

**Netwerktechnologie voor
naleving en handhaving
in een netwerkmaatschappij**

Afstudeerscriptie Dana Boland

Daadkracht der Verbindingen

*Netwerktechnologie voor naleving
en handhaving van de wet
in een netwerkmaatschappij*

Afstudeerscriptie voor de opleiding Toegepaste Communicatiewetenschap,
Universiteit Twente, Enschede

Amsterdam, 15 december 2005

Afstudeercommissie:

Prof. Dr. J.A.G.M. van Dijk
Drs. W.J. Pieterse

Voor vragen of opmerkingen:

d.boland@alumnus.utwente.nl

Voorwoord

Nadat ik de keuze had gemaakt om mijn onderzoek te laten afspelen in de veiligheidssector, was het eerste dat ik riep: ik doe dit alleen maar als het ergens toe bijdraagt. Ik wil niet dat dit het zoveelste wetenschappelijke onderzoek wordt en dat maandenlange inspanning onderin een la verdwijnt. Dit zou jammer zijn van de energie en de inspanningen van de mensen die ik heb gesproken en die hier aan hebben bijgedragen.

Ik hoop dat deze afstudeerscriptie:

- Zal bijdragen aan de actuele discussie van de publieke emancipatie van de burger en de inzet daarbij van moderne hulpmiddelen om de burger enerzijds te stimuleren om zich in te zetten voor zijn eigen veiligheid, en anderzijds zijn ongewenste gedrag te corrigeren, zonder daarbij meteen een opgeheven vinger te gebruiken;
- Als inspiratiebron kan dienen voor de (door)ontwikkeling van initiatieven als Burgernet, waaruit ook al een nieuwe relatie blijkt te ontstaan tussen burgers en publieke officials;
- De ogen op steeltjes zet voor een ieder die begint aan een nieuw idee in de sfeer van naleving en handhaving en daar nieuwe hulpmiddelen (netwerktechnologie) in wil betrekken.

Mijn dank gaat in het bijzonder uit naar professor Jan van Dijk. Jan heeft laten zien dat hij de twee kanten van het spanningsveld tussen sturen en loslaten kan verenigen. Enerzijds heeft hij mij vrijgelaten om mijn eigen invulling te geven aan mijn zoektocht naar de inzet van netwerktechnologie voor veiligheid, anderzijds heeft hij me op bepaalde momenten zonder dwang, maar met daadkracht en overtuiging, in de goede richting gestuurd. Sturen en toch loslaten is tevens een bestaand spanningsveld in onze maatschappij en is van invloed op de moderne naleving- en handhavingstrategieën.

Willem Pieterse (Universiteit Twente) wil ik bedanken voor zijn inbreng als tweede begeleider. Hij heeft me meerdere malen gewezen op seminars, congressen en andere evenementen in de praktijk, waar een onderwerp als dit zich toch uiteindelijk allemaal afspeelt. Peter van Os en Wim Broer (Politieacademie) wil ik bedanken voor de brainstorm die zij samen met mij hebben georganiseerd. Ik wil Winnie van Blanken (inmiddels werkzaam bij Politie Hollands-Midden) bedanken voor onze urenlange gesprekken die van een erg abstract tot een heel concreet praktijkniveau gingen, en weer terug...

Ten slotte gaat mijn dank uit naar mijn familie, en in het bijzonder naar Johan, voor jullie steun tijdens deze afstudeeropdracht.

Dana Boland

Amsterdam, 15 december 2005

Samenvatting

Veiligheid en leefbaarheid komen tot stand door norm-conformiteit. Wanneer de burger de maatschappelijke spelregels naleeft, liggen veiligheid en leefbaarheid in het verlengde. Dit vereist voor de veiligheidssector een bepaalde mate van zorg voor naleving en handhaving. Een bepaalde mate, want, de moderne burger vraagt ook om een bepaalde mate van vrijheid: spanningsveld.

Optimale vrijheid en maximale veiligheid en leefbaarheid. Op het eerste gezicht lijken dit elkaars inverse. Het doel van dit onderzoek is allereerst een eerste (theoretische) poging tot het vinden van een oplossing om beide kanten met elkaar te verenigen. Het blijkt dat deze oplossing niet eenvoudig is. Dit onderzoek toont aan dat de oplossing gelegen kan zijn in het toepassen van netwerktechnologie in handhaving- en nalevingstrategieën, maar ook in het toepassen van netwerktechnologie zodat de burger zijn eigen steentje kan bijdragen aan veiligheid. Het tweede (praktische) doel is onderzoeken of deze oplossing al door de veiligheidssector is (h)erkend.

Sleutelwoorden: *netwerktechnologie, burger, handhaving, naleving, veiligheid, verbinding (selectiviteit), boodschap (interactiviteit) en burgerinitiatief.*

In onze moderne netwerkmaatschappij zijn drie kenmerken in het bijzonder van invloed op het gedrag van de burger:

1. De complexiteit van de maatschappij (de burger ziet de uitwerking van zijn eigen handelen niet meer).
2. De differentiatie en emancipatie (mensen staan zelfstandiger in hun leven).
3. De versplinterde moraal (de gemiddelde burger bestaat niet en kan dus ook niet aangesproken worden op zijn gedrag).

Het is gebleken dat de veiligheidssector op een klassieke, centralistische en controlerende wijze reageert op deze kenmerken in de maatschappij, terwijl de burger zich juist nog individueler en meer vrijgevochten opstelt. In de wetenschap wordt dan ook wel gesproken over een paradoxale situatie. De bijbehorende paradox onder het tweede kenmerk (de burger bestaat niet) is bijvoorbeeld de *differentiatie paradox*.

Aan de ene kant impliceert structurele differentiatie een steeds verdergaande splitsing van maatschappelijke eenheden in afzonderlijke delen, waarbij die delen elk een eigen functie krijgen (verzelfstandiging). Maar hierdoor zijn deze delen wel op elkaar aangewezen. De keerzijde van verzelfstandiging is dan ook dat de onderlinge afhankelijkheid groeit. Dit betekent dus dat DE burger niet bestaat, maar dit betekent niet dat de burgers onderling niet afhankelijk van elkaar zijn.

De overheid reageert slechts op één van de twee kanten van de paradox (en probeert zoveel mogelijk aan de gemiddelde burger te refereren voor een gevoel van samenhang) en dit brengt spanning met zich mee wanneer de burger zich in de andere kant van de paradox (onafhankelijkheid) nestelt.

Echter, een paradoxale situatie impliceert een schijnbare tegenstrijdigheid. Maar meer en meer wordt duidelijk dat deze twee geschetste reacties op differentiatie niet schijnbaar tegenstrijdig zijn, maar dat het gaat om reële tegenstellingen van de moderniteit. Dit onderzoek wil daarom niet meer spreken van een paradoxale situatie maar van een *duale* situatie. Dit onderzoek onderkent wel het spanningsveld tussen deze twee situaties en probeert dit spanningsveld te reduceren door nieuwe mogelijkheden te ontdekken om op een alternatieve wijze te kunnen reageren op de dualiteit van de geschetste kenmerken.

Het toverwoord binnen dit onderzoek is: *verbinden*. Verbinden van optimale vrijheid en maximale veiligheid, door het zoveel mogelijk reduceren van het spanningsveld in de dualiteit van de drie kenmerken. Deze nieuwe mogelijkheden liggen in het gebruik van netwerktechnologie omdat netwerktechnologie zowel de technologische als sociale aspecten van sociaal-morele gedragsbeïnvloeding met elkaar verbindt. Het technische aspect van netwerktechnologie (verbinding) zorgt ervoor dat de veiligheidssector toch voldoende centraal kan optreden tegen ongewenst gedrag. De sociale component van netwerktechnologie (boodschap) zorgt ervoor dat de burger zich toch voldoende vrijgelaten voelt in zijn gedragingen. Dit onderzoek ziet in netwerktechnologie drie daadkrachten als antwoord op de drie bovengenoemde kenmerken van onze netwerkmaatschappij:

1. Netwerktechnologie kan de complexiteitservaring in de maatschappij reduceren door meso-verbindingen tussen burgers te versterken en een rol te vervullen in de mediatie tussen de burger en de maatschappij.
2. Netwerktechnologie faciliteert zowel de macht van de decentrale eenheden als de macht van het centrum en kan zo tegemoet komen aan de wens van de individuele burger voor meer invloed op het veiligheidsproces en tegelijkertijd de roep om een centrale, leidinggevende overheid.
3. Netwerktechnologie kan door het op bepaalde plaatsen (realtime) beschikbaar stellen van relevante feitelijke informatie utilitair denken bewerkstelligen (zowel voor de groep als voor zichzelf) en daarmee de burger enerzijds sturen in zijn gedrag en anderzijds een bepaald niveau van vrijheid geven.

Vanuit wetenschappelijk communicatieperspectief zijn deze hypothesen nog niet voldoende uitgewerkt in de criminologie. Dit onderzoek probeert hier een invulling aan te geven en introduceert daarmee het onderwerp 'Crimunicatie': hoe kunnen we door middel van communicatie crimineel gedrag bestrijden door enerzijds sterk op handhaving of naleving in te zetten, maar de burger anderzijds toch een bepaalde mate van (gevoel van) vrijheid mee te geven?

De oplossing voor de vereniging van het spanningsveld lijkt dus te liggen in netwerktechnologie. De vraag is in hoeverre de veiligheidssector dit al heeft herkend en hier wat mee doet. Het is gebleken, naar aanleiding van het inventariseren van initiatieven in de veiligheidssector, dat in de veiligheidssector een onderverdeling worden gemaakt in de onderstaande burgerrollen in combinatie met de manier hoe de burger wordt aangesproken.

- 1. De burger als overtreder:** zuiver technologische benadering (focus op Verbinding), direct gerelateerd aan opsporen en repressief van aard. (Technische voorzieningen in gestolen goederen, de Catch-ken en het Elektronisch huisarrest)
- 2. De burger als slachtoffer:** wel sprake van een sociale component (boodschap) maar deze is niet interactief (topdown informatieverstrekking). (Smsalarm en de Risicokaart)
- 3. De burger als verlengstuk van de veiligheidsbranche:** voor (repressieve) handhaving en opsporing. Zowel gebruik gemaakt van een Verbinding als van een boodschap. De boodschap is vaak ook interactief, maar het *initiatief* ligt nog altijd bij de veiligheidsbranche zelf, en niet bij de burger. De burger wordt pas ingezet op het moment dat de Veiligheidsbranche dit nodig acht. (Burgernet, Buurtbeeld, het Voetbalsmsje en Amber Alert)

Waar zijn de autonome burgerinitiatieven: bottom-up en preventief van aard?

Inhoud

1. Inleiding	7
1.1 Herman Wijffels: zet de samenleving op zijn kop	7
1.2 Spanningsveld	8
1.3 De netwerkmaatschappij	10
1.4 Van paradoxaal naar duaal!	13
2. Maatschappelijke reactiestrategieën op de netwerkmaatschappij	14
2.1 Strategieën overheidssector	14
2.2 Van de Softe Seventies en No Nonsense Nineties naar het Mixed Millennium	15
2.3 Onderzoeksvragen theorie	16
2.4 Potentiële strategieën veiligheidssector	17
3. Netwerktechnologie voor veiligheid	26
3.1 Technologie en gedragsbeïnvloeding	26
3.2 Technologiestrategieën: Ding, Binding en Verbinding	30
3.3 Registratie: geen Verbinding zonder Ding!	33
3.4 Nieuwe media: de dingen voor de verbinding	34
3.5 Burgerrollen	35
4. Methode van onderzoek en inventarisatie initiatieven	37
4.1 Onderzoeksvraag praktijk en analytisch kader	37
4.2 Methode van gegevensverzameling en -analyse	39
5. Resultaten	43
6. Conclusie	61
Bijlage I Informatieverkeersstromen	68
Bijlage II "Weg met de angst voor nieuwe opsporingstechniek"	69
Bijlage III Autonome burgerinitiatieven	71
Bijlage IV RFID Chip	73
Bijlage V Literatuurlijst	74
ABSTRACT	77

1. Inleiding

Het maatschappelijke speelveld is aan voortdurende verandering onderhevig. Ook de veiligheidssector heeft spelers opgesteld en daarom is het continu her- en verkennen van sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen en de consequenties daarvan voor haar eigen functioneren van groot belang¹. Zodoende kan zij tijdig anticiperen op de mogelijke consequenties voor haar organisatie en taakuitvoering en zo een noemenswaardige spelerspositie binnen het veld behouden. Uitgangspunt van dit onderzoek is dat de veiligheidssector niet alleen haar eigen spelers continu opnieuw moet positioneren aan de hand van de moderne tijdsgeest, maar ook met open vizier nieuwe spelers moet selecteren.

Dit hoofdstuk legt een vinger op de maatschappelijke veranderingen (spanningsveld) die van belang zijn voor de politie en haar (toekomstige) activiteiten in de strijd voor het handhaven van veiligheid. Vervolgens zullen de huidige handhavingstrategieën worden bekeken en er zal blijken dat deze vanuit het communicatieperspectief nog niet voldoende uitgewerkt zijn. Ten slotte zullen drie verschillende kenmerken van de netwerkmaatschappij worden besproken die als stevige basis zullen dienen voor de rest van dit onderzoek.

1.1 Herman Wijffels: zet de samenleving op zijn kop

SER-voorzitter Herman Wijffels stelt in een interview met het NRC-Handelsblad² dat besturen van bovenaf vaak niet meer genoeg is: 'veel in de samenleving moet op zijn kop worden gezet'. Volgens hem zitten we 'in een laatste fase van een sociaal, economisch en politiek systeem dat in vele opzichten versleten is'. Den Haag is het niet met hem eens en daar heeft Wijffels een logische verklaring voor: 'Wie er nu aan de knoppen zit, zit daar om het systeem aan de praat te houden. Politici en bestuurders zien vaak niet wat er verandert omdat ze zelf deel uitmaken van het systeem. Maar burgers zijn zich anders aan het organiseren. Ze gaan nieuwe verbindingen (!) aan, langs nieuwe lijnen. Daarom spreek ik over een systeemcrisis'. Als metafoor voor wat er aan de hand is in de maatschappij geeft hij de rotonde: "volgens de klassieke manier van denken hebben we, toen het verkeer dichter werd, een systeem met stoplichten bedacht om het te reguleren. Als mens ben je onderworpen aan dat systeem en het kruispunt wordt onderbenut als verkeerswisselaar. Geheel in lijn met de sociaal-culturele ontwikkelingen hebben we rotondes ontwikkeld. Niet het systeem is de baas (!), maar de mensen die komen aanrijden. Die bepalen, op basis van hun eigen oordeelsvermogen, of ze de rotonde kunnen oprijden. De mens is niet onderworpen aan het systeem maar besluit over de wijze waarop hij daarvan gebruik maakt. En het interessante is dat om die rotonde te laten werken, een fundamentele besluitvormingsregel moest worden omgekeerd: niet rechts heeft voorrang op een rotonde, maar links.'

Herman Wijffels onderkent de macht van de burger. Volgens hem gaan burgers verbindingen aan met elkaar (!) voor specifieke belangen. 'Dat zie je aan de enorme opkomst van ngo's, niet-gouvernementele organisaties. Daardoor wordt politieke actie niet afgewikkeld via politieke partijen maar rechtsreeks door burgers in interactie met bedrijven. *Het bedrijfsleven ziet ook dat die burgers een punt hebben. Ze zeggen: als we een goede reputatie willen houden, en dus een goede positie op de arbeidsmarkt en de klantenmarkt en als gevolg daarvan ook een goede positie op de kapitaalmarkt, zullen we responsief moeten zijn in de richting van die nieuwe maatschappelijke waarden.*

---

¹ Programma politie en wetenschap (2005). *Call 2005. Oproep voor het indienen van onderzoeksvoorstellen in het kader van het programma politie en wetenschap.*

² Leijendekker, M. (10 september 2005). De stelling van Herman Wijffels: veel in de samenleving moet op zijn kop worden gezet. *NRC Handelsblad*, p. 17 Opinie en debat.

'Het bedrijfsleven' zou vervangen kunnen worden door 'De veiligheidssector'. Herkent de veiligheidssector dit ook? En zet zij ook stappen om deze nieuwe maatschappelijke waarden te integreren in haar functioneren?

Wijffels heeft het over rotondes. Niet voor niets gebruikt hij een verkeersvoorbeeld. Paragraaf 3.3 zal laten zien dat juist in het verkeer een goede basis ligt om te kunnen reageren op de nieuwe maatschappelijke trends zoals in dit hoofdstuk (worden) beschreven.

1.2 Spanningsveld

De discussie centralisme-decentralisme is niets nieuws, zoals ook zal blijken uit paragraaf 2.2. Arjan Widlak, hoofdredacteur van Politiek Digitaal zegt: "centraliseren is natuurlijk helemaal niet van deze tijd. Het is een vies woord, waarmee je iedereen tegen je in het harnas jaagt"³. Wielinga⁴ spreekt van een verandering van een almachtige staat (dystopie) naar een virtuele staat waarin de politiek verdwijnt (eutopie) onder invloed van ICT. Ook Frissen⁵ geeft aan dat we niet langer enkelvoudig over macht kunnen spreken: de Staat is leeg geworden. Opvallend in de reactie van Wijffels op de centraliserende overheid is weer een sterke neiging naar de andere kant: decentralisatie. Hij legt de nadruk op de burger en de overheid is in geen velden en wegen meer te bekennen. Is deze reactie dan de juiste? Volgens Breedveld⁶ is er in deze tijd juist sprake van een duivels dilemma: "geconfronteerd te worden met een samenleving die door de opkomst van ICT meer dan ooit het lot in eigen hand neemt op tal van terreinen; een samenleving die zelf over tal van netwerken beschikt om de benodigde kennis aan te boren en op elkaar af te stemmen en tot resultaten te komen. En tegelijkertijd geconfronteerd te worden met de kennelijke behoefte die er bestaat aan politieke leiding, aan een instantie die richting geeft en die er voor waakt dat het in het grenzeloze universum van internet ordelijk toegaat, er op toeziet dat burgers de nodige cohesie aan de dag leggen, en met elkaar de solidariteit overeind houden." Vertaald naar veiligheid kan dit betekenen dat er een verandering op handen is waarbij de burger enerzijds de overheid als centrale, verantwoordelijke, speler ziet voor veiligheid, en anderzijds steeds meer zelf het heft in handen wil nemen. Deze *dualiteit* zal een rode draad door dit onderzoek vormen en het zal blijken dat beide kanten niet eenvoudig, maar wel te verenigen vallen met de inzet van netwerktechnologie.

Een belangrijke voorzet hiertoe vormt het uiteenzetten van de verschillende manieren die de overheid inzet om het recht te handhaven. Tijdens het congres 'De handhavende bestuurder' op 15 mei 2003 sprak minister Donner de volgende woorden⁷: "Niet de regel, maar het resultaat: de naleving of uitvoering, zijn bepalend voor het functioneren van de samenleving. Vandaar de stelling dat handhaven de essentie van besturen is. In dat licht is het vreemd dat handhaving in veel gevallen nog het ondergeschoven kind is van het bestuur." Wanneer we dit vertalen naar de situatie in onze huidige maatschappij is het misschien helemaal niet zo vreemd dat handhaven het ondergeschoven kindje is. Met handhaving maak je jezelf niet

³ Widlak, A. *Thom de Graaf volgt met "Andere Overheid" de bestuurlijke logica*. Opgehaald 2 juni 2004 van: http://www.politiek-digitaal.nl/e-government/andere_overheid_volgt_de_bestuurlijke_logica

⁴ Wellinga, B.J. Sociale aspecten van IK-4. Opgehaald 2 juni van: hcs.science.uva.nl/socik/socik-4.ppt

⁵ Frissen, p.h.a. *De lege staat*. Nieuwezijds: 1999.

⁶ Breedveld, W. (april 2000). *De burger als magiër in de nieuwe ICT-samenleving*. Geschreven voor de workshop Politieke Samenhang in Den Haag. Opgehaald april 2005 van: www.infodrome.nl/publicaties/domeinen/01_essay_bree.html

⁷ Speech minister Donner van Justitie ten behoeve van het Congres "De handhavende bestuurder" 15 mei 2003. Opgehaald april 2005 van: www.handhavenopniveau.nl/TheMas/Programmatisch_handhaven/Publicaties/index.asp

populair als overheid. Handhaving heeft een negatieve connotatie; het wordt gezien als een centraal machtsvertoon vanuit de overheid en dat past niet meer in onze netwerkmaatschappij waar burgers steeds meer te vertellen (willen) hebben en waar een steeds verdergaand individualisatieproces plaatsvindt. Maar waar anderzijds de burger en de maatschappij ook behoefte hebben aan centrale leiding.

De website van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties⁸ geeft als kern van hun veiligheidsbeleid in samenwerking met het ministerie van Justitie: “Een veiliger samenleving is een gezamenlijke aangelegenheid voor bestuur (rijk, provincie en gemeente), bedrijfsleven en burgers. Ieder vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid. Naleving kan worden bevorderd door zichtbaar toezicht. Handhaving is het uiterste middel. De komende jaren zal extra worden geïnvesteerd in toezicht en controle in openbare gelegenheden, de aanpak van veelplegers en risicojongeren, gerichte preventieprojecten en versterking van opsporing en handhaving.” Het plan ‘Naar een veiliger samenleving’⁹ stelt maatregelen op ter bevordering van de kwaliteit van de leefomgeving. “Scholen, gemeenten en hulpverleningsinstellingen spelen hierin een belangrijke rol. Maar de regering wil ook nadrukkelijk de eigen verantwoordelijkheid van iedere burger voor de naleving van wet- en regelgeving hierin onderstrepen. Dit onderwerp vormt een belangrijk thema in het maatschappelijk debat over normen en waarden. In overleg met maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven zullen afspraken worden gemaakt om die verantwoordelijkheid van de burger te bevestigen. Deze aanpak vergt herprioritering op de inzet van mensen en middelen.”

Hoe zien onze handhavingprocessen er momenteel uit? Komen zij tegemoet aan de geschetste dualiteit?

Er is niet alleen in de wetenschappelijke literatuur maar ook vanuit de overheid veelvuldig onderscheid gemaakt in handhaving- en nalevingstrategieën. Gekozen is voor het onderscheid van het Expertisecentrum Rechtshandhaving. Enerzijds sluit een onderscheid tussen handhavingstrategieën die gemaakt is vanuit de praktijk (Expertisecentrum) goed aan bij de praktische inslag van dit onderzoek. Daarnaast concludeerden zij, in het onderzoek ‘Handhaven, eerst kiezen dan doen’ waarin vanuit verschillende invalshoeken (sociaal-wetenschappelijk, bestuurlijk, technisch et cetera) wordt gekeken naar handhaving, dat “uit deze studies blijkt dat enkele spanningsvelden - waarin keuzes moeten worden gemaakt - steeds terugkeren (zie rapport ‘Spanningsvelden in de handhaving’)”¹⁰. Dit sluit goed aan bij het spanningsveld zoals aan het begin van deze paragraaf beschreven. Volgens hen worden er “meestal twee modellen onderscheiden, een traditionele die beoogt af te schrikken, en een alternatieve die gericht is op compliance, oftewel spontane naleving”. De onderstaande tabel is gebaseerd op hun overzicht van handhavingstrategieën:

---

⁸ Ministerie van binnenlandse zaken en koninkrijksrelaties. *Veiligheid*. Opgehaald mei 2005 van: www.minbzk.nl/veiligheid

⁹ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. *Naar een veiliger samenleving*. Opgehaald 8 april 2005 van: www.minbzk.nl/contents/pages/3450/veiliger_samenleving_10_02.pdf

¹⁰ Expertisecentrum Rechtshandhaving. (2004). *Handhaven: eerst kiezen, dan doen. Sociaal-wetenschappelijke mogelijkheden en beperkingen*. p. 39. Opgehaald twee april 2005 van: www.justitie.nl/Images/deelrapport1_binnenwerk_tcm74-39109.pdf

	Spontane naleving		Handhaving (doen naleven)	
<i>Strategie</i>	<i>Overtuigen</i>	<i>Coöperatie</i>	<i>Controle</i>	<i>Sanctionering</i>
Primair beoogd effect:	Normversterking	Normversterking	Afschrikking	Afschrikking
Kernwaarde:	Legitimiteit (fairness)	Sociale navolging en angst voor reputatieverlies	Zichtbare gezagsvolle controle	Straf/boete
Betere naleving door:	Appelleren aan plichtsbesef	Groepsloyaliteit en eigenbelang, Netwerkverbreding (het betrekken van belanghebbenden)	Formeel toezicht en surveillance	Punitieve handhaving

Tabel 1. Overzicht naleving- en handhavingstrategieën, gebaseerd op het Expertisecentrum Rechtshandhaving

Het lijkt alsof de middelen die in de onderste rij worden genoemd ('Betere naleving door...') concreter zijn vormgegeven onder handhaving dan onder spontane naleving. Dit komt omdat de middelen in de rechterkolom veelvuldiger zijn gepraktiseerd dan de middelen in de linkerkolom. Het voorstellingsvermogen bij de laatstgenoemde ontbreekt nog enigszins. Volgens het expertisecentrum is de handhavingstrategie (de instrumentele benadering) gericht op extrinsieke nalevingprikkels, de nalevingstrategie (normatieve benadering) is gericht op intrinsieke prikkels. De intrinsieke component kan ook een reden vormen waarom de laatstgenoemde minder 'vatbaar' is.

Vanuit wetenschappelijk communicatieperspectief zijn deze kolommen nog niet voldoende uitgewerkt in de criminologie. Dit onderzoek probeert hier, met in achtneming van het spanningsveld in de maatschappij, een invulling aan te geven. Ofwel: bezien vanuit de communicatie, welk ingrediënt in onze samenleving kunnen wij benutten zodat er een meer concrete invulling gegeven kan worden aan appelleren aan plichtsbesef, groepsloyaliteit en netwerkverbreding?

Een doelstelling van dit onderzoek is het ontdekken van initiatieven binnen de veiligheidssector die een poging doen het appelleren aan plichtsbesef, groepsloyaliteit en netwerkverbreding te praktiseren. Om dan te kunnen beoordelen of deze initiatieven aansluiten onze moderne samenleving, moeten de ontwikkelingen binnen de samenleving geschetst worden. De strategieën voor naleving moeten immers zijn afgestemd op deze ontwikkelingen. De volgende paragraaf zal een beeld vormen van de huidige ontwikkelingen.

1.3 De netwerkmaatschappij

In deze paragraaf zal allereerst een drietal kenmerken worden geschetst van onze huidige maatschappij die relevant zijn binnen dit onderzoek. Uit hoofdstuk één is een spanning

tussen overheid en burger gebleken. Deze spanning komt voort uit verschillende reacties op deze drie kenmerken (waarin met name een verschil ligt tussen de reacties van de overheid en van de burger). Wetenschappers als Van der Loo en Van Reijen (1997)¹¹ geven aan dat er sprake is van een paradoxale situatie. Echter, een paradoxale situatie impliceert een schijnbare tegenstrijdigheid. De volgende en tevens laatste paragraaf zal opperen dat deze situatie alles behalve paradoxaal is: we moeten beide kanten die allebei bestaan in onze moderne maatschappij met elkaar verenigen.

De onderstaande bijbehorende paradoxen zijn ontleend aan bovengenoemde wetenschappers.

Onze samenleving is veranderd van een massamaatschappij naar een netwerkmaatschappij.¹² En dit heeft tal van gevolgen gehad. Uit de woorden van Herman Wijffels in paragraaf 1.1 kunnen twee kenmerken worden gedestilleerd met betrekking tot de transformatie naar een netwerkmaatschappij.

Kenmerk 1: complexiteit van de maatschappij

Wijffels: 'burgers zijn zich anders aan het organiseren. Ze gaan nieuwe verbindingen aan, langs nieuwe lijnen. Daarom spreek ik over een systeemcrisis'. De systeemcrisis waar Wijffels op doelt heeft te maken met de maatschappij die steeds heterogener en complexer wordt vanwege allerlei nieuwe verbindingen.

Gevolg: Met de komst van steeds meer verbindingen en netwerken (zowel op sociaal als technologisch niveau) is voor de burger de uitwerking van zijn individuele (gewenste en ongewenste) handelen in de maatschappij niet altijd meer duidelijk. Daarnaast is het voor de overheid ook niet altijd meer duidelijk wie er wanneer aangesproken moet worden en hoe.

Paradox: *De rationaliseringsparadox.* Rationalisering verwijst naar een proces waarbij de werkelijkheid wordt geordend, met het doel haar meetbaar, voorspelbaar en beheersbaar te maken. Er is een tendens om alles wat eens uniek en specifiek was, tot iets abstracts en algemeen te transformeren. Dit is het proces van generalisering. Tegenover de hang naar gegeneraliseerde grootschaligheid is juist een revival van een regionaal en stedelijk bewustzijn. Tegenover de massaliteit en vervlakking van een mondiale mediacultuur bestaat een groeiende behoefte van mensen aan verankering in een vertrouwde leefomgeving. Tegenover de vrijblijvendheid van moderne morele principes (iets abstracts als 'de universele rechten van de mens') zien wij een massale zoektocht naar een nieuwe moraal en naar nieuwe bronnen van zingeving. De *tegenhanger* van generalisering wordt dan ook pluralisering genoemd.

Kenmerk 2: Differentiatie en emancipatie

Wijffels¹³: 'De ontwikkeling van de samenleving in de vorige fase is heel sterk gericht geweest op het vrijmaken van mensen van knellende banden. De emancipatie van boeren, arbeiders, de middenstand. Dat heeft ertoe geleid dat mensen zelfstandiger in het leven staan. Voor mij is de volgende logische stap in dat proces, dat mensen en organisaties verantwoordelijkheid nemen, om te beginnen voor hun eigen leven, maar ook voor het samen leven. En dat mensen vanuit die ontwikkeling komen tot een kwalitatief beter en

---

¹¹ Loo, van der, Hans en Reijen, van, Willem. *Paradoxen van modernisering*. The present order is the disorder of the future. Bussum Coutinho: 1997.

¹² Dijk, J.A.G.M. van (2001, 2006). *The Network Society, Social aspects of new media*. Sage Publications.

¹³ Leijendekker, M. (10 september 2005). De stelling van Herman Wijffels: veel in de samenleving moet op zijn kop worden gezet. *NRC Handelsblad*, p. 17 Opinie en debat.

hoger niveau'. Wijffels over rotondes in paragraaf 1.1: 'niet het systeem is de baas, maar de mensen die komen aanrijden'.

Gevolg: Die gebrekkige aansluiting tussen het Haagse denken en de realiteit van de moderne samenleving leidt tot onbegrip en frustratie bij burgers en –als we niet oppassen– een groeiend onvermogen van de politiek om in te spelen op de verwachtingen van burgers. Dit is een sociaal cultureel fenomeen die de complexiteit ook nog eens verhoogt.¹⁴

Paradox: *De differentiatie paradox.* Aan de ene kant impliceert structurele differentiatie een steeds verdergaande splitsing van maatschappelijke eenheden in afzonderlijke delen, waarbij die delen elk een eigen functie krijgen (verzelfstandiging). Maar hierdoor zijn deze delen wel op elkaar aangewezen. De keerzijde van verzelfstandiging is dan ook dat de onderlinge afhankelijkheid groeit.

Onder punt één werd als gevolg van de complexiteit niet alleen aangegeven dat de burger de uitwerking van zijn handelen niet meer ziet, maar ook dat het voor de overheid steeds lastiger wordt om alle burgers als één burger aan te spreken (de burger bestaat niet...) Daarom moet er nog een derde kenmerk van de netwerkmaatschappij worden toegevoegd. Dit laatste kenmerk is zeker niet de minst belangrijke voor de veiligheidssector waarin 'gedragsnormen' een sleutelwoord vormt!

Kenmerk 3: Versplinterde moraal

Wouter Bos: Bos geeft in zijn Futurlezing¹⁵ aan dat het niet meer mogelijk is om van een gemiddelde burger te spreken: "Wie mikt op de gemiddelde burger, doet uiteindelijk iedereen tekort. We hebben te maken met een overheid en een publieke sector die te veel uitgaat van gemiddelden. Terwijl de trend in de samenleving juist is dat steeds minder mensen gemiddeld zijn en de diversiteit aan burgers, wensen, behoeften en situaties waar de overheid zich rekenschap van zou moeten geven, juist alleen maar toeneemt!

Gevolg: de individualiserende en heterogene maatschappij heeft als gevolg dat we niet meer kunnen spreken van één moraal of prioriteiten kunnen stellen aan een bepaalde moraal maar rekening dienen te houden met vele verschillende (interpretaties en rangordes van) morele kwesties.

Paradox: *De individualiseringsparadox.* Voor onze samenleving lijkt te gelden: the sky is the limit. We kunnen ons als soevereine ego's al zappend en surfend een weg door het leven banen. De consumptivistische mogelijkheden zijn ongekend. De maatschappij biedt het individu steeds meer keuzemogelijkheden. Individualisering lijkt een proces van bevrijding. Tegelijkertijd zien moderne individuen zich geplaatst in een samenleving waarin zij zich continu moet aanpassen aan de eisen van vreemde systemen en structuren, en waarin zij in feite niets te kiezen hebben. Zoals Giddens treffend zei: "people cannot choose, but they have to choose. Eén van de belangrijkste onderwerpen in de hedendaagse sociologie is de verdergaande controle en disciplineren van de burger enerzijds en de soms ziekelijk lijkende individualisering anderzijds.¹⁶

¹⁴ Speech Wouter Bos (6 april 2005). *De burger bestaat niet. Gesproken woord telt.* Opgehaald 20 april van: <http://www.futur.nl/documenten/Futurlezing%206%20april%202005%5B1%5D.doc>

¹⁵ Speech Wouter Bos (6 april 2005). *De burger bestaat niet. Gesproken woord telt.* Opgehaald 20 april van: <http://www.futur.nl/documenten/Futurlezing%206%20april%202005%5B1%5D.doc>

¹⁶ Burgers, J.P.-L. De schaal van solidariteit. Een studie naar de sociale constructie van de omgeving. Proefschrift ter verkrijging van de graad doctor aan de Katholieke Universiteit Brabant op gezag van de rector magnificus, prof. Dr. R.A. de Moor. 11 maart 1988 14.15. Leuven/Amersfoort: Acco

1.4 Van paradoxaal naar dual!

De vorige paragraaf liet de verschillende reacties op de nieuwe kenmerken van de netwerkmaatschappij zien en er werden paradoxen genoemd bij deze reacties. Maar, zoals ook gezegd, een paradoxale situatie impliceert een schijnbare tegenstrijdigheid. De geschetste kenmerken zijn alles behalve paradoxaal: beide kanten bestaan *naast elkaar* in onze moderne maatschappij en we moeten deze met elkaar zien te verenigen. Oftewel: dit onderzoek stelt dat er geen sprake is van een paradoxale situatie maar een feitelijke tegenstelling in de maatschappij, een duale situatie waar een spanningsveld uit is ontstaan. Het doel is om dit spanningsveld zo sterk mogelijk te reduceren, met inachtneming van beide kanten van de medaille.

De drie geschetste paradoxen in de vorige paragraaf lieten immers impliciet al blijken dat de situatie helemaal niet paradoxaal is, zoals is beweerd, maar dual. Wanneer we de paradoxen in de vorige paragraaf herlezen, kunnen we concluderen dat er helemaal geen sprake is van een paradox. De eerste paradox geeft al aan met het schuingedrukte woord 'tegenhanger' dat beide kanten dus feitelijk bestaan. Ook bij de tweede paradox wordt weer duidelijk dat er geen sprake is van een schijnbare tegenstelling. Het is een feit dat op het moment dat er steeds meer sprake is van verzelfstandiging (ene kant van de medaille), dit automatisch gepaard gaat met meer onderlinge afhankelijkheid (andere kant van de medaille). En ook de derde 'paradox' laat zien dat (het gevoel van) individualisering en meer regeltjes hand in hand gaan. *De onderkenning dat het niet gaat om een paradoxale situatie, maar een duale situatie vormt een cruciale basis voor dit onderzoek.* Het zijn reële tegenstellingen. Echter, wat we ons tot doel moeten stellen is het spanningsveld tussen deze tegenstellingen minimaliseren.

Tot zover de drie kenmerken en de bijbehorende duale situatie in de moderne netwerkmaatschappij die enorm van belang zijn in de strijd voor veiligheid. De duale situatie laat al zien dat de verschillende spelers in het maatschappelijke speelveld niet allemaal hetzelfde reageren op deze nieuwe kenmerken. Ze vliegen verschillende koersen en dat kan botsen. Dit onderzoek wil deze koersen meer op elkaar afstemmen.

2. Maatschappelijke reactiestrategieën op de netwerkmaatschappij

De geschetste spanning tussen centralisatie en decentralisatie komt tot uiting in uiteenlopende maatschappelijke strategieën: de overheid en de burger reageren beide verschillend op deze kenmerken. Met spanning in de maatschappij tot gevolg. Eerst zullen de verschillende reacties van maatschappelijke spelers op de drie geschetste kenmerken van de netwerkmaatschappij worden getoond. Vervolgens zullen drie alternatieve reacties worden gepresenteerd waar dit onderzoek voor pleit, gevolgd door drie hypothesen. Het empirische onderdeel van dit onderzoek (vanaf hoofdstuk vier) zal beschrijven in hoeverre de veiligheidssector deze hypothesen (h)erkent en hier in de praktijk iets mee doet.

2.1 Strategieën overheidssector

1. Reactie op complexiteit van de maatschappij

Op het eerste kenmerk, het steeds complexer worden van de maatschappij, reageert de overheid door middel van verscherpte sociale controle en registratie. Wouter Bos: 'De terugtrekkende overheid was vaak schijn. Op een zeker moment kwam ook in de Haagse werkelijkheid wel door dat het Rijk zich soms teveel met dingen bemoeit. Dat resulteerde in het concept van de terugtrekkende overheid. Maar als je goed kijkt, zie je dat dit vaak niet meer was dan een cosmetische ingreep. Een te grote bemoeienis vooraf werd simpelweg ingeruild voor een grotere controle achteraf. Leggen we van te voren niet meer precies vast wat een schoon huis betekent, willen we achteraf van de thuiszorgmedewerkers toch graag even weten wat ze precies bij mevrouw X hebben gedaan en hoeveel tijd ze daar precies mee bezig zijn geweest. Van sturing vooraf naar strengere controle achteraf. De politiek reageert constant op de toenemende complexiteit en diversiteit in de samenleving door schaalvergroting, centralisatie en verfijning van regels. Hogere bestuursniveaus, grotere scholen en ziekenhuizen, nieuwe landelijke of regionale indicatiestellingcentra en nieuwe indicatieschalen zijn de illustraties van deze stelling.'

2. Reactie op differentiatie en emancipatie

De klassieke reactie op differentiatie en emancipatie is het benoemen van 'de gemiddelde burger'. Bos gaf als voorbeeld: 'In de koopkrachtplaatjes afgelopen Prinsjesdag zat ook het effect van de no-claim regeling in de ziektekostenverzekering verwerkt. En wel als een gemiddelde vooruitgang van 20 euro voor alle burgers: iedereen betaalt zo'n 60 euro meer en krijgt gemiddeld zo'n 80 euro terug.

Maar, die gemiddelde burger die er 20 euro op vooruit gaat bestaat helemaal niet. De realiteit is dat het voor een flink aantal mensen beter zal uitpakken en voor meer dan de helft van de mensen slechter. En inderdaad: als je de ene helft van de burgers geld uit de zak klopt om dat geld aan de andere helft van Nederland te geven, gebeurt er gemiddeld niets. Dat is de Haagse redenering maar dat is niet hoe mensen de werkelijkheid (! Zie ook paragraaf 2.4 onder punt 1) ervaren.'

3. Reactie op de versplinterde moraal

'Op het moment dat de wereld via de massamedia thuis wordt gebracht, schrompelt het belang van individuele belevenissen ineen tot nietige porties. Maatschappelijk gezien worden de lotgevallen van het individu steeds minder van belang en het individu is zich daar terdege van bewust¹⁷. Een reactie van de burger hierop is dat hij mondiger wordt en zelf probeert zin aan zijn leven te geven, met als gevolg dat hij een meer individualistische

¹⁷ Burgers, J.P.L. De schaal van solidariteit. Een studie naar de sociale constructie van de omgeving. Proefschrift ter verkrijging van de graad doctor aan de Katholieke Universiteit Brabant op gezag van de rector magnificus, prof. Dr. R.A. de Moor. 11 maart 1988 14.15. Leuven/Amersfoort: Acco

denkwijze heeft ontwikkeld. De burger ontwikkelt een eigen, individuele, moraal en de overheid probeert alle gezichten weer één kant op te krijgen. Campagnes als '1 love twee seconden afstand houden' of 'Geweld op straat' (mobiliseer de omstanders, bel 1-1-2, help het slachtoffer, onthoud de kenmerken van de dader) moeten weer proberen de burger uit zijn individuele omgeving te trekken en zich weer bewust te worden van het collectief.

De bovengenoemde reacties kunnen allemaal klassiek van aard genoemd worden. Op complexiteit reageren met meer regels en controle, differentiatie 'bestrijden' met het standaardiseren van de burger en vanwege de versplinterde moraal en de overheersing van individuele burgerervaringen maar weer roepen om het herstel van collectieve normen en waarden.

Onze moderne netwerkmaatschappij vereist een nieuwe, moderne reactie: de opkomst van netwerken tegemoet treden met het gebruik van deze zelfde netwerken?

2.2 Van de Softe Seventies en No Nonsense Nineties naar het Mixed Millennium

De hierboven geschetste discussie met tegengestelde reacties is niet nieuw. De wortels van deze discussie liggen in de wetenschap van de jaren '70. De laatste jaren vertolken de politici wat de wetenschap al vanaf de jaren '70 weet: onze maatschappij begint steeds meer duale vormen aan te nemen, waar geen keuze tussen gemaakt kan worden, maar die naast elkaar bestaan en blijven bestaan. In de jaren '70 echter, zocht men voor het verenigen deze tegenstellingen een puur sociale oplossing. We moesten allemaal met elkaar samenleven en we probeerden de mensen 'soft' aan te spreken op hun gedrag. In de jaren '90 werd het duidelijk dat dit niet altijd zijn vruchten afwierp en ging men over op 'hardere' maatregelen. De technologische ontwikkelingen waren vergevorderd en men bedacht dat technologie zich misschien ook wel kon eigenen voor het bewerkstelligen van bepaalde (normatieve) gedragingen. De vraag is echter, in hoeverre bijvoorbeeld het begrenzen van gedrag door technologie (enkelband voor elektronisch huisarrest of auto's die niet dichter dan 'twee seconden' op elkaar kunnen rijden) dit gedrag nou daadwerkelijk geïnternaliseerd wordt of dat het alleen maar onvrede brengt onder de zich vrij (willen) voelen(de) burger.

In de jaren '70 zat de oplossing met name in het vereren van de sociale component. In de jaren '90 zat de oplossing in het vereren van technologie (wat weer een sterke neiging naar centralisme kan hebben). Netwerktechnologie kan zoals gezegd beide kanten van de paradox verenigen, door de de jaren '70 en '90 met elkaar te combineren.

Een belangrijk uitgangspunt van dit onderzoek is dat de sociale oplossingen van de 'Softe Seventies' en de technologische oplossingen van de 'No Nonsense Nineties' met elkaar gecombineerd moeten worden tot het 'Mixed Millennium'.

Dit onderzoek pleit voor een nieuwe maatschappelijke strategie als reactie op de nieuwe kenmerken van onze maatschappij. Een nieuwe nalevingstrategie die niet de softheid heeft van de jaren '70 maar die ook niet alleen maar gebruik maakt van technologie. Technologie op zich is namelijk ook nooit een middel om gedragsverandering te bewerkstelligen. Er moet altijd sprake zijn van een combinatie. Van Dijk¹⁸ stelt dat zowel technologie, als regels en zelfsturing nodig zijn om ervoor te zorgen dat burgers zich gedragen volgens de wettelijk voorgeschreven regels (*multi-channel* benadering). (Weer) Een verkeersvoorbeeld. De

---

¹⁸ Dijk, van, J.A.G.M. (2001). De Netwerkmaatschappij. Sociale aspecten van nieuwe media. Leiden: Hilarius producties.

verkeersregels die gesteld worden ter bevordering van veilig weggebruik zijn algemeen bekend. Toch worden zij niet altijd nageleefd. Een technologische 'repressieve' oplossing voor meer veiligheid is een airbag. Een toekomstig voorbeeld van een preventieve oplossing is het eerder genoemde communiceren tussen auto's. Vanuit zelfsturing valt er te denken aan het beïnvloeden van de normen en waarden over veilig weggebruik zodat de bestuurder er zelf voor kiest om veilig te rijden. Netwerktechnologie combineert als het ware de laatste twee: door middel van technologie 'zelfsturing' bewerkstelligen! Hoofdstuk drie Zal hier onder de Technologiestrategieën een aantal (fictieve) voorbeelden van geven.

De daadkracht van netwerktechnologie is dat netwerktechnologie de sociale component met de technische component combineert, en daarmee dus nieuwe maatschappelijke reactiestrategieën kan creëren op de kenmerken van de netwerkmaatschappij. Deze reactiestrategieën zijn een antwoord op de paradoxale situatie die deze kenmerken omvat: *netwerktechnologie integreert de dualiteit door op haar beurt ook weer 'sturende technologie' en 'zelfsturing' te combineren. Er worden sociale netwerken gecreëerd die bijeen worden gehouden, worden omhuld door, technologie. Maar de basis blijft de mens zelf, want alleen de mens zelf kan zorgen voor een veiliger leefklimaat.*

2.3 Onderzoeksvragen theorie

Drie hoofdvragen vormen de basis voor dit onderzoek. De eerste twee hoofdvragen hebben als doel om bij te dragen aan de theorievorming rondom netwerktechnologie, gezien vanuit het perspectief op het snijvlak van de communicatie en criminologie. Deze theorievorming moet in dienst staan van het analyseren van zowel de gebruikte technologie alsmede de sociale aspecten van initiatieven in de veiligheidssector die gebruik maken van netwerktechnologie of daar een eerste aanzet toe doen.

In paragraaf 1.2 is in figuur 1 een aantal nalevingstrategieën genoemd (overtuigen en coöperatie door middel van appelleren aan plichtsbesef, groepsloyaliteit en netwerkverbreding). In paragraaf 1.3 is een drietal kenmerken geschetst van onze moderne netwerkmaatschappij. De nalevingstrategieën die zijn genoemd in figuur 1, kunnen tegemoet komen aan de drie kenmerken van de netwerkmaatschappij. Echter, zoals reeds gezegd, vanuit wetenschappelijk communicatieperspectief zijn deze kolommen nog niet voldoende uitgewerkt in de criminologie. Dit onderzoek probeert hier een invulling aan te geven.

- a. *Hoe kan met behulp van netwerktechnologie een 'Mixed Millennium' invulling gegeven worden aan de nalevingstrategieën 'appelleren aan plichtsbesef en eigenbelang', 'groepsloyaliteit' en 'netwerkverbreding'?*
- b. *Welke eigenschappen moet netwerktechnologie hebben gezien vanuit het 'Mixed Millennium' perspectief om hier invulling aan te kunnen geven?*

De laatste paragraaf van dit hoofdstuk zal hypothesen opstellen hoe netwerktechnologie een invulling kan geven aan de drie bovenstaande nalevingstrategieën en zal daarmee deze onderzoeksvraag beantwoorden.

Hoofdstuk drie zal ingaan op theorievorming rondom netwerktechnologie beschouwd vanuit communicatieaspecten. Dit is nodig om vervolgens in de praktijk de initiatieven te kunnen onderzoeken op deze aspecten.

2.4 Potentiële strategieën veiligheidssector

Tot deze paragraaf is de terminologie redelijk algemeen geformuleerd. Er is gesproken over 'de burger' en 'de staat'. Nu zal een vertaalslag worden gemaakt naar de veiligheidssector. Ook zal nu teruggegrepen worden naar de woorden in het begin van dit onderzoek (paragraaf 1.2) van Breedveld¹⁹. Volgens hem was er in deze tijd sprake van een duivels dilemma: "geconfronteerd te worden met een samenleving die door de opkomst van ICT meer dan ooit het lot in eigen hand neemt op tal van terreinen; een samenleving die zelf over tal van netwerken beschikt om de benodigde kennis aan te boren en op elkaar af te stemmen en tot resultaten te komen. En tegelijkertijd geconfronteerd te worden met de kennelijke behoefte die er bestaat aan politieke leiding, aan een instantie die richting geeft en die er voor waakt dat het in het grenzeloze universum van internet ordelijk toegaat, er op toeziet dat burgers de nodige cohesie aan de dag leggen, en met elkaar de solidariteit overeind houden."

Vervolgens is aangegeven dat deze dualiteit een rode draad door dit onderzoek zou vormen en het zou blijken dat beide kanten niet eenvoudig, maar wel te verenigen vallen met de inzet van netwerktechnologie. Deze aanzet aan het begin van dit onderzoek zal nu verder worden ingevuld.

Tabel 1 toonde verschillende naleving- en handhavingstrategieën. Zoals aangegeven lijken de strategieën ter bevordering van handhaving veelvuldiger geïmplementeerd dan de middelen ter bevordering van naleving. Het voorstellingsvermogen bij deze laatstgenoemde ontbreekt nog enigszins. De nalevingstrategieën bestonden uit overtuigen en coöperatie. Dit zou volgens deze tabel bereikt kunnen worden door 'appelleren aan plichtsbesef', 'netwerkverbreding' en 'groepsloyaliteit en eigenbelang' (zie tabel 1). Deze drie zullen nu verder worden uitgewerkt en de rol van netwerktechnologie in deze drie begrippen zal worden toegelicht.

1. Plichtsbesef - *Alternatieve reactie op complexiteit van de maatschappij: Schijnwereld en Vormenwereld*

In tabel 1 is plichtsbesef aangeduid als kernwaarde voor naleving door middel van overtuigen. Het lijkt een woord met een ouderwetse ondertoon. Plichtsbesef is echter wel degelijk een belangrijke waarde in de maatschappij. Zonder plichtsbesef zou onveiligheid eerder de regel dan de uitzondering zijn. Hoe creëer je plichtsbesef? Er moet sprake zijn van een sterke burgerrelatie en bewustwording van de (maatschappelijke) omgeving. Echter, zoals het eerste kenmerk (complexiteit van de maatschappij) al deed vermoeden, de omgeving, en dus ook de relaties, van de moderne mens wordt steeds complexer. Kan netwerktechnologie die complexiteit reduceren?

De klassieke reactie op complexiteit is centralisatie: verscherpte controle en meer regels. De overheid wil voor iedere burger een pakket aan regels opstellen. Echter, de complexiteit van de maatschappij maakt dit onmogelijk. Bos: 'langzamerhand moeten we echter constateren dat het gecombineerd effect van schaalvergroting, centralisatie en regelverfijning niet leidt tot maatwerk, maar vooral tot bureaucratie en daarmee juist een verminderd vermogen om in te spelen op diversiteit en complexiteit. We moeten op complexiteit en diversiteit niet reageren met schaalvergroting, centralisatie en regelverfijning maar met schaalverkleining, decentralisatie en regelvergroving!'

¹⁹ Breedveld, W. (april 2000). *De burger als magiër in de nieuwe ICT-samenleving*. Geschreven voor de workshop Politieke Samenhang in Den Haag. Opgehaald april 2005 van: www.infodrome.nl/publicaties/domeinen/01_essay_bree.html

Echter, deze uitspraak van Bos is evenzo eenzijdig. In paragraaf 1.4 is al aangegeven dat we niet meer over een paradoxale, maar een duale situatie moeten spreken. In deze netwerkmaatschappij is tegelijkertijd sprake van schaalvergroting als schaalverkleining²⁰. 'Wat de sociale infrastructuur van de maatschappij betreft, ziet men dat het individu enerzijds participeert in steeds meer uitgestrekte en heterogene sociale netwerken en dat het zich anderzijds terugtrekt in een slinkende privé-sfeer'. Van Dijk geeft aan dat netwerken een verbinding van schaalvergroting en schaalverkleining kunnen realiseren en daarmee een betere aanpassing aan de omgeving kunnen bereiken. Dit onderzoek stelt dat netwerktechnologie niet alleen de macro en micro verhoudingen, maar ook de meso-verhoudingen (relaties in een buurt/wijk/straat/stad) van burgers (weer opnieuw) kan ondersteunen. Een voorbeeld als Burgernet, die gepresenteerd zal worden in hoofdstuk vijf, laat dit zien. Burgernet is een telefonisch netwerk van bewoners en ondernemers in de omgeving (stad(sdeel)/dorp). De bewoners worden gebeld door de politie wanneer deze een zoekactie gaat starten. Bijvoorbeeld naar een inbreker, een verdwaald kind of een gestolen voertuig. De Burgernetdeelnemer ontvangt van de politiemeldkamer telefonisch een bericht om uit te kijken naar een duidelijk omschreven persoon of voertuig. Hierbij moet dus in eerste instantie niet gekeken worden naar de karakteristieken van de burger maar moet het perspectief van de burger op zijn netwerk bekeken worden. *Hoe ziet de wereld er vanuit de burger uit?* Ook Terpstra en Kouwenhoven²¹ geven aan dat het voor het begrijpen van de positie van de burger in lokale veiligheidsnetwerken van belang is om te weten op welke wijze is het netwerk is ontstaan en hoe burgers en ondernemers daarbij betrokken zijn geraakt.

→ *Netwerktechnologie is in staat de (meso) verbindingen tussen burgers te versterken en daarmee de kansen op plichtsbesef te verhogen.*

Volgens filosoof Ad Verbrugge is er bijvoorbeeld een verband tussen zinloos geweld enerzijds en de geïndividualiseerde samenleving anderzijds: "op den duur ontstaat een toestand waarin de gemeenschapszin geheel is gedesintegreerd en de mens zich niet meer wezenlijk gebonden voelt. Hij is ontworteld, asociaal en de medemens doet er niet toe of is er slechts om te worden gebruikt. Zinloos geweld is nu juist het geweld dat opkomt wanneer de schijnvrijheid van de individuele beleving als hoogste goed wordt beschouwd. Het wezen van de geïndividualiseerde samenleving verwoordt hij als volgt: "De wereld is er om door jou geconsumeerd te worden. We hebben een zeer op gemak en geneugten gebaseerde levenshouding. Het is belangrijk dat we inzicht krijgen in de individuele ontplooiing en zelfwording, want ons huidige concept van individualiteit en genot zal onze individualiteit te gronde richten".²²

Het aandeel van het (zowel gewenste als ongewenste) individueel handelen aan het geheel is vanwege de complexiteit niet zonder meer zichtbaar voor de burger. In het volgende hoofdstuk zal Verbeek²³ aangeven dat de wereld er vanuit de trein heel anders uitziet dan wanneer je loopt. De werkelijkheid is altijd gemedieerd. Het ontologisch grondpatroon van Plato, ook wel zijnsleer of Platonisme genoemd, houdt zich bezig met de vraag 'Wat is werkelijkheid?'. De werkelijkheid is volgens Plato grillig, vergankelijk en op zichzelf niet begrijpelijk. Een Schijnwereld gebonden aan zintuigen. Tegenwoordig is Plato's

²⁰ Dijk, van, J.A.G.M. (2001). De Netwerkmaatschappij. Sociale aspecten van nieuwe media. Leiden: Hilarius producties. P.30

²¹ Terpstra, J.B. en Kouwenhoven, R.M. *Burgers als deelnemers aan lokale veiligheidsnetwerken*. In: Tijdschrift voor veiligheid en veiligheidszorg. Jaargang 1, nummer 4, maart 2005. pp.7

²² Lezing sociaal-filosoof Ad Verbrugge. *Bevangen in vrijheid in een tijd van onbehagen*. Opgehaald 20 april van: http://www.oboss.nl/groene_engel_lezingen_bibliotheek.htm#1e_lezing_-_zondag_21_november_2004

²³ Verbeek, P.P. *Naar een materiele techniekfilosofie*.

gedachtegoed in die zin achterhaald dat er geen goddelijke lading meer aan de schijnwereld wordt toegekend. Maar de kern, doordringen tot de werkelijkheid (de Vormenwereld), kan hier een belangrijke basisgedachte vormen. De maatschappij is zo complex geworden dat wij door alle verschillende bomen, (individuen/instituten/keuzemogelijkheden) af en toe het bos (de maatschappij) niet meer zien.

Bijvoorbeeld in de natuurwetenschappen werd de Vormenwereld vaak geïdentificeerd met wiskunde.²⁴

In een sociaal-wetenschappelijke netwerkbenadering kan dit worden geïdentificeerd met het helder maken van de sociale relaties, de cohesie tussen de mensen in de maatschappij. De functie van de overheid is om bovengenoemde mediatie zo goed mogelijk tot stand te laten komen. Om de vensters op de steeds complexere maatschappij zo helder mogelijk te maken. Het kan een eerlijk venster op de werkelijkheid geven, van de gevolgen van het menselijk handelen, zonder morele implicaties (zie punt drie).

Door middel van steeds meer registratie op de juiste plaatsen kan netwerktechnologie (de gevolgen van) het handelen van mensen zichtbaar maken. Een (fictief) voorbeeld dat ook in hoofdstuk drie zal worden genoemd. Een automobilist krijgt in de toekomst via GPS systemen de mogelijkheid te communiceren met andere individuele medeweggebruikers. Hij kan bijvoorbeeld kiezen voor de voorgeprogrammeerde optie om te vragen aan de auto aan zijn rechterhand of hij voor hem mag ritsen. Op deze manier worden de relaties tussen de burgers gefaciliteerd en wordt er op het wegdek, waar normaliter meer chaos is omdat niemand van de ander weet wat hij wanneer gaat doen (afslaan, harder rijden) kan een dergelijk systeem het verkeer meer inzichtelijker (minder complex) maken. Zoals ook in hoofdstuk drie aangestipt: vanuit deze verkeersvoorbeelden kunnen parallellen worden getrokken naar andere maatschappelijke (veiligheids)situaties.

→ *Netwerktechnologie kan een rol vervullen in die mediatie tussen de burger en de maatschappij en daarmee door middel van bewustwording het plichtsbesef verhogen.*

De twee bovengenoemde manieren om meer plichtsbesef te creëren: een sterke burgerrelatie en bewustwording van de (maatschappelijke) omgeving, zouden dus gefaciliteerd kunnen worden met de daadkracht van netwerktechnologie.

Daadkracht netwerktechnologie hypothese 1: netwerktechnologie kan de complexiteitservaring in de maatschappij reduceren door mesoverbindingen tussen burgers te versterken en een rol te vervullen in de mediatie tussen de burger en de maatschappij.

2. Netwerkverbreding - alternatieve reactie op differentiatie en emancipatie: conversatie

Netwerkverbreding en het betrekken van belanghebbenden wordt in tabel één genoemd ten behoeve van naleving door middel van coöperatie.

In hoofdstuk 1 gaf Breedveld aan dat de samenleving die door de opkomst van ICT meer dan ooit het lot in eigen hand neemt op tal van terreinen maar tegelijkertijd de kennelijke behoefte heeft aan politieke leiding, aan een instantie die richting geeft en die er voor waakt dat het in het grenzeloze universum van internet ordelijk toegaat, er op toeziet dat burgers de nodige cohesie aan de dag leggen, en met elkaar de solidariteit overeind houden. Zoals in paragraaf 1.4 al is uitgelegd, deze situatie is niet paradoxaal maar dual: er moet geen

---

²⁴ Heijerman, E, Jacobs, F, Korthals, M. e.a. *Vuile handen. Basisboek praktische filosofie*. Utrecht: De tijdstroom/ISVW. 3^e druk. 2003. p. 132

keuze worden gemaakt (Breedveld noemt dit namelijk een 'Duivels dilemma') maar beide situaties moeten naast elkaar worden gezien.

Centraal in de informatieverkeerspatronen staat de machtsverhouding in de communicatie tussen zender en ontvanger.²⁵ Er wordt onderscheid gemaakt tussen de informatieverkeersstromen allocutie, consultatie, registratie en conversatie (of een combinatie daarvan) in oplopende interactiviteitsgraad (zie bijlage I voor een gedetailleerde beschrijving).

ICT is van invloed op de verdeling van macht, ook in ons bestuurlijke apparaat. De burger weet meer van de Staat en kan haar tot orde roepen (burger als klant) maar, de staat weet ook meer van de burger en kan deze wetenschap inzetten ten behoeve van handhavingprocessen door middel van een directe controle en registratie van het gedrag. Het gebruik van netwerktechnologieën in de maatschappij brengt een verandering in deze verhouding van macht. Conversatie zorgt uiteindelijk voor netwerkverbreding en het betrekken van belanghebbenden, en doet zodoende eer aan de geschetste duale situatie. Conversatie is het uitwisselen van informatie door twee of meer decentrale eenheden zonder centrum maar met een medium, waarbij deze eenheden onderling het onderwerp, het tijdstip en het tempo bepalen

ICT wordt momenteel met name ingezet voor (repressieve) handhavingstechnieken zoals geschetst in de rechterkolom van tabel 1 (hoofdstuk 1): surveillance, controle en punitieve handhaving. Op dat moment wordt er gebruik gemaakt van de informatieverkeersstroom registratie. Een voorbeeld hiervan is een flitspaal: een snelheidsovertreder wordt geflitst omdat een stukje technologie in het wegdek constateert dat er te snel overheen is gereden. Dan wordt er een signaal gegeven aan de flitskast en deze flitst de overtreder. Vervolgens wordt er een gekoppelde database in werking gezet die met het nummerbord alleen de persoonsgegevens kan raadplegen om de (repressieve) boete op te sturen. In netwerktermen staat nu het centrum centraal dat van bovenaf probeert de decentrale eenheden te registreren, te controleren en te straffen. Kernwoorden vormen hier registratie, repressie en kwantitatieve handhaving.

In een dergelijke situatie wordt de kracht van netwerken niet volledig benut en wordt er nog niet voldoende ingespeeld op de machtsverandering in de maatschappij. De kracht van netwerken gaat nog een stap verder en ligt zoals gezegd in *conversatie*: het uitwisselen van informatie door twee of meer decentrale eenheden zonder centrum maar met een medium, waarbij deze eenheden onderling het onderwerp, het tijdstip en het tempo bepalen. In dit geval is er sprake van decentrale eenheden die *invloed kunnen uitoefenen op het systeem* (zie Herman Wijffels in paragraaf 1.1!). Met name *conversatie* (let op het machtsaspect) schept een nieuwe licht op de handhavingprocessen in de Openbare Orde en Veiligheidssector (OOV).

Een (fictief) voorbeeld uit hoofdstuk drie: automobilisten kunnen onveilige situaties direct door middel van hun GPSlocatie doorgeven aan de autoriteiten (bijvoorbeeld de politie). Dit kan zijn op het moment dat er een voorwerp op de snelweg zit of het wegdek plotseling verraderlijk glad wordt. De autoriteiten koppelen vervolgens aan alle meldingen terug wat ermee gedaan is en wat het effect was. Wanneer de boodschap is geverifieerd zouden alle automobilisten die zich op dat moment in die omgeving bevinden, een bericht kunnen krijgen op hun GPS systeem met de waarschuwing.

---

²⁵ Dijk, van, J.A.G.M. (2001). *De Netwerkmaatschappij. Sociale aspecten van nieuwe media*. Leiden: Hilarius publicaties. pp. 19-21.

Het faciliteren van conversatie door middel van netwerktechnologie kan een stukje kwalitatieve handhaving overnemen en de burger hier meer in betrekken. Webster²⁶ concludeert dat alle definities van de informatiemaatschappij refereren naar een verschijning van steeds meer kwantitatieve informatie maar niet naar de *kwalitatieve* nieuwe (systeem)karakteristieken van dit type maatschappij. ICT wordt met name ingezet ten behoeve van registratie, men spreekt dan van Binding zoals in hoofdstuk drie zal blijken. Technologie wordt ingezet om te registreren bijvoorbeeld het aantal km p/u dat iemand rijdt en zorgt voor een represaille (boete). Het zal ook in hoofdstuk drie blijken dat netwerktechnologie bepaalde interactieve en selectieve communicatie-eigenschappen bezit. Uit deze kwalitatieve eigenschappen van netwerktechnologie zou een preventieve werking ten dienste van handhaving kunnen ontstaan. Dit zal verder onderzocht moeten worden. Het bevorderen of stimuleren van spontane naleving (linkerkolom tabel 1, hoofdstuk 1) kan als de lichtste vorm van handhaving worden beschouwd. Deze vorm zit in de preventieve dimensie om burgers met licht corrigerende maatregelen 'zonder opgeheven vinger maar met de kunst der verleiding' aan te zetten tot conform gedrag. De mogelijkheid bestaat dat registratie alleen ingezet zal worden ten behoeve van repressie en niet ten behoeve van preventie. De vraag is of conversatietechnieken zich voor preventiedoeleinden lenen en de burger kunnen verleiden tot het vertonen van maatschappelijk gewenst gedrag ondanks de differentiatie- en emancipatieprocessen die nu een feit zijn. Of misschien wel dankzij deze processen, vanwege de mogelijkheid van netwerktechnologie om in te spelen op de dualiteit, zoals in paragraaf 1.4 is genoemd. Netwerktechnologie zorgt ervoor dat de macht van het centrum afneemt, maar wel blijft bestaan! De macht van het centrum staat nu naast de macht van de decentrale eenheden (duale situatie).

Daadkracht netwerktechnologie hypothese 2: netwerktechnologie faciliteert zowel de macht van de decentrale eenheden als de macht van het centrum en kan zo tegemoet komen aan de wens van de individuele burger voor meer invloed op het veiligheidsproces en tegelijkertijd de roep om een centrale, leidinggevende overheid.

3. Groepsloyaliteit en eigenbelang - *alternatieve reactie op de versplinterde moraal: collectief calculerend*

Naast netwerkverbreding werden in tabel 1 groepsloyaliteit en eigenbelang als kernwaarden voor coöperatie genoemd. Wouter Bos gaf aan dat we de groeiende diversiteit in de samenleving tot uitgangspunt van ons denken en doen in de publieke dienstverlening moeten maken: de burger bestaat niet! Een reactie van de burger op de complexiteit en de emancipatie en differentiatie die daaraan bijdragen is dat hij mondiger wordt en zelf orde probeert te scheppen in de complexiteit. De burger gaat op zoek naar zijn eigen moraal. Tot nog toe probeert de overheid over het algemeen alle gezichten één kant op te krijgen ('U mag niet ... 'Het is beter om...'). Het is vrijwel niet meer mogelijk om één geldende moraal te communiceren naar alle burgers op een manier die hen allen aanspreekt ('I love rechts rijden...') vanwege de enorme diversiteit. Overigens was begin oktober op de A10 ter hoogte van Amsterdam Zuid de rechter rijstrook afgesloten, maar de slogan 'I love rechts rijden' sierde het digitale verkeersbord... Een goedbedoeld grapje van de overheid?

Mahatma Gandhi sprak de woorden "You must be the change you want to see in the world". Een alternatief voor moralistisch denken is dan ook 'utilitair denken' ('Als dit gebeurt dan dat...'). Moralistisch optreden betekent dat de overheid bepaalt voor de burger wat zijn of

---

²⁶ 26 Dijk, J.A.G.M. van (2006). *The Network Society, Social aspects of new media*. Sage Publications.

haar moraal moet zijn. Een nieuwe vorm van voorlichting is dat de ontvangers van deze voorlichting (de burgers) het allemaal zelf moeten ontdekken. Wanneer de overheid niet meer de *eindwaarde*, de moraal, propageert, maar het *proces naar deze eindwaarde* toe, voelt de burger zich waarschijnlijk een stuk vrijer. Een (fictief) verkeersvoorbeeld, die net zoals de voorgaande twee verkeersvoorbeelden, in hoofdstuk drie is terug te vinden. De automobilist kan zich aanmelden op een rij-feedbackservice. De verkeerspop stuurt de automobilist dan een boodschap (bijvoorbeeld een smsje of een bericht op het GPS-systeem) "U heeft op dit traject samen met 348 mede weggebruikers de juiste snelheid toegepast, de kans dat u of iemand anders zou verongelukken is hiermee met 4% verkleind". De burger krijgt niet meteen de moraal 'Rij Veilig' (de 'eindwaarde') om zijn oren, maar wordt wel door middel van feitelijke informatie door het proces geleid naar deze eindwaarde toe.

De burger krijgt steeds meer regels in zijn schoot geworpen. Zijn reactie daarop is dat hij calculerend wordt: hij haalt de regels eruit die voor hemzelf goed uitkomen. De burger moet middelen aangereikt krijgen om niet meer puur individueel calculerend op te treden maar tevens het collectief te zien en daarvoor te berekenen. In feite moeten de nieuwe voorlichtingscampagnes gericht zijn op de zogenoemde 'zwevende moralen' (net zoals de politieke partijen zich steeds meer op de zwevende kiezers storten). Vaak zijn campagnes nu nog ingericht op de 'vijf' procent dat standaard asociaal gedrag vertoont, maar de campagnes moeten zich steeds meer richten op het overgrote percentage burgers dat zo nu en dan eens de fout in gaat. De eerstgenoemde vijf procent mogen nooit uitgesloten worden, echter, hiervoor leent zich een meer repressieve strategie. Het overige percentage zou op een meer preventieve wijze 'aangepakt' kunnen worden (meer inzetten op naleving in plaats van handhaving). Zet selectieve (tegenwoordig komen aan differentiatie) en interactieve (, emancipatie) netwerktechnologie in, en misschien gaat de burger dan over op een meer utilitaire, collectieve, denkwijze. De overheid moet de burger ondersteunen in het ontwikkelen van deze denkwijze omdat de burger, zoals gezegd, vanwege de complexiteit van de maatschappij niet alles meer kan (over)zien.

De overheid kan dit doen omdat het tegenwoordig mogelijk is op bepaalde plaatsen meer informatie beschikbaar te stellen dan vroeger. Een reisvoorbeeld. De NS gaat actuele reisinfo op stations geven met alternatieve reissuggesties bij spits of calamiteiten. Het is namelijk goed voor het individu wanneer het collectief in goede (spoor)banen wordt geleid. Dit wordt ook wel 'embedded technology' of 'context awareness' genoemd. 'Applicaties die zich bewust zijn van hun context verschijnen dagelijks en het blijkt dat lokale informatie hier een sleutelrol in speelt. Dit komt omdat lokale informatie het beredeneren faciliteert over wat gebruikers aan het doen zijn en waar ze geïnteresseerd in zijn. Over de jaren zijn er vele lokalisatie algoritmen ontwikkeld om de locatie van entiteiten vast te stellen met verschillende technologieën.²⁷

In de nabije toekomst zullen met elkaar in verbinding staande, intelligente devices ons omringen, thuis of tijdens het reizen. Deze devices en hun lokale netwerken zullen met elkaar en met de wereld buiten hen worden verbonden door middel van breedband c.q. andere draadloze netwerken. Deze ambient devices zullen ons vele services verlenen en ons helpen in ons persoonlijke leven, en aan de andere kant zullen zij in staat zijn om allerlei informatie over ons en ons gedrag te vergaren.²⁸

---

²⁷ Portfolio of projects DIES is currently involved in. Opgehaald 28 oktober 2005 van: <http://dies.cs.utwente.nl/research/>

²⁸ Publications of project SmartSurroundings staff and PhD students. Opgehaald 28 oktober van: <http://wwwhome.cs.utwente.nl/~pieter/refs/DIES-SmartSurroundings.html>

Ons gedrag heeft vaak betrekking op anderen. Netwerkanalyse focust zich op de relaties tussen mensen, in plaats van karakteristieken van mensen.²⁹ Deze relaties tussen mensen kunnen op een meer interactieve wijze met de communicatiecapaciteiten van de nieuwe media worden weergegeven. De integratie van beeld, geluid en data geeft de mogelijkheid om meer individueel vormgegeven en meer aansprekende boodschappen te sturen niet zozeer gericht op de 'vaststaande' karakteristieken van de burger (bijvoorbeeld hoog opgeleid of een sociale achterstand, zie 'de burger bestaat niet' van Wouter Bos (zie paragraaf 2.4 onder punt twee) maar een boodschap gericht op de invloed van het (on)gewenste gedrag van de burger op de netwerken waarin de burger zich bevindt. Ook Frissen³⁰ geeft aan dat de overheid zich dient te concentreren op de kracht van deze postmoderne netwerkmaatschappij. Voorzie het netwerk van infrastructuur, faciliteer haar door de goede voorwaarden te scheppen, maar houd je verre van morele implicaties. Representatie zonder inhoud als het ware. De staat als leeg omhulsel.

Netwerktechnologie maakt het mogelijk om niet meteen een moraal te formuleren in de boodschap maar 'slechts' feitelijk (door middel van registratie, embedded technology) te laten zien wat de handelingen van de burger (collectief) opleveren of hebben opgeleverd. De burger moet inzicht aangereikt krijgen om verantwoordelijk gedrag te vertonen. De burger moet worden gerespecteerd door morele implicaties niet op de voorgrond te plaatsen. Garland besteedt aandacht aan de veranderende strategieën die de overheid kan voeren op het tegengaan van criminaliteit en onveiligheid. Hij constateert onder andere dat er sprake is van een responsabiliseringsstrategie. Met de 'responsibilisering van de samenleving', wijst Garland op de tendens dat overheden een bepaalde verantwoordelijkheid bij de burger neerleggen in de vorm van het voorkómen van onveilige situaties en het verbeteren van de situaties die nu niet veilig genoeg zijn.³¹ Dit onderzoek stelt een vorm van een 'responsibiliseringsstrategie' voor, maar dan met communicatie van feiten, niet in de eerste plaats met de communicatie van een moraal. Echter, het volledig weghalen van moreel appel zou niet verstandig zijn. Burgers blijven moreel gedreven en voelen zich aangesproken. Het opgeheven vingertje moet echter niet voorop staan.

Nu is er in het verleden al een aantal pogingen gedaan om burgers toch aan te spreken op hun individuele gedrag of om burgers de consequenties van hun handelen te laten zien. Zo waren er een tijdje billboards bij bushaltes te zien die vertelden wat de tijdsduur was voor een bananenschil of een sigarettenpeuk om opgenomen te worden in de natuur om mensen bewust te krijgen van de gevolgen van hun 'weggooigedrag'. In het televisieprogramma 'Wegmisbruikers!' volgt de verkeerspolitie mensen met een verborgen camera en confronteert hen na één of meerdere overtredingen met het rijgedrag door samen de video te bekijken. Realtime informatie kan van wezenlijk belang zijn: wanneer de burger direct wordt gewezen op zijn gedrag zal misschien meer invloed hebben dan een boete zes weken later.

In het eerste voorbeeld is er inderdaad sprake van het aantonen van consequenties, echter, het is geen selectief bericht. De niet-rokers zullen zich bijvoorbeeld niet aangesproken voelen en op het *moment zelf* wanneer een roker zijn peuk weggooit, zal het reclamebord hem niet op de schouders tikken en wijzen op zijn gedrag. In het verhaal van de verkeerspolitie wordt de wegmisbruiker al op een sterkere wijze geconfronteerd met zijn of haar rijgedrag en daarbij komt dat dit gedrag ook nog even aan televisiekijkend Nederland

²⁹Theorieënoverzicht Universiteit Twente. Opgehaald 2 april van: <http://www.tcw.utwente.nl/theorieenoverzicht/Theory%20clusters/Interpersonal%20Communication%20and%20Relations/index.html>

³⁰ Frissen, p.h.a. *De lege staat*. Nieuwezijds: 1999.

³¹ Erasmus Universiteit. Scriptie. Opgehaald 1 december 2005 van: <https://ep.eur.nl/scripts/bitstream/2105/3679/1/SCRIPTIE+Keijzers%5B1%5D.pdf>

wordt getoond. Er volgt een financiële sanctie maar in feite ook een sanctie waarin het voor de burger (hopelijk) pijnlijk duidelijk wordt dat de rest van zijn sociale netwerk ook heeft kunnen zien hoe hij reed. Hiervoor is echter (nog) wel menselijke inzet vereist. In de toekomst zou deze menselijke inzet vervangen kunnen worden door netwerktechnologie die ervoor zorgt dat de burger zich bewust wordt van het aandeel van zijn handelen in zijn *sociale* netwerk.

Daadkracht netwerktechnologie hypothese 3: netwerktechnologie kan door het op bepaalde plaatsen (realtime) beschikbaar stellen van relevante feitelijke informatie utilitair denken bewerkstelligen (zowel voor de groep als voor zichzelf) en daarmee de burger enerzijds sturen in zijn gedrag en anderzijds een bepaald niveau van vrijheid geven.

Concluderend. De kracht van de inzet van netwerktechnologie ten behoeve van naleving lijkt het individueel (aan elkaar) zichtbaar maken van het (on)gewenste gedrag in ons sociale systeem (en kan hierbij een rol spelen in een nadere definiëring van de grijs gemarkeerde cellen in tabel 1, hoofdstuk 1). Op deze wijze zou een sterke verandering van normen en waarden teweeg gebracht kunnen worden. Niet zozeer door de burger een 'ouderwetse' massale morele boodschap te zenden (dé burger bestaat niet meer) maar meer door de burger feitelijk inzicht te geven in de gevolgen van zijn handelen in onze steeds complexere maatschappij en de burger zelf deel te laten nemen als decentrale actor in bewerkstelligen van (zijn eigen) veiligheid. Vanwege deze complexiteit is het voor de burger immers steeds lastiger om de uitwerking van zijn (gewenste en ongewenste!) handelen te zien in de samenleving waardoor er steeds meer individualisering en steeds minder maatschappelijke cohesie ontstaat. Netwerktechnologie kan in staat zijn om de communicatie binnen de steeds complexere sociale structuren te faciliteren (niet te vervangen!) en geeft daarmee een antwoord op de roep om zelfsturing vanuit de maatschappij.

De drie geformuleerde hypothesen omvatten alledrie verschillende relaties. De eerste hypothese focust zich op de relaties tussen burgers onderling, de tweede hypothese focust zich op de relatie tussen de burger en de staat, de derde hypothese heeft als uitgangspunt de burger als (calculerend) individu met in het verlengde de burger als calculerend collectief door aan de burger te laten zien dat hij zelf deelnemer is van het collectief en zijn handelingen dus ook weer van invloed zijn op hem. Het is niet de bedoeling deze hypothesen in dit onderzoek in de praktijk te gaan onderschrijven of te weerleggen. De reden hiervoor is dat het bewijzen van deze hypothesen nog te ver in de toekomst ligt. Wel is het doel van dit onderzoek om in het tweede empirische deel van dit onderzoek te onderzoeken *of (of in hoeverre) de veiligheidssector al initiatieven heeft ontplooid die op weg zijn naar één of een combinatie van de drie hypothetische situaties.*

Onderstaande tabel twee vormt een samenvatting van het bovenstaande. Er zijn nalevingstrategieën geformuleerd door het Expertisecentrum Rechtshandhaving. Deze nalevingstrategieën kunnen worden geformuleerd als een alternatieve reactie op de kenmerken complexiteit, differentiatie en emancipatie en de versplinterde moraal. Dus bijvoorbeeld het nastreven van een grotere mate van groepsloyaliteit is een reactie op de versplinterde moraal in onze samenleving waarbij steeds vaker individuele in plaats van collectieve waarden worden nagestreefd. Bij deze versplinterde moraal hoort zoals gezegd wel een rationaliseringsparadox: de verdergaande controle en disciplineren van de burger enerzijds en de soms ziekelijk lijkende individualisering anderzijds. Netwerktechnologie kan

hiervoor een uitkomst bieden en beide kanten met elkaar verenigen. Het is immers niet meer een kwestie van kiezen tussen één van de twee kanten van de paradox.

Nalevingstrategie	Alternatieve reactie op...	Paradox	Hypothese (antwoord op de paradox)
Plichtsbesef	<i>Complexiteit</i> Schijnwereld en vormenwereld	Individualisering	Netwerktechnologie kan de complexiteitservaring in de maatschappij reduceren door meso-verbindingen tussen burgers te versterken en een rol te vervullen in de mediatie tussen de burger en de maatschappij.
Netwerkverbreding (het betrekken van (belanghebbenden)	<i>Differentiatie en emancipatie</i> Conversatie	Differentiatie	Netwerktechnologie faciliteert zowel de macht van de decentrale eenheden als de macht van het centrum en kan zo tegemoet komen aan de wens van de individuele burger voor meer invloed op het veiligheidsproces en tegelijkertijd de roep om een centrale, leidinggevende overheid.
Groepsloyaliteit en eigenbelang	<i>Versplinterde moraal</i> Collectief calculerend	Rationalisering	Netwerktechnologie kan door het op bepaalde plaatsen (realtime) beschikbaar stellen van relevante feitelijke informatie utilitair denken bewerkstelligen (zowel voor de groep als voor zichzelf) en daarmee de burger enerzijds sturen in zijn gedrag en anderzijds een bepaald niveau van vrijheid geven.

Tabel 2. Samenvatting hoofdstuk 1 EN 2

Het tot nog toe vrij abstracte 'netwerktechnologie' moet nu meer inhoud gaan krijgen: de tweede onderzoeksvraag moet worden beantwoord. Het volgende hoofdstuk zal meer inhoud aan dit begrip geven en evenals dit hoofdstuk een basis leggen voor het theoretische kader voor de inzet van netwerktechnologie voor nalevingstrategieën dat gepresenteerd zal worden in hoofdstuk vier.

3. Netwerktechnologie voor veiligheid

Netwerktechnologie vormt tevens een antwoord op de vierde 'paradox' die Van Der Loo en Van Reijen benoemden: de domesticeringsparadox. Anders dan het dier wordt de mens als een betrekkelijk hulpeloos wezen geboren. Maar de mens is niet afhankelijk van instincten. Sterker nog, in samenwerking met anderen is hij in staat de natuur als het ware te slim af te zijn en allerlei culturele vormen te ontwikkelen die zijn overlevingskansen doen stijgen. Dit gebeurde later steeds sneller onder de invloed van ontwikkelingen in wetenschap en techniek. Maar de toenemende beheersing van biologische en geografische omgeving is niet gepaard gegaan met een verdwijnen van afhankelijkheden. De mens werd weliswaar onafhankelijker van de fysische condities, maar juist afhankelijker van zijn technische hulpmiddelen, van andere mensen en van zichzelf. Netwerktechnologie is een combinatie van het sociale en het technische. In feite kunnen we zoals paragraaf 2.2 al heeft geschetst, spreken van een transformatie van de eenzijdige Softe Seventies en de Nonsense Nineties naar het duale Mixed Millennium. Netwerktechnologie verenigt beide kanten van deze tijdperken en dat zou wel eens de oplossing kunnen zijn voor de omgang met de dualiteit zoals geschetst in paragraaf 1.4.

Deze paragraaf gaat in op de eigenschappen van netwerktechnologie. Allereerst zal vanuit een filosofisch gedachtegoed naar technologie en gedragsbeïnvloeding worden gekeken. Vervolgens zullen er drie technologiestrategieën worden gepresenteerd, waaruit zal blijken dat de laatste, Verbinding, het meeste recht doet aan de doelstelling van het verenigen van beide paradoxen. Vervolgens zal blijken dat de drie technologiestrategieën wel cumulatief zijn, en er dus een Ding nodig blijkt te zijn voor Verbinding. Tot slot zullen nieuwe media worden gepresenteerd als de Dingen voor de Verbinding in deze moderne maatschappij.

3.1 Technologie en gedragsbeïnvloeding

Technologie is van grote invloed op het (dagelijks) handelen van de mens. De mens vormt de hoeksteen van de maatschappij en is daarmee primair verantwoordelijk voor de veiligheid in zijn leefomgeving. Een eenvoudig één plus één leert ons dat wanneer technologie van invloed is op het handelen van de mens, en het handelen van de mens van invloed is op onze veiligheid, technologie een niet onderschatte factor mag vormen in de strijd voor veiligheid. Onderstaande gedachtegang zet de invloed van technologie op het gedrag vanuit een verrassende filosofische invalshoek uiteen.

Verbeek³² beschrijft de rol van technologieën in het dagelijks leven van mensen. Hij vraagt zich af wat de invloed is van deze technologieën op de mens. Twee (historische) gedachtegangen over techniek hebben lange tijd tegenover elkaar gestaan. De eerste was de alles determinerende techniek (klassieke techniekfilosofie). Deze had als standpunt dat techniek mensen vervreemdt van zichzelf en van hun wereld, de mens is niet meer uniek maar wordt een functionele arbeidskracht. Daartegenover staat de neutrale techniek. Deze veronderstelt dat techniek begrepen moet worden in termen van functionaliteit: de auto is alleen een middel voor het doel om van A naar B te komen (herinner de soortgelijke discussie 'Van de Softe Seventies en No Nonsense Nineties naar het Mixed Millennium'). Volgens Verbeek geeft de eerste benadering teveel gewicht aan de techniek, de tweede te weinig. Hij stelt daarom een andere benadering voor die op een meer gedifferentieerde manier recht kan doen aan de rol van de techniek. We moeten niet meer denken aan 'de techniek' maar aan concrete technologieën, dingen, voorwerpen, artefacten. We moeten

---

³² Verbeek, P.P. *De moraliteit van de dingen*. Verschenen in: I. Devisch en G. Verschraegen (red.). *De verleiding van de ethiek – over de plaats van ethische argumenten in de huidige cultuur*. Amsterdam: Boom, 2003.

onderzoeken hoe concrete technologische artefacten het dagelijks leven mede vormgeven. De magnetron, inmiddels alweer bijna de oma van de huishoudartikelen, heeft bijvoorbeeld een enorme impact gehad op het eetpatroon van de mens: er wordt steeds minder gezamenlijk gegeten.

Techniek kan volgens Verbeek een rol spelen in de waarneming en ervaring van mensen c.q. het handelen en de manier waarop zij hun bestaan inrichten. Een voorbeeld van de invloed van technologie op waarneming en ervaring van mensen is een landschap dat vanuit de trein heel anders aanwezig is dan vanuit de auto of lopend. Bepaalde aspecten treden naar voren. Een voorbeeld van de invloed van techniek op het handelen van mensen is dat techniek voor kan schrijven hoe mensen handelen wanneer ze een bepaald artefact gebruiken. Een grote hanger aan je hotelkamersleutel zorgt ervoor dat je na vertrek deze weer inlevert aan de balie omdat het een onhandig groot ding is dat je niet makkelijk vergeet en meeneemt in je broekzak. Het 'groene bak systeem' is ingevoerd om mensen afval te laten scheiden. Een grootschalige communicatiecampagne voor het scheiden van afval had geen effect. Wat bleek? Mensen wilden wel afval scheiden maar de groene bak in de keuken had een afstotende geur en het legen was ook geen pretje. De oplossing was eenvoudigweg een sluitbare hygiënische afvalzak in de bak. Een ander voorbeeld van de invloed van technologie op het handelen van mensen is een ingebouwde snelheidsbegrenzer of een 'automatisch twee seconden afstand sensor' in auto's. De Europese Commissie subsidieert het project 'Cartalk 2000'³³ dat zich focust op communicatie tussen auto's (een mooi voorbeeld van rechtstreekse handhaving!).

Jelsma e.a.³⁴ zijn van mening dat techniek geen neutraal middel is maar kan leiden tot maatschappelijke en sociale veranderingen. In hetzelfde stuk pleit Achterhuis voor moralisering van apparaten: apparaten en technologische (gebruiks)voorwerpen zodanig vorm te geven dat ze uitnodigen of dwingen tot maatschappelijk gewenst gedrag. Er ontstaat een nieuwe maatschappelijke rol van technologie waarbij de voorheen gescheiden sporen van technologie en gedrag aan elkaar gekoppeld worden. Verbeek³⁵ stelt dat "het bemiddelende vermogen van technologieën *niet moet worden gezien als een intrinsieke eigenschap van de technologieën zelf*, bemiddeling ontstaat pas in de *relatie* die mensen met technologieën hebben. *Pas in het gebruik verkrijgt technologie een identiteit*".

Hiermee wordt een belangrijk uitgangspunt geschetst om technologie en gedragsbeïnvloeding te gaan bezien vanuit een netwerkbenadering. Zoals hierboven is aangegeven heeft de filosofie het onderwerp technologie en gedragsbeïnvloeding al vormgegeven. *Veronderstelt wordt dat binnen de netwerksociologie nieuwe mogelijkheden liggen die verder uitgediept kunnen worden door gedragsbeïnvloeding te beschouwen vanuit een netwerkbenadering.*

Technologie is op vele (onbewuste) momenten van invloed op het handelen van mensen. Maar inherent aan technologie is verandering. Wanneer de technologie verandert kan dit betekenen dat ook de invloed van technologie op het handelen van mensen verandert.

Ofwel: gelden deze invloedsrelaties ook nog voor nieuwe netwerktechnologieën?

---

³³ www.cartalk2000.net

³⁴ Ministerie van VROM. Directoraat-Generaal Milieubeheer. Jelsma, Popkema, Geels en Achterhuis. *Gedragsbeïnvloeding door technologie*. Publicatierreeks milieustrategie Nr. 1998/1.

³⁵ Verbeek, P.P. Pleidooi voor een materiële techniekfilosofie.

Technologie is dus in staat het handelen van mensen (sterk) te beïnvloeden. Bijvoorbeeld de genoemde hotelkamersleutel en het Gordeldier zijn 'slimme artefacten' die niet in verbinding staan met een netwerk en vaak erg eenvoudig van aard zijn maar proberen juist door hun vorm (grote sleutel, schattige knuffel voor om de gordel) gedragsbeïnvloeding te bewerkstelligen. Verbeek noemt dit vormen van 'techniek' en in wezen heeft hij gelijk. Al is een hotelkamersleutel niet direct het eerste waar we tegenwoordig aan denken als we 'techniek' horen, toch is een hotelkamersleutel of een verkeersdrempel wel degelijk een vorm van techniek. De komst van ICT maakt echter nieuwe verbindingen mogelijk. Dit brengt een verschuiving van de systeemgrens met zich mee en inherent hieraan een verschuiving in het 'intelligentieniveau' van de technologie.

De driedeling, die in de volgende paragraaf volgt, in de technologiestrategieën Ding, Binding en Verbinding is gevormd naar gelang de communicatiemogelijkheden van de technologie. De communicatiemogelijkheden van de technologie bepalen immers uiteindelijk de kwaliteit van de communicatie. Voor dit doeleinde was het van belang een theorie te vinden die een volledig beeld gaf van de communicatiecapaciteiten van nieuwe media. De *Media Richness Theory* (media rijkdom) van Daft en Lengel maakt bijvoorbeeld onderscheid in de volgende communicatiecapaciteiten³⁶:

1. snelheid van feedback;
2. vermogen om meerdere signalen te communiceren zoals lichaamstaal en verbale geluiden;
3. het gebruik van natuurlijke taal eerder dan getallen;
4. het vermogen om direct gevoelens en emoties te kunnen uiten.

De *Theory of media synchrony* (media synchroniteit) van Dennis en Valacich doet daar nog een communicatiecapaciteit bovenop omdat zij ook de eigenschappen van met name de nieuwe, digitale media beter erkennen dan het voorgaande model. Zij kennen de volgende communicatiecapaciteiten toe aan nieuwe media:

1. snelheid van feedback;
2. symboolvariatie (vermogen om meerdere signalen te communiceren zoals lichaamstaal en verbale geluiden);
3. parallelisme (het aantal simultane effectieve conversaties die over de breedte van het medium kunnen plaatsvinden);
4. herhaalbaarheid: de mate waarin je de boodschap nog kunt herzien alvorens hem te versturen;
5. reproduceerbaarheid: de mate waarin de geuite boodschap nog bestudeerd of opnieuw verwerkt kan worden.

Van Dijk lijkt het meest volledig in de toekenning van de verschillende communicatiecapaciteiten aan nieuwe media. Hij geeft de volgende negen capaciteiten: snelheid, bereik, opslagcapaciteit, nauwkeurigheid, selectiviteit, interactiviteit, stimulusrijkdom, complexiteit en privacybescherming. Oude en nieuwe media verschillen in deze capaciteiten zoals tabel drie weergeeft.

---

³⁶ A. Benschop. Virtuele organisatie en communicatie. Opgehaald 21 november 2005 van: <http://www2.fmg.uva.nl/sociosite/websoc/organisatie.html>

Activiteiten	Oude media				Nieuwe media	
	Face-to-face	Gedrukt	Omroep	Telefoon	Computer-netwerken	Nieuwe media
Snelheid	Laag	Laag	Hoog	Hoog	Hoog	Hoog
Bereik	Laag	Midden	Hoog/midden	Hoog	Laag/midden	Laag/midden
Opslagcapaciteit	Laag	Midden	Midden	Laag	Hoog	Hoog
Nauwkeurigheid	Laag	Hoog	Laag/midden	Laag	Hoog	Hoog
Selectiviteit	Laag	Laag	Laag	Hoog	Hoog	Midden
Interactiviteit	Hoog	Laag	Laag	Midden		Midden
Stimulusrijkdom	Hoog	Laag	Laag/midden	Laag	Laag	Midden
Complexiteit	Hoog	Hoog	Midden	Midden	Laag	Midden
Privacybescherming	Hoog	Midden	Hoog	Midden	Laag	Midden

Tabel 3. Communicatiecapaciteiten oude en nieuwe media

In paragraaf 2.2 (Van Softe Seventies naar Mixed Millennium) is gebleken dat niet alleen rekening gehouden moet worden met de invloed van technologie op gedrag, maar ook de sociale component meegenomen moet worden. In termen van netwerktechnologie betekent dit dat niet alleen vanuit de verbinding (technisch) maar ook vanuit de boodschap (sociaal) een belangrijke (de)stimulatie van bepaald gedrag kan ontstaan. Wanneer er wordt gesproken over nieuwe media, wordt vaak in één adem op zowel de verbinding als op het artefact zelf gedoeld. Bijvoorbeeld het bovenstaande rijtje van de negen communicatiecapaciteiten heeft zowel betrekking op de verbinding als op capaciteiten van het artefact zelf. In feite is dit ook een juiste veronderstelling om in nieuwe media deze twee als geïntegreerd te zien, de scheidingslijn is niet eenvoudig vast te stellen. Wanneer je bijvoorbeeld een 100megabit internetverbinding hebt slechts een pentium I processor kan het artefact niet het maximale uit de verbinding halen. Het versturen van foto's via een mobiele telefoon kan ook alleen maar als er een achterliggende gprs of umts verbinding is. In feite moeten nieuwe media voor deze netwerkbenadering (fictief) onderscheiden worden in de verbindingen die zij bewerkstelligen en de units (bijvoorbeeld de GSM) waartussen deze verbindingen zich bevinden. Nu is het niet de bedoeling dat dit onderzoek om een focus in te nemen op deze technologische verbindingen en de technologische units (artefacten). Er moet een parallel getrokken worden van de technologische naar de sociale verbindingen en van het technische artefact de decentrale actor achter het artefact: de burger. De verbinding zorgt voor een selectief bericht (gericht op bepaalde personen en niet massaal uitgezonden) en het artefact zelf zorgt voor een individueel vormgegeven boodschap binnen dat bericht naar de decentrale actor die zich begeeft binnen het netwerk (dit netwerk kan verschillende niveaus hebben, bijvoorbeeld de straat, Nederland of wereldwijd).

Er gaat dus zowel van de verbinding (technisch) als van de boodschap (sociaal) daadkracht uit. De communicatiecapaciteiten *selectiviteit* en *interactiviteit* sluiten hier het beste bij aan. Selectiviteit kan gekoppeld worden aan de verbinding, interactiviteit aan de boodschap. Het blijkt dat selectiviteit niet is genoemd in de theorieën van media synchroniteit en rijkdom. Maar, selectiviteit is volgens Van Dijk 'misschien wel de sterkste capaciteit van nieuwe media'. De telefoon was het eerste selectieve medium. Veel 'oudere media' zoals omroepen maken gebruik van ongerichte communicatie (allocutie, zie paragraaf ...). Nieuwe media is in staat doelgroepen selectiever te bereiken en kan zo inspelen op de complexere

verbindingen en versplinterde moraal (zie paragraaf 1.2). Het zou ook kunnen zijn dat selectieve boodschappen leiden tot een grotere gedragsverandering dan boodschappen die niet selectief zijn. Dus juist selectiviteit lijkt een sleutelrol te spelen in dit onderzoek.

De interactiviteit van nieuwe media is volgens Van Dijk voor verbetering vatbaar. Van Dijk geeft vier niveaus van interactiviteit met respectievelijk een ruimte, tijd, controle en inhoudsaspect. Bijvoorbeeld het tijdsaspect is van belang omdat in paragraaf 2.2 onder punt 3 (versplinterde moraal) al is aangegeven dat wanneer de burger wordt gewezen op zijn gedrag dit vaak direct moet gebeuren en niet vertraagd. Het benutten van interactiviteit in de communicatie kan een krachtig middel van gedragsbeïnvloeding zijn, veel krachtiger dan allocutie.

Het eerste niveau van interactiviteit is twee- of meerzijdigheid in het communicatieverkeer. Er moet een verbinding zijn tussen de interactoren die hen in staat stelt tot actie en reactie (reactiviteit). Het tweede niveau is de mate van synchroniteit. Een opeenvolging van actie en reactie zonder tijdsontbreking komt de kwaliteit van de interactie doorgaans ten goede. Het derde niveau is een grote mate van controle door de interactoren. Deze maat wordt in de eerste plaats bepaald door de mogelijkheid om op elk moment de rol van zender en ontvanger te wisselen. Het hoogste niveau van interactiviteit zijn acties en reacties met begrip van context en betekenissen. Dit is volgens Van Dijk nog niet bereikt bij de interactie tussen mensen en apparaten of media. Deze vier niveaus van interactiviteit zijn cumulatief.

De onderstaande technologiestrategieën zullen worden gedefinieerd aan de hand van het niveau van selectiviteit en de interactiviteit, ofwel, de daadkracht van de verbinding en de boodschap. De drie voorbeelden zijn dusdanig geformuleerd dat zij opeenvolgend van elkaar zijn. Deze voorbeelden zijn toegevoegd om tot de verbeelding te spreken. Interessant is om eens op onderzoek uit te gaan en een 'Ding' te nemen waar de politie mee werkt, en vervolgens een poging te doen om van dit Ding een Verbinding te maken.

3.2 Technologiestrategieën: *Ding, Binding en Verbinding*

Van te voren dient opgemerkt te worden dat deze voorbeelden betrekking hebben op de verkeerssituatie. Aan het einde van paragraaf 1.1 werd naar deze paragraaf gerefereerd. Verkeersvoorbeelden zijn vrij eenvoudig toe te passen op dit onderwerp, de reden hiervoor is in de volgende paragraaf te vinden. Echter, dit betekent niet dat deze voorbeelden heilig zijn. De kunst is om deze voorbeelden te vertalen naar toepassingen van netwerktechnologie in de veiligheidssector. Deze voorbeelden moeten dan ook alleen worden gezien als aanzetje voor de gedachtegangen naar nieuwe initiatieven in de veiligheidssector.

1. Ding: artefact

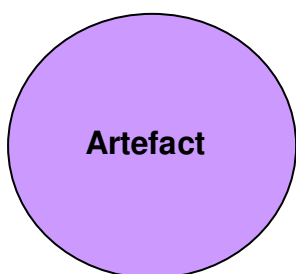
Een artefact zonder verbindingen. De gedragsbeïnvloeding ligt in (vaak in de vorm van) het artefact zelf. Volgens Latour³⁷ kan de bemiddelende rol van voorwerpen begrepen worden als het resultaat van 'inscripties' of 'delegaties'. Er kunnen verantwoordelijkheden aan het voorwerp worden gedelegeerd. Door een handelingsprogramma in te schrijven in een verkeersdrempel, wordt de taak van een verkeersbord of een verkeersagent, namelijk erop toe te zien dat er niet te hard worden gereden, gedelegeerd aan een stuk beton.

³⁷ Uit: P.P. Verbeek. *De moraliteit van de dingen*. Verschenen in: I. Devisch en G. Verschraegen (red.), *De verleiding van de ethiek – over de plaats van ethische argumenten in de huidige cultuur*. Amsterdam: Boom, 2003.

Een ander voorbeeld is de politiepop in Japanse steden. Deze pop staat bijvoorbeeld op kruispunten om een afschrikwekkend effect teweeg te brengen. Echter, de pop is een Ding pur sang: hij zal op geen enkele wijze een sanctie of een corrigerende maatregel kunnen uitvoeren. Daarnaast is er geen sprake van selectiviteit, iedereen die langs het kruispunt komt met de politiepop, zal de politiepop zien, ongeacht het feit of deze of gene (ooit) een overtreding heeft begaan. Er is geen interactiviteit aanwezig omdat alleen het artefact een (eenzijdig) symbolisch signaal uitzendt naar de verkeersdeelnemers zonder de tussenkomst van technologie.

Het voorbeeld van de verkeerspop zal dienst doen als basisvoorbeeld voor de volgende twee technologiestrategieën. De voorbeelden moeten worden beschouwd als metaforen c.q. vergelijkingsmateriaal voor iedere technologie die ingezet ten behoeve van handhaving.

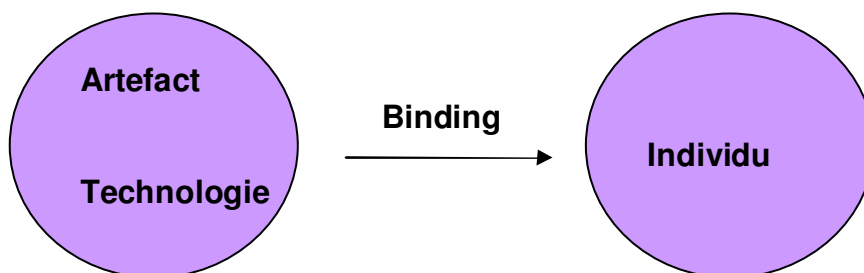
Figuur 1.1. Het artefact staat op zichzelf en is op geen enkele wijze selectief of interactief

2. Binding: technologie

Een artefact met een niet-intelligente verbinding. In dit geval wordt er gebruik gemaakt van ICT. Een geringe mate van selectiviteit kan voorgeprogrammeerd worden (een flits bij X km p/u) maar van interactiviteit (tussen individu en technologie) is geen sprake.

Voorbeeld: De verkeerspop heeft een camera in zijn hand en de snelheidsovertreder wordt geflitst omdat een stukje technologie in het wegdek (of een gecamoufleerde lasergun) constateert dat er te snel is gereden. Er wordt een signaal gegeven aan de camera en deze flitst de overtreder. Vervolgens wordt een gekoppelde database in werking gezet die met het nummerbord alleen de persoonsgegevens kan raadplegen om de (repressieve) boete op te sturen.

In de meeste gevallen is dit kwantitatief en repressief van aard. De (beperkte) netwerkcapaciteiten worden pas ingezet op het moment wanneer het ongewenste gedrag reeds is vertoond. Dit onderzoek gaat uit van de gedachte dat de netwerkcapaciteiten van technologie op deze manier niet ten volle benut worden. Er is sprake van een eenzijdige relatie tussen technologie en één individu.

Figuur 1.2. De technologie en het individu worden los van elkaar gezien, maar hebben al wel een bepaalde mate van selectieve binding

3. Verbinding: netwerktechnologie

Er zijn drie hypothesen geformuleerd voor de oplossing van netwerktechnologie om tegemoet te komen aan de drie kenmerken van de netwerkmaatschappij en daarmee de burger op een alternatieve manier te appelleren aan zijn plichtsbesef, zorgdragen voor netwerkverbreding c.q. groepsloyaliteit. Voor alledrie hypothesen zal nu een voorbeeld volgen, dat zowel voldoet aan de eis van selectiviteit, alsmede de eis van interactiviteit.

Hypothese één gaat in op de complexiteit van de maatschappij en probeert met behulp van netwerktechnologie meer orde in de chaos te scheppen.

Hypothese voorbeeld 1: De automobilist kan zich aanmelden bij de verkeerspop langs de weg en kan via de verkeerspop persoonlijk communiceren met andere individuele medeweggebruikers (interactiviteit). Hij kan bijvoorbeeld kiezen voor de voorgeprogrammeerde optie om te vragen aan de auto aan zijn rechterhand of hij voor hem mag ritsen (selectiviteit). Op deze manier worden de relaties tussen de burgers gefaciliteerd en wordt er op het wegdek, waar normaliter meer chaos is omdat niemand van de ander weet wat hij wanneer gaat doen (afslaan, harder rijden) kan een dergelijk systeem het verkeer meer inzichtelijk (minder complex) maken.

Hypothese twee appelleert aan de trend dat de burger (ook) invloed kan uitoefenen op het veiligheidsproces c.q. de maatschappelijke veiligheid. Veiligheid wordt niet alleen gedicteerd door de overheid. De overheid functioneert als relatieve autoriteit (op de achtergrond).

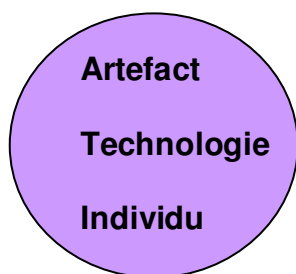
Hypothese voorbeeld 2: Automobilisten kunnen onveilige situaties direct door middel van hun GPSlocatie doorgeven aan de autoriteiten (bijvoorbeeld de politie). Dit kan zijn op het moment dat er een voorwerp op de snelweg ligt of het wegdek plotseling verraderlijk glad wordt. De autoriteiten koppelen vervolgens aan alle meldingen terug wat ermee gedaan is en wat het effect was (interactiviteit). Wanneer de boodschap is geverifieerd zouden alle automobilisten die zich op dat moment in die omgeving bevinden, een bericht kunnen krijgen op hun GPS systeem met de waarschuwing (selectiviteit).

Bij hypothese drie zou het omliggende (data)systeem door middel van een verbinding met het artefact kunnen zorgen voor een gepaste/selectieve/individuele reactie van het artefact naar de burger. Hiermee zou de mogelijkheid kunnen worden gegeven om het (ongewenste) gedrag aan anderen te tonen, of om de burger zelf te confronteren met het eigen (ongewenste) gedrag. De boodschap kan 'klassiek' negatief van aard zijn, maar ook positief zoals voorbeeld drie liet zien.

Hypothese voorbeeld 3 (fictieve cijfers): De automobilist kan zich aanmelden op een rij-feedbackservice. De verkeerspop stuurt de automobilist dan een boodschap (bijvoorbeeld een smsje of een bericht op het GPS-systeem) "U heeft op dit traject samen met 348 mede weggebruikers de juiste snelheid toegepast, de kans dat u of iemand anders zou verongelukken is hiermee met 4% verkleind" (interactiviteit en selectiviteit).

Nu is er sprake van technologie waar door middel van registratie een preventieve werking vanuit zou kunnen gaan. Let ook op de boodschap die in alle drie voorbeelden duidelijk aanwezig is. De focus moet niet alleen liggen op de daadkracht van de verbindingen, maar ook van de boodschap: hoe moet deze geformuleerd zijn?

Figuur 1.3. Technologie, artefact en het individu zijn onderling verbonden door selectiviteit en interactiviteit!

Onderstaande tabel vier geeft een samenvatting van de verschillende communicatie-eigenschappen van deze drie technologiestrategieën.

Technologiestrategie	Boodschap	Verbinding
Ding	Niet selectief	Niet interactief
Binding	Selectief	Niet interactief
Verbinding	Selectief	Interactief

Tabel 4. Technologiestrategieën

Wat er met de komst van nieuwe technologieën verandert is 'eenvoudigweg' de verbinding. In de eerste strategie, de Ding strategie, worden bepaalde verantwoordelijkheden, en dus ook een bepaald machtsaspect, gedelegeerd naar het artefact, het Ding, zelf (de macht van het Ding de verkeersdrempel zit in de drempel zelf, niet in de verbinding die de drempel heeft met de buitenwereld). Wanneer er een verbinding om het artefact heen zit, zal er de verantwoordelijkheid verschuiven van het artefact naar de verbinding. De daadkracht ontstaat zo in de relatie van de burger met deze verbinding. Bij Binding is er al wel sprake van meer selectiviteit, maar selectiviteit kan ook nog eenzijdige communicatie betekenen (zie het voorbeeld van de flitspaal). Netwerktechnologie zorgt ervoor dat door middel van interactiviteit en selectiviteit de burger meer betrokken wordt bij het proces van (zelf)sturing. Bij netwerktechnologie wordt er op een andere manier naar ICT gekeken en andere krachten naar voren gehaald dan bij 'stand-alone' ICT (Ding of Binding). Dit verschil heeft 'informatieverkeersstromen' in paragraaf 2.4 en bijlage I weergegeven. In termen van informatieverkeersstromen staat in het geval van de flitspaal het centrum centraal dat van bovenaf probeert de decentrale eenheden te registreren, te controleren en te straffen. Netwerktechnologie faciliteert 'conversatie'. *Er is dus pas sprake van netwerktechnologie wanneer er zowel sprake is van een selectieve verbinding als een interactieve boodschap!*

3.3 Registratie: geen Verbinding zonder Ding!

Wijffels werd helemaal aan het begin van dit rapport werd aangehaald met zijn voorbeeld over rotondes. Zoals gezegd gebruikt hij niet voor niets een verkeersvoorbeeld. Paragraaf 1.1 is sowieso waard om op dit punt in het onderzoek nog een keer te herlezen. Deze paragraaf zal tonen dat juist in het verkeer een goede basis ligt om te kunnen reageren op de nieuwe maatschappelijke trends zoals in hoofdstuk 1 beschreven. Er is in de verkeerssector namelijk sprake van een vaste vervoersnetwerkstructuur, met, in netwerktermen, allerlei centra, knooppunten en eindterminals/gebruikers. De voorbeelden uit

de verkeerssector die in hoofdstuk drie zijn genoemd ter illustratie van de technologiestrategie Verbinding, kunnen (nog) niet zo eenvoudig vertaald worden naar bijvoorbeeld de veiligheidssector. De reden hiervoor zal nu worden uitgelegd.

Er is altijd een Ding nodig voor Verbinding. De burger staat niet zomaar te allen tijden in verbinding omdat er niet altijd een ding is om van daaruit het gedrag van de burger te registreren... In paragraaf 3.2 werd de verkeerspop het Ding genoemd, daaruit kon Verbinding ontstaan maar daarvoor bleef wel de verkeerspop, het Ding, van belang. Oftewel: geen Verbinding zonder Ding!

Wanneer iemand bijvoorbeeld een snoeppapiertje op de grond gooit, zal de grond dit niet zomaar signaleren en een alarmbelletje laten rinkelen waardoor de vervuiler een boodschap krijgt met bijvoorbeeld de gevolgen van zijn handelen voor de natuur ("Het plastic snoeppapiertje dat u zojuist ter aarde wierp doet er vier jaar over om te verdwijnen uit de natuur"). De vervuiler valt op dat moment vrijwel buiten het registratiesysteem, zijn handelen wordt niet opgemerkt, omdat er niet direct een 'Ding' voorhanden is waarmee zijn gedrag geregistreerd kan worden.

Zoals in paragraaf 1.1 al opgemerkt: Wijffels gebruikte niet voor niets een verkeersvoorbeeld! In het verkeer bestaan veel meer registratiemogelijkheden. Dit komt enerzijds omdat er in het verkeer een vaste infrastructuur bestaat, auto's rijden alleen over wegen. Op iedere weg zijn weer verschillende afspraken over snelheid en rijgedrag. Daarnaast zit er aan de buitenkant van de auto een registratiekenmerk: een nummerbord. Verder worden steeds meer auto's toegerust met een gps-systeem. Dit betekent dat het gedrag op het wegennetwerk veel eenvoudiger valt te registreren omdat er verschillende registratie- en meetknooppunten bestaan waar vrij eenvoudig een systeem omheen kan worden gebouwd.

Maar, teveel registratie kan zich uiteindelijk ook wreken...

***Ik sta geregistreerd. Geboorte, plaats, tijd
Ik sta voor zowat één kilo papier:
geboorteakte, militie, verhuizen van daar naar hier,
politieke sympathieën, vakbondsangehörigheid.***

***Daarom ben ik op zoek naar een plek
op de grens van drie naties.
Daar wil ik dan sterven. Want ik wil met mijn dood
op z'n minst het plezier bederven
van een stuk of twintig administraties.***

Herman de Coninck "Wraak"

3.4 Nieuwe media: de dingen voor de verbinding

De grenzen tussen technologie en burger vervagen omdat technologie steeds meer een (persoonlijk) verlengstuk wordt van de burger die niet meer los van elkaar gezien kunnen worden.

De eerste technieken ('Dingen') waren bijvoorbeeld magnetrons. Deze 'Dingen' (zie paragraaf 3.2) beïnvloedden het gedrag van de mens voor wat betreft het eetpatroon. De

magnetron gaf de wereld van de mens vorm. Met de verbindingen die de nieuwste technologieën met zich meebrengen kan de mens zijn eigen wereld ook vorm geven (zelfsturing) omdat er sprake is van een hoger niveau van interactie. De ‘nieuwe Dingen’ vormen de nieuwe media.

Het artefact waar de technologie in zit verwerkt (bijvoorbeeld een PDA) wordt steeds meer ‘geïntegreerd’ met de burger zelf (de burger neemt zijn mobiele telefoon overal mee naartoe). Paragraaf 5.1 wees uit dat het niet mogelijk is om verbinding te hebben zonder een ding. In het verkeer is wel een Ding aanwezig (auto met kenteken en in sommige gevallen al een gps-systeem) en valt zo makkelijker te registreren en te verbinden met de buitenwereld. Steeds meer nieuwe initiatieven steken de kop op die er wel voor zorgen dat burgers steeds meer geregistreerd worden. Het openbaar vervoer verandert het systeem van ‘anonieme’ treinkaartjes en strippen naar het gebruik van een chipkaart met persoonsgegevens. Dus ook in deze verkeersstromen wordt de burger straks zichtbaar. In de auto, met de trein, maar ook op de fiets en lopend: burgers dragen steeds vaker ook een persoonlijk Ding bij zich: de mobiele telefoon/PDA of andere communicatiegadget die het overgrote deel van de Nederlandse bevolking in staat stelt om te communiceren met de buitenwereld. Steeds meer nieuwe media zijn persoonlijke artefacten die vrijwel geen moment van de dag gescheiden zijn van hun eigenaar. En daar doen zich kansen voor die steeds meer worden opgemerkt en benut door marketingdeskundigen.

Is dit bewustzijn al doorgedrongen tot de veiligheidssector?

3.5 Burgerrollen

Wanneer we overstappen naar de veiligheidssector is er één belangrijk element dat niet zonder meer gepasseerd mag worden: de burger. De laatste, en meest relevante, van de driedeling in technologiestrategieën, Verbinding, kan voor de burger op twee manieren worden uitgelegd. Enerzijds voelt de burger door de verbinding een (constante) aanwezigheid van een autoriteit. Deze aanwezigheid zal waarschijnlijk sterker aanvoelen en meer autoriteit hebben dan een ‘U rijdt te hard bordje’ aan de kant van de weg waardoor de burger zelf niet in een onveilige situatie belandt. Ten tweede kan deze verbinding voor de burger zichtbaar maken wat zijn of haar invloed is op (de veiligheid in) het netwerk waarin de burger en zijn medeburgers zich begeven waardoor hij wellicht adequater kan reageren op bepaalde (onveilige) situaties.

Uit het bovenstaande blijkt dat de burger verschillende rollen heeft. In de wetenschap is de burgerrol al op vele verschillende manieren onderscheiden. Ringeling stelt dat een burger een viertal relaties kan hebben met de overheid: staatsburger, onderdaan, kiezer en klant. Deze verschillende rollen geven steeds een andere (machts)verhouding aan tussen de overheid en de burger, waarbij de burger als klant steeds vaker van terrein wint. Bijvoorbeeld tijdens een seminar van Verkeer en Waterstaat³⁸ werd een sterke nadruk op de burger als klant gelegd.

Echter, wanneer het specifiek om veiligheidssituaties gaat, moet de indeling van burgerrollen vanuit een ander perspectief worden gemaakt. We moeten kijken naar de verschillende manieren waarop de burger betrokken kan zijn bij het (operationele) veiligheidsproces in de praktijk. De burger als kiezer bijvoorbeeld, is meer gezien vanuit een bestuurlijk oogpunt, en dus van een hoger niveau.

---

³⁸ Seminar IVW: E-Government brengt toezicht in beweging. Museum voor Communicatie Den Haag, 28 april 2005

Wanneer het gaat om alledaagse veiligheidssituaties in de praktijk is waarschijnlijk het meest voor de hand liggende onderscheid: de *burger als (potentieel) overtreder* en *burger als niet-overtreder*. Wanneer de burger zich houdt aan de maximumsnelheid is hij niet in overtreding. Wanneer hij zich daar niet aan houdt, is hij *op dat moment* in overtreding. Bij de burger als overtreder kan een onderscheid worden gemaakt in:

1. *De burger als (potentieel) overtreder*
2. *De burger niet overtreder*

Bij de burger als niet-overtreder kan er onderscheid worden gemaakt in:

3. *De burger als (potentieel) slachtoffer*
4. *De burger als (potentieel) getuige*.

Echter, afgaande op de vorige hoofdstukken moet er een nieuwe burgerrol worden gedefinieerd. Een rol die recht doet aan de burger als (potentieel) medestrijder voor veiligheid:

5. *De burger als helpende hand*.

Deze tweedeling is relevant omdat de burger zoals gezegd in feite op een tweetal manieren gefaciliteerd kan worden om zijn eigen veiligheid te handhaven. Enerzijds door de burger dusdanig (zelf) te (laten) sturen dat hij niet door eigen toedoen in een onveilige situatie belandt, anderzijds door de burger in onveilige situaties, waarvan hij zelf niet de (potentiële) veroorzaker is, zo te faciliteren dat hij adequaat kan reageren.

Vanaf het volgende hoofdstuk start het empirische gedeelte van dit onderzoek.

4. Methode van onderzoek en inventarisatie initiatieven

Op basis van hoofdstuk één tot en met drie is een instrument ontwikkeld waarmee initiatieven in de veiligheidssector gebruikmakend van netwerktechnologie kunnen worden geanalyseerd, en zo een antwoord gegeven kan worden op de praktische onderzoeksvraag. De onderzoeksvraag en het onderzoeksinstrument zullen in de eerste paragraaf gepresenteerd worden. De tweede paragraaf van dit hoofdstuk zal ingaan op de methode van gegevensverzameling en -analyse.

4.1 Onderzoeksvraag praktijk en analytisch kader

De onderzoeksvragen voor de theorie zijn reeds beantwoord. Netwerktechnologie kan op verschillende wijzen ingezet worden ten behoeve van naleving. Vanaf dit hoofdstuk is de omslag naar de praktijk. Omslaan naar de praktijk betekent bekijken hoe de burger tot nu toe wordt beïnvloed om normconform gedrag te vertonen. We hebben in de voorgaande paragraaf gezien dat de burger, wanneer het aankomt op veiligheidskwesties, een tweetal rollen kan aannemen: burger als overtreder en burger als niet-overtreder. In beide gevallen kan netwerktechnologie dienst doen.

Onderzoeksvragen praktijk

(Hoe) Heeft de politie netwerktechnologie ingezet voor de ontwikkeling van normconform gedrag waarin...

- a. *burgers zelf als decentrale actor de daadkracht van netwerktechnologieën kunnen benutten om door middel van samenspraak met andere burgers en (locale) overheid hun eigen veiligheid te waarborgen (burger in de hoedanigheid van slachtoffer, getuige of helpende hand) en waar...*
- b. *burgers via netwerktechnologieën (informatieve) feedback verkrijgen op hun eigen veilige en onveilige gedrag? (burger in de hoedanigheid van -potentieel- overtreder)*

Het analytisch kader bevat een aantal observatiecategorieën die empirisch waarneembaar zijn. Zij helpen om de stand van zaken met betrekking tot de handhaving- en nalevingstrategieën geënt op de veiligheidssector te beschrijven. De uitkomsten bevatten geen oordeel over het succes van deze initiatieven, dit analytisch instrument is derhalve niet geschikt voor een effectmeting. De reden hiervoor is dat het nog te vroeg dag is om deze initiatieven op succes te kunnen beoordelen. Pas wanneer...

- ... er voldoende initiatieven zijn die zich bezighouden met het appelleren aan plichtsbesef, netwerkverbreding of groepsloyaliteit door middel van Verbinding....
- ... daarmee positief kunnen antwoorden op ten minste één van de punten onder punt twee in het onderstaande analytisch kader
- ... de burger zien als helpende hand...
- .... en de initiatieven zelf duidelijke doelen aangeven waarop ze geëvalueerd kunnen worden...

... zou dit instrument aangevuld kunnen worden met vragen die betrekking hebben op het succes van deze initiatieven.

Componenten van een netwerkstrategie voor handhaving en naleving

1. Algemeen doel van de strategie

I. Naleven:

- Overtuigen (appelleren aan plichtsbesef)
- Coöperatie (groepsloyaliteit en netwerkverbreding)

II. Handhaven:

- Controle (formeel toezicht en surveillance)
- Sanctionering (punitieve handhaving)

2. Specifiek doel van de strategie

I. Reageren op complexiteit

- Versterkt het initiatief door middel van mediatie tussen de burger en de maatschappij met behulp van netwerktechnologie de verbindingen tussen de burgers en reduceert het daarmee de complexiteitservaring van de burgers?

II. Reageren op differentiatie en emancipatie

- Focust dit initiatief zich met behulp van netwerktechnologie op de daadkracht van de verbindingen in plaats van de daadkracht van het centrum en komt het zo tegemoet aan de wens van de individuele burger om meer inspraak in of deelname aan het veiligheidsproces? (welke informatieverkeersstroom, allocutie, consultatie, registratie of conversatie, hoort hierbij?)

III. Reageren op de versplinterde moraal

- Toont dit initiatief met behulp van netwerktechnologie (realtime) aan de burger wat de invloed is van zijn handelen in de maatschappij en wijst het de burger op zijn (on)verantwoordelijke gedrag?

3. Technologiegebruik

I. Ding (niet selectief, niet interactief):

II. Binding (selectief, niet interactief)

III. Verbinding (selectief, interactief)

Bij zowel sprake van Ding, Binding als Verbinding:

- Wat is het Ding?
- Wordt er een duidelijke (expliciete) boodschap gecommuniceerd?

Bij aanwezigheid van een boodschap:

- Wat is het niveau van interactiviteit? (zie voor de vier niveaus bijlage I)

4. Veronderstelde burgerrol

I. (potentiële) overtreder

II. niet-overtreder (slachtoffer, getuige, helpende hand)

Figuur 2. Analytisch kader

4.2 Methode van gegevensverzameling en -analyse

Binnen de veiligheidsbranche is gezocht naar initiatieven die aan de volgende kenmerken moesten voldoen:

1. Sector

Het initiatief moest een duidelijke focus innemen op het verbeteren van de veiligheid van de burger, en moesten zich dus in feite moeten afspelen binnen de politiesector. Echter, ten aanzien van de steeds verdergaande ketensamenwerking kon het logischerwijs voorkomen om sommige initiatieven die breder zijn opgezet ook mee te nemen in de analyse.

2. Netwerktechnologie

Er moest duidelijk sprake zijn van de inzet van netwerktechnologie in het initiatief. Een definitie van nieuwe media is aldus Van Dijk³⁹: een medium dat vorm geeft aan de integratie van infrastructuur, transport, beheer, diensten en/of gegevenssoorten op de gebieden van tele-, data- en massacommunicatie en dat bovendien tot een bepaald niveau interactief is.

De meest bekende voorbeelden van nieuwe media zijn internet of mobiele telefonie.

3. Oogmerk veiligheid (handhaving en nalevingstrategieën: norm-conformiteit)

Het initiatief moest een duidelijke bijdrage vervullen aan de veiligheid van de burger. De burger moest hetzij zelf de mogelijkheid krijgen om bij te dragen aan zijn veiligheid. Of de burger moest duidelijk een signaal via (netwerk)technologie krijgen met feedback op zijn eigen (gewenste of ongewenste) gedrag. Er moest een focus liggen op één van de drie nalevingstrategieën: plichtsbesef, groepsloyaliteit of netwerkverbreding.

4. Rol van de burger

Gezien de praktische onderzoeksvraag en de burgerrollen die gedefinieerd zijn in paragraaf 3.5 konden zowel de initiatieven waarin de burger zelf zorgt voor zijn veiligheid (burger als helpende hand) als de initiatieven waarin de burger 'gestuurd' wordt door een centrum in zijn gedrag, worden geselecteerd. *Echter, de voorwaarde is dat de burger een duidelijke rol toebedeeld moest krijgen in het veiligheidsproces.*

Bijvoorbeeld de Veiligheidsnetten die zijn ontplooid in diverse politieregio's, zijn op dit moment uitgesloten van de analyse omdat de burger hier geen duidelijke rol in speelt maar alleen zijn opengesteld voor de ketenpartners in de OOV sector. Bijvoorbeeld het (overkoepelende) Nederlands VeiligheidsNet heeft in de toekomst wel als doel om de buitenste laag open te stellen voor de burger met bepaalde informatie. (Zie de informatie onder 'Buurtbeeld' bij de initiatieven in hoofdstuk vijf)

5. Fase in het proces

Voor het initiatief moest reeds de mensen en (financiële) middelen bijeen zijn gebracht met een heldere doelstelling voor ogen. Het initiatief moest uit de creatieve fase zijn getild en zich bevinden in het continuüm van beginstadium tot een duidelijke implementatie- of doorstartfase.

6. Project, systeem, gedeelte van een systeem

Dit is per initiatief vastgesteld.

Door middel van een snowballsamplingmethode is aan diverse sleutelfiguren binnen de politiebranche gevraagd of zij bekend waren met initiatieven die aan bovenstaande kenmerken voldeden en of zij iemand kenden die betrokken was bij het initiatief. Wanneer er

---

³⁹ Dijk, van, J.A.G.M. (2001). De Netwerkmaatschappij. Sociale aspecten van nieuwe media. Leiden: Hilarius producties.

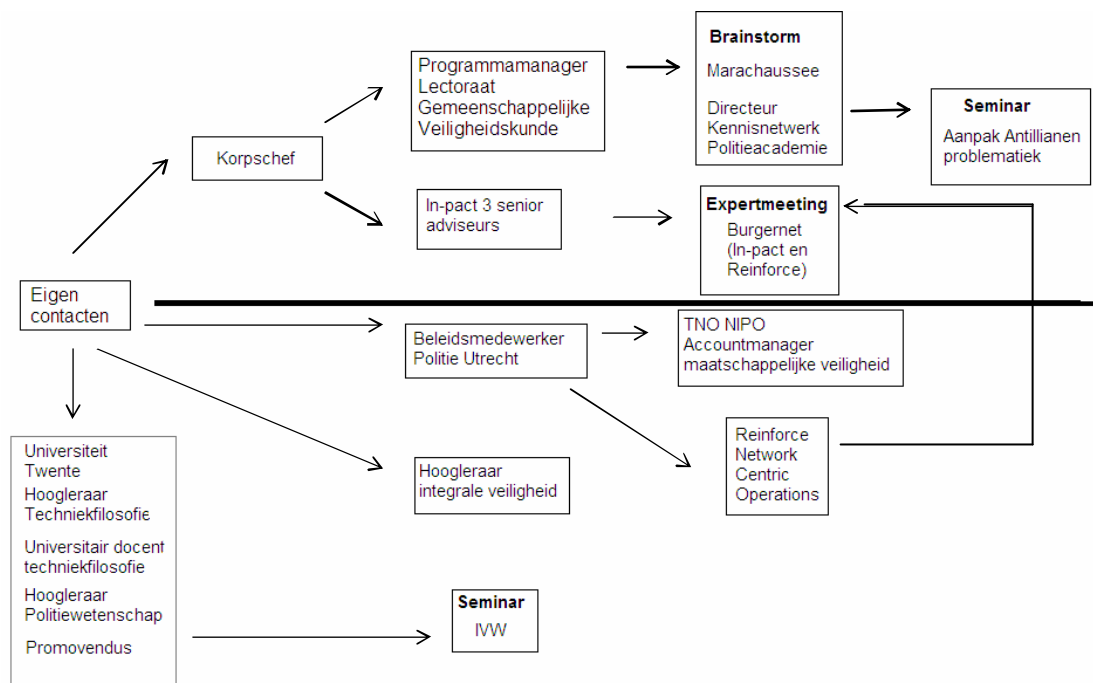

een of meerdere contactperso(n)en genoemd werd(en) van een bepaald initiatief (veelal de projectleider), werd vervolgens weer aan de volgende contactpersoon gevraagd of hij of zij bekend was met andere gelijksoortige initiatieven. Tevens is op een aantal seminars en congressen navraag gedaan. Er is één internationaal initiatief toegevoegd, de focus van dit onderzoek lag op de initiatieven in Nederland, echter, in een volgend onderzoek is het interessant om ook eens over de grenzen te kijken.

Dit resulteerde in de onderstaande negen initiatieven:

1. Technische voorzieningen in gestolen objecten
2. Risicokaart
3. Buurtbeeld (Nederlands VeiligheidsNet)
4. Burgernet (Politie Utrecht – Nieuwegein)
5. Catch ken
6. Enkelband/elektronisch huisarrest
7. SMS-alarm
8. Spoorzoekers: sms naar voetbalsupporters rellen Ajax-Feyenoord
9. Internationaal (V.S): amber alert

De data zijn systematisch verzameld door middel van documentanalyse en semi-structureerde interviews. De leidraad voor deze interviews vormde het analytisch kader. Voor de documentanalyse is gebruik gemaakt van internetbronnen zoals persberichten en informatie op overheidswebsites. Wanneer hier gebruik van is gemaakt, staat dit als voetnoot aangegeven.

Figuur 3. Snowballsamplingmethode

Bovenstaande figuur drie beschrijft de relevante contactpersonen gedurende dit onderzoek. De snowballsampling methode heeft in feite twee banen afgelegd (zie de dikke zwarte balk). Echter, beide banen kwamen uiteindelijk wel weer samen zoals de pijl die de zwarte balk

overschrijdt weergeeft. Via een plaatsvervangend korpschef is contact gemaakt met de programmanager van het lectoraat Gemeenschappelijke Veiligheidskunde en met drie senior adviseurs van In-Pact (een beschrijving van In-Pact volgt). De eerstgenoemde leidde naar een brainstorm met de directeur Kennisnetwerk van de politieacademie en iemand van de Marechaussee. Daaruit kwam vervolgens nog een uitnodiging voor een kijkje in de praktijk naar handhavingstrategieën met betrekking tot de Antillianenproblematiek. Vanuit het contact met één van de adviseurs binnen In-Pact volgde een uitnodiging voor een Expertmeeting. Deze Expertmeeting over Burgernet werd in samenwerking met Reinforce gehouden (In-Pact en Reinforce houden zich gezamenlijk bezig met dit onderwerp). Met Reinforce was inmiddels al contact opgedaan vanuit het tweede, onderste, deel van de snowballsampling.

Het tweede deel startte met een drietal contacten. Enerzijds vanuit de wetenschappelijke hoek, hier is de sneeuwbal gestopt, met uitzondering van een uitnodiging voor een seminar over handhaving bij Verkeer en Waterstaat. Via de beleidsmedewerker van de Politie Utrecht is een tweetal contacten opgedaan: een contact met TNO NIPO en het contact met Reinforce, die later samen met In-Pact, uitnodigde voor aanwezigheid bij de Expertmeeting van Burgernet en het leveren van commentaar op diverse visiedocumenten.

In totaal waren er 11 contactpersonen geraadpleegd als algemeen deskundigen vanwege hun achtergrond bij de politie in algemene zin, voor zowel de theorievorming in de voorgaande hoofdstukken, als het invullen van het analytisch kader voor alle initiatieven. Sommige contacten zijn meerdere keren benaderd. Alle contactpersonen bekleedden een leidinggevende of beleidsfunctie binnen de politiesector op strategisch niveau. Het grijze kader links onderin beschrijft de wetenschappelijke contactpersonen binnen de Universiteit Twente. In totaal komt het aantal contactpersonen daarmee op 15.

Tevens is er in totaal een viertal brainstorms gehouden c.q seminars bezocht. Voor het verkrijgen van achtergrondinformatie en een duidelijk beeld van wat er momenteel 'leeft' in de veiligheidsbranche is via de contactpersonen een tweetal seminars bezocht over handhaving bij Verkeer en Waterstaat (over de burger als klant) en over handhaving van Antillianen vanuit de politiebranche (over nieuwe handhavingmethoden). Daarnaast is voor het doeleinde van dit onderzoek een brainstorm gehouden met een aantal sleutelfiguren uit de politiebranche waaronder de Marechaussee, de politie-academie, en de Politie Utrecht. Tevens is een expertmeeting over Burgernet bijgewoond. De data-analyse was kwalitatief van aard. Er is een schema opgezet (zie einde hoofdstuk vijf) waarin de componenten van het analytisch kader per initiatief zijn beschreven.

Toelichting Seminars, brainstorm en expertmeeting figuur 3

I. Aanpak Antillianenproblematiek

Georganiseerd door: Nederlands Veiligheidsnet.

Locatie, plaats, tijd,: Apeldoorn Politieacademie, 19 mei 2005, van 9.30 tot 16.00

Aantal aanwezigen: ongeveer 80

II. Seminar IVW: E-Government brengt toezicht in beweging

Georganiseerd door: Blomberg Instituut, congresbureau Inspectie Verkeer en Waterstaat.

Locatie, plaats en tijd: Museum voor Communicatie Den Haag, 28 april 2005, van 9.00 tot 16.00

Aantal aanwezigen: ongeveer 50

III. Verkennende brainstorm

Georganiseerd door: de politieacademie en de auteur

Locatie, plaats, tijd, Bunnik, Mercure Hotel, 12 mei 2005, van 18.30 tot 21.30

Aantal aanwezigen: zes

IV. Expertmeeting Burgernet

Georganiseerd door: In-Pact en Reinforce

Locatie, plaats, tijd: 26 september 2005, 09.00 tot 15.00

Aantal aanwezigen: ongeveer 10

Toelichting instanties in figuur 3

I. In-pact ‘voor politie en veiligheid’⁴⁰

In-pact is een branche-organisatie voor de politie die de politie, OM en andere organisatie in de Openbare Orde en veiligheidssector adviseert op het terrein van ICT- en organisatievraagstukken.

II. Reinforce⁴¹

Gespecialiseerd in tijdkritische processen in de Openbare Orde en Veiligheid, Defensie en de Gezondheidssector.

---

⁴⁰ <http://www.in-pact.nl/>

⁴¹ <http://www.reinforce.nl/>

5. Resultaten

In dit hoofdstuk zal voor ieder van de negen initiatieven het ontwikkelde theoretische raamwerk worden ingevuld. Naar aanleiding daarvan kan worden bekeken in hoeverre de politiebranche al op weg is naar de inzet van netwerktechnologie ten behoeve van naleving en handhaving van de wet in Nederland.

1. Technische voorzieningen in gestolen objecten (buit)

De Projectgroep Opsporing-2 van de Raad van Hoofdcommissarissen⁴² geeft een aantal voorbeelden van technische voorzieningen in objecten:

- Technische voorzieningen (microchips, sensoren) in diefstalgevoelige objecten die helpen bij het terugvinden van objecten (zoals GPS in voertuigen) gekoppeld aan detectiesystemen (detectiepoorten, meetlussen, satellieten). Dergelijke maatregelen zijn een hulpmiddel in de opsporing, maar kunnen ook preventief werken vanwege de grotere pakkans.
- Technische voorzieningen in diefstalgevoelige objecten, zodat deze na diefstal onbruikbaar zijn (bronbeveiliging door producenten van elektronica, mobiele telefoons etc.), te vergelijken met de 'plofkoffer' die bij geldtransporten wordt gebruikt. Deze maatregelen maken dat de betreffende buit zijn 'marktwaarde' verliest, waardoor de aantrekkelijkheid voor diefstal op voorhand afneemt.
- SMS-bombardement ofwel het voortdurend sturen van SMS-en naar gestolen mobiele telefoons is een voorbeeld van een maatregel gericht op het ontnemen van marktwaarde. Deze door de politie ontwikkelde maatregel heeft gedurende enige tijd effect gehad, maar een duurzaam effect kan alleen worden bereikt als de leveranciers van telefoons en de providers van telefoondiensten er zelf voor zorgen dat mobiele telefoons beveiligd zijn tegen gebruik door onbevoegden.
- Technische voorzieningen die goederen onbruikbaar maken voor anderen dan de geautoriseerde gebruikers, zoals een PIN-code of herkenning van gebruikers via de handdruk (vuurwapens), bieden mogelijkheden om gebruik te beperken tot vergunninghouders en beperken de mogelijkheden tot illegaal gebruik en illegale handel. Dit is vooral van belang voor apparatuur of installaties die mogelijk voor criminele activiteiten kunnen worden gebruikt, bijvoorbeeld tabletteermachines (XTC-productie).

1. Algemeen doel

De *handhavingsstrategie* is controle. De technische voorzieningen zorgen ervoor dat de potentiële dader gecontroleerd en desgewenst opgespoord kan worden.

2. Specifiek doel

Voor het doeleinde van het opsporen en straffen van daders (met als oogmerk uiteraard de preventie van dergelijke misdaden) is er geen sprake van een relatie tussen de burgers onderling. Dit betekent dat de eerste hypothese, die de complexiteit van deze relatie wil verhelderen hier niet opgaat. Er is sprake van de informatieverkeersstroom registratie: het verzamelen van informatie door een centrum, dat het onderwerp, het tijdstip en het tempo bepaalt, bij een of meer decentrale eenheden die de bron (kunnen) zijn van deze informatie en eveneens het initiatief tot informatieoverdracht kunnen geven. In dit geval gaat de tweede hypothese ook niet op: er is geen sprake van conversatie: de (potentiële) overtreder kan zelf

⁴² Tegenhouden Troef. (november 2003). Een nadere verkenning van Tegenhouden als alternatieve strategie van misdaadbestrijding. Projectgroep Opsporing-2. Raad van Hoofdcommissarissen. Opgehaald mei 2005 van: www.politie.nl/Overige/Documentatie/tegenhouden_troef.asp

niet het initiatief nemen tot communicatie en kan ook niet zelf het initiatief tot de informatieoverdracht geven (hij kan niet zelf instellen of de politie hem wel of niet kan traceren).

De derde hypothese gaat wel gedeeltelijk op. Vanwege de informatie die over de dader beschikbaar is door middel van een verbinding, 'voelt' de dader in feite de aanwezigheid van een autoriteit in zijn nek, hoewel het puur een virtuele aanwezigheid is via een smsje, of het anderzijds manipuleren van het ontvreemde of misbruikte goed. Dus de dader ziet het effect van zijn handelen direct (realtime). Netwerktechnologie toont deze overtreder direct dat hij in overtreding is en in de gaten wordt gehouden. Alleen in dit geval heeft de overtreder niet een bepaalde vorm van vrijheid om bijvoorbeeld zelf te kiezen omdat de burger hier al wordt gezien in de hoedanigheid van een overtreder (de overtreding is al begaan).

De technologie kan op individueel niveau een dader opsporen en eventueel bereiken met een expliciete boodschap. Deze boodschap kan echter niet interactief worden genoemd omdat het hier eenzijdig communicatieverkeer betreft ('Deze mobiele telefoon is gestolen, u wordt verzocht...'). Dit is uiteraard enigszins verklaarbaar omdat in dit geval de burger als overtreder wordt gezien, er hoeft dan geen tweezijdige communicatie plaats te vinden. Het Ding vormt in dit geval (de chip in) het ontvreemde object. Dat kan een mobiele telefoon zijn (waardoor het dus mogelijk is om -interactieve- berichten naar te versturen) maar ook een ander ontvreemd object.

3. Technologiegebruik

De technologiestrategie die hierbij hoort is Binding. De technologie kan op individueel niveau een dader opsporen en eventueel bereiken met een boodschap (smsje bij gestolen mobiel). Deze boodschap is niet interactief omdat het hier zoals gezegd eenzijdig communicatieverkeer betreft. De politie kan op afstand haar autoriteit uitoefenen op de daders door de daders te volgen vanwege het 'Ding' dat zij veelal ontvreemd hebben of misbruiken (een mobiele telefoon, een auto, een tabletcomputer). Er is sprake van Binding en niet van Verbinding vanwege de ontbrekende interactiviteit.

6. Veronderstelde burgerrol

De burger wordt gezien als (potentieel) overtreder.

2. Risicokaart

Er bestaan in Nederland vele risicokaarten voor de provincies die eenvoudig te vinden zijn op internet. Deze zullen niet allemaal besproken worden omwille van een verlies van focus en de overlappende kenmerken. De kaart van de gemeente Friesland⁴³ zal eruit gelicht worden. De gemeente Friesland informeert haar burgers via deze Risicokaart over gevaarlijk transport of opslag van stoffen, locaties met risico's et cetera in hun (nabije) omgeving. De informatieverkeersstroom die hierbij hoort is consultatie. Primair is deze kaart voor hulpverlenende overheidsinstanties bedoeld, secundaire doelstelling was openstelling voor burgers.

1. Algemeen doel

Het eerste initiatief vormt ook direct het meest vrijblijvende voor wat betreft naleving. Wanneer de risicokaart een poging zou doen tot naleving dan zou dit het meeste weg hebben van 'overtuigen' door te appelleren aan het plichtsbesef van de burger (kijk uit waar u woont, hou gevaarlijke situatie in de gaten), maar het is eerder een preventieve informatievoorziening naar de burger toe.

2. Specifiek doel

Dit initiatief versterkt niet de relatie tussen de burgers door middel van het reduceren van de complexiteitservaring. Wel is het zo omdat de kaart op lokaal niveau aan kan geven welke

⁴³ <http://www.fryslan.nl/risicokaart2/risicokaart/colofon.htm>

risico's er liggen, dat de omgeving van de burger zichtbaar wordt. De kaart brengt helderheid in de voor de burger complexiteit van de omgeving en de bijbehorende risico's. Tevens komt het niet tegemoet aan de daadkracht van de verbindingen door de burger meer inspraak te geven in het veiligheidsproces. De burger kan de website raadplegen (*consultatie*) maar er worden verder geen tips of andere aansporingen gegeven aan de burger om zelf op een actieve manier iets te doen aan de (on)veiligheid in zijn omgeving. Ten slotte heeft dit initiatief zelf niets te maken met moraliteit. Uiteraard gaat het wel om bedrijven die met gevaarlijk transport of bewerking van stoffen of een potentiële veroorzaker zijn van gevaar, echter, deze website is in eerste instantie bedoeld voor de hulpverleners en de burger, en zij kunnen niets doen aan de moraal van de bedrijven. Althans, wanneer de website bijvoorbeeld aansporingen zou geven om de burgers te laten verenigen in een burgervereniging en zich als facilitator opstelt met informatie over de activiteiten en risico's van de bedrijven waardoor bijvoorbeeld een burgerbelangenvereniging weer sterker staat in zijn onderhandelingen met het bedrijf, zou dit al meer in de richting van normversterking komen.

Het 'Ding' vormt de pc of laptop met een internetverbinding. De risicokaart is niet interactief omdat er geen tweezijdig verkeer mogelijk is tussen de burger en de website of via de website. Tot slot wordt er geen expliciete boodschap gecommuniceerd met deze Risicokaart.

3. Technologiegebruik

De risicokaart is gedeeltelijk selectief omdat er op individuele basis (door het invoeren van de straat, wijk of stad) bekeken kan worden welke risico's aanwezig zijn. De risicokaart is niet interactief omdat er geen tweezijdig verkeer mogelijk is tussen de burger en de website of via de website. Dit betekent dat er sprake is van een Binding-strategie.

4. Veronderstelde burgerrol

De burger wordt hier gezien als (potentieel) slachtoffer.

3. Buurtbeeld

Het Nederlands VeiligheidsNet (NVN) is een kennissysteem voor diverse partners in de veiligheidsketen. Het NVN kent meerdere functionaliteiten waaronder de webportal 'Buurtbeeld' die praktische gebiedsgebonden kennis op verschillende schaalniveaus biedt (wijk/buurt) en over de samenwerkende ketenpartners.

Buurtbeeld bevindt zich in de fase waarin het idee aan papier is toevertrouwd en er inmiddels stappen worden genomen om dit plan in de praktijk te brengen. In feite zou dit initiatief uitgesloten moeten worden op basis van de genoemde selectiecriteria. Echter, vanwege het innovatieve karakter en toch reeds zeer concreet vormgegeven plan, wordt dit initiatief toch geanalyseerd.

1. Algemeen doel

Buurtbeeld neemt een faciliterende rol in in het handavingsproces. Buurtbeeld is geen opsporingstool maar eerder een sturingstool voor op straat. Van buurtbeeld kan zowel een preventieve als repressieve werking uitgaan. Buurtbeeld is dus in eerste instantie bedoeld als *handhavingstrategie* in de ondersteuning van het formele toezicht en surveillance (controle).

2. Specifiek doel

Buurtbeeld probeert te reageren op de complexiteit: het initiatief versterkt de verbindingen tussen bepaalde burgers (de professionals in de wijk, aldus Burgernet) door middel van netwerktechnologie en reduceert de complexiteitservaring. Aldus Buurtbeeld: "Preventief

wordt gebruik gemaakt van de Early Warning functie omdat er op metaniveau verbanden zichtbaar worden gemaakt die anders onopgemerkt blijven (afwijkingen, verplaatsingen en scores). Repressief draagt buurtbeeld bij op het moment dat er een incident plaatsvindt. Op dat moment kunnen alle betrokken partners via de BuurtBeeld-assistent ('buba') de belangrijkste sleutelfiguren in kennis stellen." Het omliggende netwerk tijdens een incident wordt inzichtelijk gemaakt voor de deelnemers van Buurtbeeld op het moment dat er een incident plaatsvindt, maar ook door de informatie die continu, realtime, kan worden toegevoegd. De buurt wordt transparanter en overzichtelijker, de verbanden worden duidelijker en tijdens het eventuele ingrijpen kan direct resultaat worden gecommuniceerd via de Buba. Maar, niet direct naar de burger.

Alhoewel dit initiatief gebruik maakt van de informatieverkeersstroom conversatie komt dit initiatief echter nog niet tegemoet aan de wens van de individuele burger om meer inspraak in het veiligheidsproces. De conversatie blijft voorbehouden aan vooraf geselecteerde wijkprofessionals, echter, dit kunnen bijvoorbeeld wel conciërges, huisartsen, en andere sleutelfiguren in een wijk. Het blijft een politietool, alhoewel het voor de politiemannen en – vrouwen (die in feite ook weer een burgerrol hebben) wel tegemoet komt aan de complexiteit in de samenleving (zoals hierboven beschreven). Voor hen, de wijkprofessionals, bevat de 'Buba' de informatieverkeersstromen registratie (van zowel harde blauwe informatie als zachte intuïtieve informatie) en conversatie: het uitwisselen van informatie door twee of meer decentrale eenheden zonder centrum maar met een medium, waarbij deze eenheden onderling het onderwerp, het tijdstip en het tempo bepalen.

Voor wat betreft de derde hypothese: Buurtbeeld heeft niet de intentie om direct via netwerktechnologie te communiceren naar de individuele burger en toont deze individuele burger niet (realtime) wat de invloed is van zijn handelen in de maatschappij noch wijst het de burger op zijn (on)verantwoordelijke gedrag. Alleen de wijkprofessionals worden ingezet om vervolgens ervoor te zorgen dat de burger het gewenste gedrag vertoont. Netwerktechnologie wordt dus niet direct naar de burger toe ingezet. De mensen (wijkprofessionals) zelf blijven intermediairs.

Het medium, en tevens het Ding, de 'Buba' is een geïntegreerd medium met functionaliteiten waaronder bellen, informatie invoeren, foto's maken, tekstberichten en een alarmknop. Er is sprake van meerzijdigheid van de communicatie en deze verloopt in het optimale geval redelijk synchroon tijdens een incident. De verschillende actoren hebben allemaal de controle om van zender/ontvangersrol te wisselen. Dit betekent dat het derde niveau van interactiviteit bereikt wordt. Het laatste niveau wordt nog niet bereikt, echter, er kunnen wel foto's worden gemaakt van de betreffende situatie waardoor e.e.a al wel beter ingeschat kan worden.

3. Technologiegebruik

'Buba' is, wanneer werkend in optima forma, een voorbeeld van Verbinding. Technologie verbindt verschillende individuen (zeer selectief) met elkaar via een technologisch netwerk via het artefact 'Buba' (zie het bovenstaande plaatje). Daarnaast zijn de mogelijkheden van Buba interactief te noemen omdat de verschillende individuen elkaar op verschillende manieren kunnen informeren en benaderen.

4. Veronderstelde burgerrol

De burger zelf wordt in eerste instantie niet actief betrokken bij Buurtbeeld. De professionals in de wijk, bijvoorbeeld huisartsen, schoolbeheerders, wijkmeesters, jongerenwerkers en agenten worden toegerust met de 'Buba'. De basisvoorwaarden voor Buurtbeeld zijn de reeds bestaande samenwerkingsverbanden, deze worden ondersteund. De keten moet voorzien worden van informatie, de burger wordt wel gezien als een onderdeel van deze keten. De wens bestaat om over twee jaar wel de buitenste laag van het Nederlands VeiligheidsNet open te stellen voor de burger. De burger kan dan tot op een bepaald niveau informatie opvragen zoals 'Hoe herken ik een hennepkwekerij bij mij in de straat?', 'Ik heb last van hangjongeren onder mijn raam, welke stappen kan ik ondernemen?'. In optima forma zou de burger hier een helpende hand kunnen worden.

4. Burgernet

Want Burgernet is een telefonisch netwerk van bewoners en ondernemers in de omgeving (stad(sdeel)/dorp). De bewoners worden gebeld door de politie wanneer deze een zoekactie gaat starten. Bijvoorbeeld naar een inbreker, een verdwaald kind of een gestolen voertuig. De Burgernetdeelnemer ontvangt van de politiemeldkamer telefonisch een bericht om uit te kijken naar een duidelijk omschreven persoon of voertuig. Op het moment dat de deelnemer de gezochte persoon of het voertuig ziet, belt hij terug naar de politiemeldkamer. De politie kan dan door de meldkamer sneller naar de juiste plek gestuurd worden. Vaak wordt er dan sneller een aanhouding verricht.

Burgernet is op 14 mei 2004 in Nieuwegein van start gegaan. 1600 huishoudens hebben zich inmiddels aangemeld. Burgernet wordt ingezet op het moment dat er actie vereist is. Burgernet is niet bedoeld voor zaken die niet urgent zijn, omdat ze bijvoorbeeld langer dan drie uur geleden gebeurd zijn, of omdat er niet direct actie op hoeft te volgen (bijvoorbeeld een zoekgeraakt huisdier). Burgernet is geen burgerwacht. Bij Burgerwachten is het de bedoeling dat burgers in hun buurt op straat gaan rondlopen. Bij Burgernet is het de bedoeling dat een heel netwerk van buurtbewoners uitkijkt vanuit de eigen woning, en zo de politie aanwijzingen kan geven.

1. Algemeen doel

Burgernet is een tool waarbij de burger direct betrokken is bij het opsporingsproces van een verdachte, een voertuig of bijvoorbeeld een vermist kind. De *nalevingstrategie* is coöperatie tussen burgers (groepsloyaliteit en netwerkverbreding) met als doel opsporen.

2. Specifiek doel

Burgernet probeert Verbinding tussen de burgers te versterken doordat de verschillende netwerkpunten waar de overtreder langs komt, nu ogen en oren krijgen waar deze eerst blind waren. Het netwerk kan ineens 'zien' en dit betekent dat het netwerk een stuk inzichtelijker wordt. Ook voor de buurtbewoners omdat men zich na een telefoontje hoogstwaarschijnlijk meer verbonden voelt met elkaar.

De burger(netdeelnemer) wordt opgeroepen door middel telefonisch een bericht van de politiemeldkamer om uit te kijken naar een duidelijk omschreven persoon of voertuig vanuit de eigen woning of werkplek (de bewoner kan het bericht terugluisteren). Op het moment dat de burger de gezochte persoon of het voertuig ziet, belt hij terug naar de politiemeldkamer. De politie kan dan door de meldkamer sneller naar de juiste plek gestuurd worden. Het machtscentrum van het initiatief ligt bij de politie zelf. De politie zendt een boodschap uit naar een vaste telefoon (plaats) op een zelfbepaald tijdstip (allocutie). De burger kan vervolgens terugbellen wanneer hij de verdachte heeft gespot. Wanneer de burger terugbelt naar Burgernet is er wel sprake van een bescheiden vorm van conversatie. Echter, dit moet wel binnen een half uur en de burger kan alleen maar reageren op het moment dat de politie de lijnen openzet. De burger heeft dus gedeeltelijk aandeel in het veiligheidsproces, maar het initiatief ligt nog steeds bij het machtscentrum, de politie.

De boodschap bevat geen moraal maar feitelijke daderinformatie gericht op de burger als niet-overtreder. Wanneer de actie is geslaagd wordt naar alle deelnemers via een feedbackloop een ingesproken bericht gestuurd met de details van de actie en de mededeling dat de verdachte is opgepakt en eventuele bijzonderheden. "We hadden vandaag x medewerkers aan Burgernet. Dankzij uw medewerking is de verdachte aangehouden." Dus in feite laat de boodschap wel zien dat het *gewenste* gedrag van de burger (dus meedoen aan Burgernet en dus meewerken aan veiligheid) wordt beloond.

Er is een geringe sprake van interactiviteit. Het eerste level van interactiviteit (meerzijdigheid) wordt gehaald: de burger kan reageren op de (ingesproken) telefonische boodschap (expliciet) maar niet op dat moment terugspreken. Tot een half uur na ontvangst van het afloopbericht kunnen deelnemers de meldkamer nog via het speciale nummer 0800-0011 bereiken. Daarna kan de deelnemer dit via het publieke nummer 0900-8844 melden. Dit betekent dat in het eerste *half uur* de synchroniteit het grootst is. Daarna zal het

waarschijnlijk via het algemene nummer iets langer duren voordat het bericht van de burger bij de juiste persoon belandt. Het derde niveau wordt gedeeltelijk gehaald. De burger en de politie kunnen wisselen van de rol van zender en ontvanger. Echter, na een half uur kan de burger nog wel zenden maar dan via een ander, minder direct, nummer. Het 'Ding' is in dit geval een 'oud' medium: de vaste telefoon.

3. Technologiegebruik

Bij de ingezette technologie voor Burgernet is er sprake van een geringe mate van Verbinding. Deze 'geringe mate' komt voort uit het interactiviteitsniveau dat erg laag is zoals hierboven beschreven. Burgernet is wel selectief. In feite is er sprake van twee soorten technologie. Ten eerste wordt er een ingesproken boodschap naar alle vaste (aangemelde) lijnen in de omgeving van het incident gestuurd (bijzonder selectief). Vervolgens kan de burger wanneer hij iets of iemand heeft gezien die aan het signalement voldoet bellen naar de meldkamer. Individuen, bijvoorbeeld politie en burger, staan niet direct met elkaar in verbinding via de technologie. Er wordt een ingesproken boodschap opgestuurd, de burger belt naar de meldkamer, de meldkamer alarmeert de politie. De boodschap wordt naar selectie van deelnemers gestuurd binnen een bepaald bereik van het 'incident'. Rondom het incident wordt een cirkel met een bepaald bereik getrokken. Wanneer een deelnemer de verdachte heeft gespot wordt er opnieuw een cirkel getrokken rondom de locatie (de deelnemers van de vorige cirkel die nog binnen deze cirkel vallen worden alleen opnieuw gebeld wanneer er nieuwe informatie is). Er is dus zowel sprake van interactiviteit (hoewel in geringe mate) als selectiviteit. Daarom is er sprake van Verbinding.

4. Veronderstelde burgerrol

De burger wordt gezien als helpende hand.

Blauw vierkantje:
gezochte persoon
Wit rondje:
burgernet-deelnemer
Oranje cirkels:
zoekgebied
Blauw/witomrand rondje:
politieauto

5. Catch ken

De Catch-ken⁴⁴ 'vangt' kentekens. De Catch-ken is een computersysteem dat kentekens scant van de voertuigen die langskomen en checkt tijdens het scannen of deze voorkomt in de RDW-database. Als dat laatste het geval is, dan is er een HIT en geeft de Catch-Ken een

⁴⁴ http://www.politie.nl/Zuid-Holland-Zuid/Images/23_102626.pdf

signaal door aan verkeerscontroleurs die verderop in een politieauto zitten. Zij kunnen de bestuurder vervolgens staande houden. Het is met de Catch-Ken ook mogelijk om zelf kentekens in te voeren in de database, zoals katvangers. De scanner kan twee rijbanen en ongeveer 3.600 kentekens per uur aan.

1. Algemeen doel

De Catch-Ken is een vorm van controle (formeel toezicht en surveillance) met eventueel het doel om op te sporen. Van de Catch-ken kan namelijk zowel een preventieve als repressieve werking uitgaan. Met de Catch-ken kan gericht iemand opgespoord worden wanneer diegene een strafbaar feit heeft gepleegd. Ook kan uit voorzorg 'random' worden gescand zodat overtreders zich er steeds beter van bewust worden dat de pakkans groter is.

2. Specifiek doel

Dit initiatief versterkt niet de mediatie tussen de burger en de maatschappij, noch focust dit initiatief zich op de daadkracht van de verbindingen (van de burgers) in plaats van de daadkracht van het centrum: de informatieverkeersstroom die hier wordt toegepast is namelijk registratie. Dat is het verzamelen van informatie door een centrum (de verkeerspolitie), dat het onderwerp, het tijdstip en het tempo bepaalt, bij een of meer decentrale eenheden (potentiële overtreders) die de bron (kunnen) zijn van deze informatie en eveneens het initiatief tot informatieoverdracht kunnen geven. In dit geval is het ook niet zo dat deze decentrale eenheden het initiatief tot informatie-overdracht (bewust) geven. Door in een auto te rijden weet je echter wel dat je geregistreerd kunt worden.

De derde hypothese is hier wel geldig. Het omliggende netwerk wordt in dit geval namelijk wel zichtbaar voor de overtreder. Hij is zich op het 'catch' moment van bewust dat er overall om hem heen 'verbindingen' lopen die hem in dit geval kunnen verraden. Dit betekent dat dit initiatief met behulp van netwerktechnologie (realtime) aan de burger laat zien dat hij in de gaten wordt gehouden door informatie van hem te verzamelen en dat zijn gedrag dus op ieder moment gestraft kan worden. De burger wordt getoond dat hij niet zomaar als individu bepaald gedrag uit kan oefenen, maar deel uitmaakt van een collectief en dat hij op dat moment dat hij zich in dat collectief bevindt (in het verkeer bijvoorbeeld) eruit gelicht kan worden.

De 'boodschap' naar de overtreder is in feite het staande houden en eventueel arresteren, maar deze boodschap is niet expliciet vormgegeven. Het 'Ding' waar in dit geval gebruik van wordt gemaakt is het kenteken dat wordt gescand met een lasergun.

3. Technologiegebruik

De Catch-ken is een vorm van Binding. Er is sprake van selectiviteit omdat er specifieke kentekens getraceerd worden van burgers die iets op hun kerfstok hebben. Er is geen sprake van interactiviteit omdat er geen sprake is van tweezijdige communicatie. Dit is, evenals in voorbeeld twee (technische voorzieningen in gestolen objecten), verklaarbaar omdat de burger hier wordt gezien als (potentiële) dader waar niet zomaar een communicatielijn via netwerktechnologie voor wordt opgezet.

4. Veronderstelde burgerrol

De burger wordt hier gezien als (potentiële) dader.

6. Elektronisch huisarrest

Elektronisch huisarrest is een alternatieve vorm van strafuitvoering (enkelband). Het is bedoeld voor bepaalde lichte straffen en personen voor wie het beter is om in de maatschappij te blijven functioneren.

1. Algemeen doel

Bij elektronisch huisarrest is er sprake van controle. De (mobiliteit van de) veroordeelde wordt in de gaten gehouden door middel van *tracking en tracing* technologie in een enkelband.

2. Specifiek doel

Elektronisch huisarrest is er niet op gericht om door middel van mediatie tussen de burger en de maatschappij de complexiteitservaring van de burgers te reduceren. Het doel van de enkelband is wel om gedetineerden niet helemaal het contact met de maatschappij te laten verliezen, vaak omdat dit niet bevorderlijk is voor hun 'herstel'. Dus de complexiteitservaring wordt niet gereduceerd, maar iemand die al wel in overtreding is geweest, krijgt wel de kans zich weer in de maatschappij te mengen. De burger, in dit geval de overtreder, heeft niet zelf de mogelijkheid tot initiatief tot meer inspraak of deelname in het veiligheidsproces. Hier past de informatieverkeersstroom registratie. De politie verzamelt als machtscentrum informatie op een zelfbepaald tijdstip en tempo bij de veroordeelde (decentrale eenheid). Echter, de decentrale eenheid kan niet het initiatief tot informatieoverdracht geven, dat gebeurt, logischerwijs, automatisch (zie ook de technische voorzieningen in gestolen goederen en de Catch-ken). Naar de veroordeelde worden geen inzichten in de gevolgen van zijn handelen (grens overschrijden) gecommuniceerd. Wel wordt het hem duidelijk dat hij in verbinding staat met, in dit geval, de politie.

Er wordt dus niet direct via een boodschap een moraal gecommuniceerd. Echter, de veroordeelde krijgt wel meteen een 'negatief' signaal omdat de politie hem komt opzoeken op het moment dat hij 'zijn grenzen verkennt', evenals de voorgaande initiatieven technische voorzieningen in gestolen objecten en de catch-ken.

Er is geen sprake van een expliciete boodschap. De politie reageert wel op het individu omdat op het moment dat hij zich in ongeoorloofd gebied bevindt, de politie in actie komt. Het Ding is hier de enkelband.

3. Technologiegebruik

Er is sprake van de Binding-strategie. Er is wel sprake van selectiviteit omdat de enkelband specifiek bij één individu hoort die gevolgd wordt. Er is geen sprake van interactiviteit; het individu is niet in de mogelijkheid om op de politie te reageren.

4. Veronderstelde burgerrol

De burger wordt hier gezien als overtreder.

7. SMS alarm

Rotterdam-Rijnmond heeft per 2 mei 2005 het citizens alert service in gebruik⁴⁵. Het systeem dient ter ondersteuning van de al bestaande, officiële alarmeringsmiddelen (sirene, rampenzender). Het bereik van een sms-alarmering groter dan bij een alarmering met sirenes alleen. Dat blijkt uit de Vlaardingse sms-alarmeringstest, die in de eerste helft van 2004 in de gemeente Vlaardingen is gehouden. De burger kan zich aanmelden met zijn postcode door postcode en 'aan' te sturen naar 5100 of via de website van Alarmbericht.nl. Tevens kan de burger andere postcodes doorgeven waarvoor hij ook wil worden getipt (bijvoorbeeld werk, school of bij familie).

1. Algemeen doel

Er is in feite niet direct sprake van een directe vorm van handhaving zoals bedoeld in figuur één. De burger wordt in een moment van crises gewaarschuwd en ondersteund middels het smsje.

2. Specifiek doel

Het initiatief versterkt niet de verbindingen tussen de burgers of reduceert de complexiteitservaring. Dit initiatief focust zich ook niet op de daadkracht der verbindingen door de burger een actieve rol te geven in deze smsdienst: er is sprake van allocutie. De (lokale) centrale overheid zendt een bericht op een zelfbepaald tijdstip naar bepaalde mobiele nummers die gekoppeld zijn aan postcodes.

Ten slotte zorgt de smsdienst niet voor het aantonen van de invloed van de burger van zijn (positieve of negatieve) handelen in de maatschappij.

---

⁴⁵ <https://www.alarmbericht.nl/>

Het winstpunt hier is dat de burger op een betere wijze bereikt kan worden door de autoriteiten in geval van nood, in feite betekent dit dat de overheid wel het netwerk van haar burgers sneller in staat van paraatheid kan stellen omdat zij beter bereikbaar zijn.

Er is sprake van een expliciete boodschap naar de burger toe. Het Ding is in dit geval de mobiele telefoon van de burger.

3. Technologiegebruik

Er is sprake van Binding. De technologie is selectief. De burger registreert zijn postcode (of het postcodegebied waarin hij geïnteresseerd is) gekoppeld aan zijn mobiele telefoonnummer. Deze koppeling zorgt ervoor dat de burger selectief op de hoogte wordt gehouden van incidenten in deze omgeving. Dus ook wanneer de burger zich in Friesland bevindt, maar zijn oma woont in Rotterdam is hij of zij meteen op de hoogte wanneer zich iets afspeelt in de regio. Echter, in dit geval is er geen mogelijkheid tot interactiviteit (wat normaal bij sms'en vaak wel het geval is). De burger kan niet reageren via sms. Wel selectiviteit maar geen interactiviteit betekent dus dat er sprake is van Binding.

Het 'Ding' is in dit geval de mobiele telefoon.

4. Veronderstelde burgerrol

Burger als (potentieel) slachtoffer. Maar: de boodschap wordt in feite verzonden naar alle burgers, er wordt uiteraard geen specifiek onderscheid gemaakt tussen de burger als overtreder en niet-overtreder.

8. Spoorzoekers → opsporing verzocht

De website van de Politie Rotterdam Rijnmond⁴⁶ zegt over dit initiatief het volgende: "Mogelijk bekijkt u deze site omdat u persoonlijk bent benaderd via een sms-bericht. Het sms-bericht bevat de vraag of u onze site wilt bezoeken. Het sms'je is gestuurd naar alle mobiele telefoons die op het moment van de rellen in of nabij het Feyenoord-stadion waren. Het onderzoeksteam is slechts in het bezit gesteld van de nummers van deze mobiele telefoons en niet van de namen van de eigenaar/gebruiker. De politie tracht op die manier aan de ene kant *zoveel mogelijk getuigen in te schakelen bij het identificeren van de verdachten en aan de andere kant de verdachten zelf op de hoogte te brengen dat hun foto mogelijk op internet staat.*"

1. Algemeen doel

De burger wordt betrokken bij het opsporingsproces (coöperatie) van gezochte hooligans.

2. Specifiek doel

Het initiatief versterkt niet de relatie tussen de burger en de maatschappij en reduceert niet de complexiteitservaring voor de burger, maar wel voor de politie omdat deze nu meer ogen en oren kan krijgen dan ze zelf heeft (zie ook Burgernet). Er is in eerste instantie sprake van allocutie. Een groep mensen krijgt een bericht en het centrum (de politie) bepaald het tijdstip en de inhoud. Echter, de groep kan zelf op desgewenst moment de internetpagina met foto's raadplegen en reageren op een zelfgewenst moment (conversatie). Dit betekent dat de burger zelf zijn steentje bij kan dragen aan het veiligheidsproces.

De burger krijgt de gevolgen van zijn handelen duidelijk te zien, enerzijds omdat de burger zelf als overtreder bij de plaatjes kan staan, anderzijds omdat de burger iemands naam door kan geven en vervolgens op de website de foto wordt verduisterd met de tekst 'identiteit' bekend. Daarnaast wordt het de burger duidelijk dat hij zich in een netwerk van medeburgers bevindt die allemaal als 'verklikker' op kunnen treden ("*zoveel mogelijk*

⁴⁶ <http://www.politie-rijnmond.nl/Spoorzoekers/intro.htm>

getuigen in te schakelen bij het identificeren van de verdachten”) en hij traceerbaar is geweest via technologie (*“de verdachten zelf op de hoogte te brengen dat hun foto mogelijk op internet staat”*).

Er wordt een duidelijke expliciete boodschap gecommuniceerd. Het Ding dat gebruikt wordt is de mobiele telefoon van de burger.

3. Technologiegebruik

Er is sprake van Verbinding. Het bericht is sterk selectief te noemen omdat er een sms wordt gestuurd naar alle mobiele telefoons die op dat tijdstip op de betreffende locatie aanwezig waren (en als mobiele telefoons aanwezig waren, zo ook hun eigenaren. Tevens kunnen de ontvangers van het smsje terugkoppelen naar de politie via de website of telefonisch. Er is dus sprake van interactiviteit van maximaal niveau twee. Er is sprake van meerzijdige communicatie, dus niveau één. Daarna wordt het bij synchroniteit al wat lastiger (zie ook Amber Alert) omdat de politie niet direct zal reageren op de tip (men kan op de foto klikken en het formulier invullen). Daarnaast hoeven de gegevens van de melder niet verplicht ingevuld te worden zodat de communicatie in feite stopt na één keer zenden en ontvangen van beide kanten. Niveau drie wordt niet meer gehaald omdat het niet zonder meer mogelijk is op ieder moment de rol van zender en ontvanger te wisselen. De ontvanger kan reageren (meerdere malen) maar hij krijgt niet zonder meer bericht terug van de politie.

4. Veronderstelde burgerrol

Dit initiatief is sowieso voor wat betreft dit laatste punt een beetje een vreemde eend in de bijt. De burger wordt hier in feite gezien als getuige/helpende hand. Echter, de smsjes zijn uiteraard ook gestuurd naar de overtreders zelf, aangezien alle mobiele telefoons die in de buurt van de telecompalen in dat gebied waren ingeschakeld, zijn benaderd.

In tegenstelling tot de andere initiatieven waarbij het opsporing van de daders betrof (technische voorzieningen in gestolen objecten en elektronisch huisarrest) kunnen ook de daders interacteren met de politie.

Reactieformulier

Fotonummer: M053

Gegevens verdachte

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Overige informatie die kan leiden tot de identificatie van de verdachte. Denk aan:

- gegevens voertuig
- gegevens over werk
- plaatsen waar hij veel komt

Gegevens melder (alleen invullen indien gewenst)

Naam:

Telefoonnummer:

E-mailadres:

Dit formulier heeft geen verplichte velden.

Versturen

Wissen

9. Amber Alert

In de Verenigde Staten bestaat het initiatief 'Amber alert'⁴⁷. Op het moment dat er een kind zoek is worden bewoners daarop attent gemaakt via een tekstbericht via de mobiele telefoon, een e-mail of een voicemailbericht, om de reeds bestaande broadcasting via radio en televisie te ondersteunen. De burger kan zich in maximaal vijf gebieden opgeven om een smsje te ontvangen wanneer een kind wordt vermist.

Sommige staten kunnen elektronische verkeersborden activeren en het nieuws daarop verspreiden. Op het moment van schrijven is de orkaan Katrina net twee weken geleden over New Orleans geraasd. De website faciliteert tevens in het terugvinden van slachtoffers van Katrina.

1. Algemeen doel

⁴⁷ <http://www.amberalert.com/how.php>

Amber Alert probeert bij de burger te betrekken in het opsporingsproces. De nalevingstrategie coöperatie (groepsloyaliteit en netwerkverbreding) is hier van toepassing.

2. Specifiek doel

Amber Alert is vergelijkbaar met Burgernet. Het hoofdzakelijke verschil is dat Burgernet via de vaste telefoon is en Amber Alert via de mobiele telefoon en tevens meerdere middelen inzet voor opsporing (radio, televisie, verkeersborden, telefoon). Ook hier geldt dat Amber Alert Verbinding tussen de burgers probeert te bewerkstelligen doordat de verschillende netwerkpunten waar de overtreder langs komt nu ogen en oren krijgen waar deze eerst blind waren. Het netwerk kan ineens 'zien' en dit betekent dat het netwerk een stuk inzichtelijker wordt. Ook voor de buurtbewoners omdat men zich na een telefoontje hoogstwaarschijnlijk meer verbonden voelt met elkaar.

Er is sprake van allocutie en eventuele conversatie, evenals bij Burgernet. Daarom wordt hypothese twee onderbouwd. De burger ontvangt vanuit het 'machtscentrum' een berichtje en kan daar vrijwillig actie op ondernemen wanneer hij iets heeft gezien. Bij Burgernet is een duidelijk feedbackloop ingebouwd met bijvoorbeeld x aantal deelnemers, zoveel tips, daarom gepakt, dat is niet zo bij Amber Alert, dit is anoniemer. De boodschap bevat feitelijke burgerinformatie (de kenmerken van het vermiste kind). Bij Burgernet was dit daderinformatie, gericht op degene in overtreding. De burger merkt niet direct het effect van zijn gedrag (van zijn *gewenste* handelen) (dus meedoen aan Amber Alert en dus meewerken aan veiligheid). Hypothese drie wordt dus verworpen.

Er is wel sprake van een expliciete boodschap over het vermiste kind. Het Ding waar deze boodschap naar verzonden is is in dit geval de mobiele telefoon, of bijvoorbeeld het elektronische verkeersbord.

3. Technologiegebruik

De technologiestrategie die gebruikt wordt met de verkeersborden in een vorm van 'Binding'. Het verkeersbord is in feite wel selectief, er staat niet iedere dag hetzelfde op maar alleen als het noodzakelijk is. Het verkeersbord is echter niet interactief. De sms, e-mail en voicemailberichten zijn een vorm van Verbinding de technologie is selectief: de burgers die zich hebben aangemeld krijgen een smsje met een specifiek kind dat op dat moment is vermist. Tevens is het interactief omdat de burger kan reageren wanneer hij het kind heeft gespot.

Amber Alert maakt dus zowel gebruik van zowel niet-interactieve als interactieve media. Het elektronische verkeersbord aan de kant van de weg is niet interactief. E-mail, voice-mail en sms zijn wel interactieve media. Het wordt niet direct duidelijk uit de website of de ontvanger dan in de mogelijkheid is om via hetzelfde medium te zenden. Wel is de ontvanger altijd in staat om te zenden dus is er wel sprake van meerzijdige communicatie (niveau 1). Hoogstwaarschijnlijk zal er niet direct op het bericht *naar de ontvanger* worden gereageerd (waarschijnlijk wordt er wel gereageerd door bij een serieuze tip te gaan zoeken op de aangegeven plek), dus er geen is sprake meer van synchroniteit (niveau 2).

4. Veronderstelde burgerrol

Burger als Helpende Hand.

	1. Algemeen doel	2. Specifiek doel						3. Technologie gebruik	4. Veronderstelde burgerrol
	Handhaving of naleving strategie	Wat is het Ding?	Boodschap expliciet aanwezig?	Boodschap interactief? Niveau?	Reactie op complexiteit	Reactie op diff. en eman.	Reactie op versplinterde moraal		
1. Techn. Voorz.	Handhaving Controle (Opsporing)	Het gestolen goed (telefoon, auto et cetera)	Niet altijd, alleen bij sms naar gestolen mobiele telefoon	Nee	Nee	Nee (want: registratie)	Ja, gedeeltelijk (geen expliciete boodschap)	Binding	Potentiële overtreder c.q. Overtreder
2. Risicokaart	Geen	PC of laptop met internetverbinding	Nee (impliciet)	Nee	Nee	Nee (want: consultatie)	Nee	Binding	(Potentieel) slachtoffer (geen onderscheid in overtreder of slachtoffer!)
3. Buurtbeeld	Handhaving Coöperatie Controle	Buba	Ja	Ja (onder wijkprofessionals) Niveau 3	Ja	Ja, voor de wijkprofessionals (want: registratie en conversatie)	Nee	Verbinding	Helpende hand (niet de burger maar de wijkprofessionals)

	1. Algemeen doel	2. Specifiek doel						3. Technologie gebruik	4. Veronderstelde burgerrol
	Handhaving of naleving strategie	Wat is het Ding?	Boodschap expliciet aanwezig?	Boodschap interactief? Niveau?	Reactie op complexiteit	Reactie op diff. en eman.	Reactie op versplinterde moraal		
4. Burgernet	Naleving Coöperatie met doeleinde opsporen	Vaste telefoon	Ja (ingesproken boodschap)	Gedeeltelijk Niveau 3 (max. half uur)	Ja (voor de politie)	Gedeeltelijk (want : allocutie en conversatie)	Nee	Verbinding	Helpende hand
5. Catch ken	Handhaving Controle (opsporing)	Kenteken	Nee	Nee	Nee	Nee (want: registratie)	Ja, gedeeltelijk (geen expliciete boodschap)	Binding	Potentiële overtreder c.q. Overtreder
6. Elektronisch huisarrest	Handhaving Controle (opsporing)	Enkelband	Nee	Nee	Nee	Nee (want: registratie)	Ja, gedeeltelijk (geen expliciete boodschap)	Binding	Overtreder (niet potentieel)
7. SMS-alarm	Geen	Mobiele telefoon	Ja	Nee	Nee	Nee (want: allocutie)	Nee	Binding	Slachtoffer (geen onderscheid in overtreder of slachtoffer!)

	1. Algemeen doel	2. Specifiek doel						3. Technologie gebruik	4. Veronderstelde burgerrol
	Handhaving of naleving strategie	Wat is het Ding?	Boodschap expliciet aanwezig?	Boodschap interactief? Niveau?	Reactie op complexiteit	Reactie op diff. en eman.	Reactie op versplinterde moraal		
8. VoetbalSMS	Naleving en handhaving Coöperatie met doeleinde opsporen	De mobiele telefoon	Ja (sms)	Ja Niveau 2	Ja, voor de politie	Gedeeltelijk (want : allocutie en conversatie)	Ja	Verbinding	Helpende hand (getuige) èn Overtreder
9. Amber alert (Verenigde Staten)	Naleving Coöperatie met het doeleinde opsporen	De mobiele telefoon (elektronisch verkeersbord)	Ja	Ja Niveau 1	Nee	Gedeeltelijk (want: allocutie en conversatie)	Nee	Verbinding	Helpende hand

Op de volgende pagina zullen per kolom de resultaten samengevat worden besproken. De resultaten per kolom zijn het meest relevant, het gaat niet om een meting per initiatief maar om een integrale meting binnen de veiligheidsbranche in hoeverre zij al bezig zijn met de inzet van netwerktechnologie en aan welke kenmerken dit opgehangen kan worden.

Resultaten per kolom

1. Algemeen doel

Opvallend was het vaak voorkomen van controle (handhaving) en coöperatie (naleving). Dit betekende dus een focus op groepsloyaliteit en netwerkverbreding (coöperatie) en formeel toezicht en surveillance (controle). Zie hiervoor tabel één. Appelleren aan plichtsbesef maar ook sanctionering zijn niet voorgekomen.

Bij Buurtbeeld, Burgernet, het Voetbalsmsje en Amber Alert het algemene doel coöperatie (handhaving). Bij drie van deze vier had deze coöperatie van burgers het doeleinde om op te sporen. Alleen bij Buurtbeeld was dit niet het geval. Hier had coöperatie van burgers (wijkprofessionals) het doeleinde om zo goed mogelijk veiligheidsdiensten te kunnen verlenen bij een calamiteit.

2. Specifiek doel

a. *Wat is het Ding?*

Opvallend was dat de mobiele telefoon drie van de negen keer voorkwam als het 'Ding'. De vaste telefoon kwam één keer voor onder Burgernet. Buurtbeeld en Elektronisch huisarrest hebben hun eigen 'Ding' ontwikkeld (respectievelijk de 'Buba' en de elektronische enkelband). De Catch-can maakte gebruik van een ander reeds bestaand Ding dat gescand kan worden: het kenteken.

b. *Boodschap aanwezig?*

Logischerwijs is bij alle initiatieven waar er sprake is van conversatie, ook een boodschap aanwezig.

Bij de Technische voorzieningen in gestolen objecten, de Catch-ken en het Elektronisch huisarrest was geen sprake van een boodschap. Deze drie hebben allemaal als algemeen doel opsporing en tevens hebben zij wel alledrie een gedeeltelijk bevestigend 'ja' op de derde hypothese, dit betekent dat zij alledrie netwerktechnologie inzetten door het op bepaalde plaatsen (realtime) beschikbaar stellen van informatie. Echter, de tweede helft van de hypothese gaat niet op: deze informatie wordt niet beschikbaar gesteld om utilitair denken te bewerkstelligen maar om de politie van informatie te voorzien over de geografische locatie van de (potentiële) overtreder.

c. *Boodschap interactief?*

Wanneer er een boodschap aanwezig is, betekent dit nog niet automatisch dat deze boodschap interactief is. Van de drie bovengenoemde initiatieven ging slechts een impliciete boodschap uit ('we kunnen je 'zien' via onze Bindingen die we hebben met jou'). Logischerwijs omdat de burger al werd gezien als overtreder. Wanneer de burger werd gezien als overtreder, was er geen sprake meer van interactiviteit.

In de overige gevallen was er wel sprake van interactiviteit, vaak stopte deze echter al bij niveau 1. Niveau twee (synchroniteit) werd meestal niet gehaald. De politie zond een bericht uit (allocutie) en de burger kon daarop reageren (conversatie) de politie besliste echter vervolgens weer of zij daar weer op zou reageren.

d. *Hypothese 1: Reactie op complexiteit?*

Er is voor drie initiatieven 'Ja' ingevuld voor de hypothese van complexiteit, wat dus betekende dat het initiatief netwerktechnologie ingezet ten behoeve van complexiteitsreductie door middel van meso-verbindingen tussen burgers te versterken en

een rol te vervullen in de mediatie tussen de burger en de maatschappij. Buurtbeeld, Burgernet en het Voetbalsmsje hebben hiertoe een poging gedaan. Bijvoorbeeld Burgernet kan ervoor zorgen dat de mesoverbindingen tussen burgers worden verbeterd omdat de burger zich meer *verbonden voelt met* het netwerk waarin hij zit, en de daadkracht van dat netwerk tezamen door op die wijze overtreders op heterdaad te pakken. Anderzijds zorgt het voor een stukje mediatie tussen de burger en de maatschappij, de burger wordt zich steeds meer *bewust van* zijn netwerk omdat er ook door middel van feedbackloops in Burgernet (zie de uitgebreide beschrijving van Burgernet in de resultaten hierboven) de burger bewust wordt gemaakt van het effect van zijn handelen op de maatschappij. De maatschappij wordt als het ware meer 'helder' voor de burger.

Echter, bij Buurtbeeld lag de nadruk op het reduceren van de complexiteit voor de politie zelf, en niet zozeer voor de burger. Bij Buurtbeeld worden de verbindingen met name tussen de wijkprofessionals meer helder. Het voetbalsmsje zorgde ervoor dat de burger zich wel bewuster werd van zijn omliggende netwerk, omdat zijn omliggende netwerk eenvoudig opgespoord kon worden en hem kon 'verraden'. Het zorgde misschien voor meer verbondenheid tussen de Ajax supporters onderling en de Feyenoord supporters onderling ('we gaan ze verraden') maar dat is uiteraard niet de doelstelling.

e. Hypothese 2: Reactie op differentiatie en emancipatie?

Ook voor deze hypothese waren in dezelfde drie initiatieven als onder het voorgaande punt de meest concrete aanwijzingen te vinden. Wanneer hier 'ja' werd geantwoord in de tabel betekende dat het initiatief tegemoet kwam aan de wens van de individuele burger voor meer invloed op het veiligheidsproces, maar dat tegelijkertijd de roep om een centrale, leidinggevende overheid werd erkend. Echter, onder Buurtbeeld moet de opmerking gemaakt worden dat er wel sprake is van conversatie maar alleen tussen de wijkprofessionals en niet voor iedere burger. Bij Burgernet is er gedeeltelijk sprake van conversatie want het machtscentrum van de communicatie ligt nog steeds bij de politie. De burger kan nooit zelf als eerste een bericht doen uitgaan over iemand die gevolgd moet worden. Hetzelfde geldt voor het Voetbalsmsje, de ontvangers kunnen reageren maar zijn nooit eerste initiatiefnemer.

Het bleek dat wanneer er sprake was van (een geringe mate van) conversatie, dan was dit, met uitzondering van Buurtbeeld, altijd in combinatie met allocutie: eerst verspreidde de politieorganisatie zelf de boodschap en de ontvanger (de burger) kon sowieso eenmaal reageren. Vaak werd het tweede communicatiemoment bepaald door de veiligheidssector zelf en was de interactiviteit blijven steken bij niveau één. Buurtbeeld vormde hierop een uitzondering maar de conversatie was dan alleen tussen de wijkprofessionals en er werden geen burgers bij betrokken.

f. Hypothese 3: Reactie op versplinterde moraal?

Wanneer er onder deze kolom met 'ja' geantwoord zou zijn, betekende dat deze vier initiatieven door het op bepaalde plaatsen (realtime) beschikbaar stellen van relevante feitelijke informatie utilitair denken bewerkstelligen.

Bij een viertal initiatieven zijn hier aanwijzingen voor gevonden: Elektronische voorzieningen, de Catch-ken, Elektronisch huisarrest en het Voetbalsmsje. Opvallend is dat deze vier allemaal als algemeen doel opsporing hebben. Dit betekent dat zij alledrie netwerktechnologie inzetten door het op bepaalde plaatsen (realtime) beschikbaar stellen van informatie met het doeleinde om op te sporen. Echter, de tweede helft van de hypothese gaat niet op: deze informatie wordt niet beschikbaar gesteld om utilitair denken te bewerkstelligen maar om de politie van informatie te voorzien over de geografische locatie van de (potentiële) overtreder.

De technologie kan op individueel niveau een dader opsporen en eventueel bereiken met een expliciete boodschap. Deze expliciete boodschap naar de geografische locatie van de dader is in de initiatieven 'Technologische voorzieningen in gestolen objecten' en het Voetbalsmsje gebruikt. De overige initiatieven, Catch-ken en Elektronisch huisarrest, maakten meer gebruik van het impliciete 'we are watching you' principe zonder dat er een expliciete boodschap naar de overtreder wordt gestuurd.

Nalevingstrategie	Alternatieve reactie op...	Paradox	Hypothese (antwoord op de paradox)
Plichtsbesef	<i>Complexiteit</i> Schijnwereld en vormenwereld	Individualisering	Netwerktechnologie kan de complexiteitservaring in de maatschappij reduceren door meso-verbindingen tussen burgers te versterken en een rol te vervullen in de mediatie tussen de burger en de maatschappij.
Netwerkverbreding (het betrekken van (belanghebbenden))	<i>Differentiatie en emancipatie</i> Conversatie	Differentiatie	Netwerktechnologie faciliteert zowel de macht van de decentrale eenheden als de macht van het centrum en kan zo tegemoet komen aan de wens van de individuele burger voor meer invloed op het veiligheidsproces en tegelijkertijd de roep om een centrale, leidinggevende overheid.
Groepsloyaliteit en eigenbelang	<i>Versplinterde moraal</i> Collectief calculerend	Rationalisering	Netwerktechnologie kan door het op bepaalde plaatsen (realtime) beschikbaar stellen van relevante feitelijke informatie utilitair denken bewerkstelligen en daarmee de burger enerzijds sturen in zijn gedrag en anderzijds een bepaald niveau van vrijheid geven.

Herhaling Tabel 2. Samenvatting hoofdstuk één en twee

3. Technologiegebruik

De technologiestrategie 'Ding' kwam logischerwijs niet voor. De initiatieven moesten aan bepaalde eisen voldoen en één daarvan was de inzet van nieuwe media voor veiligheid. Nieuwe media zijn altijd technologieën die minimaal een bepaalde vorm van Binding hebben. Buurtbeeld, Burgernet en het Voetbalsmsje konden onder Verbinding worden geschaald, omdat zij zowel een selectieve Verbinding hadden, alswel een interactieve boodschap bevatten.

4. Veronderstelde burgerrol

Vier keer werd de burger gezien als helpende hand: bij Burgernet, Buurtbeeld, het Voetbalsmsje en Amber Alert. Twee keer werd de burger gezien als slachtoffer: bij het SMS-alarm en de Risicokaart. In de overige gevallen werd de burger als (potentiële) overtreder gezien (bij Technologische voorzieningen, Catch-ken en Elektronisch huisarrest). Echter, het initiatief Voetbalsmsje zag de burger naast helpende hand ook als overtreder.

6. Conclusie

Met dit onderwerp begeeft dit onderzoek zich op een nieuw terrein binnen de veiligheidssector. Het is daarom ook te vroeg dag om deze conclusies als ultieme waarheid te beschouwen. Het is een eerste zet in de richting van het onderzoeken van initiatieven met netwerktechnologie. Het doel is van deze conclusies is 'eens goed nadenken over...' in plaats van 'doe dit...'. Ook het volgende en tevens laatste hoofdstuk bevat zes tips die geen inhoudelijke richtlijnen bevatten, maar richtlijnen waarover de gedachten eens kunnen gaan alvorens een nieuw initiatief op te starten waarin nieuwe media worden ingezet.

De conclusie begint met tien opvallende feiten. Vervolgens eindigt deze conclusie met de hoofdconclusie: het antwoord op de praktische onderzoeksvraag. De dualiteit die in paragraaf 1.4 aan bod kwam, deze paragraaf zou voor een goed begrip nogmaals herlezen kunnen worden, wordt hier weer aan de orde gesteld.

1. Wanneer Verbinding: tenminste één keer Ja op een hypothese

In feite moet er gesteld worden dat wanneer er sprake was van Verbinding, er tenminste op één van de drie hypothesen met 'Ja' geantwoord had moeten worden. Dit is logisch te verklaren omdat de focus van deze drie hypothesen de daadkracht van netwerktechnologie was en er alleen bij netwerktechnologie sprake was van Verbinding.

Verbinding was er bij Buurtbeeld (twee keer ja, nee voor de versplinterde moraal), bij Burgernet (twee keer 'Ja' en één keer gedeeltelijk bij differentiatie en emancipatie) en bij het voetbalsmsje (drie keer 'Ja').

2. Bij de algemene doelstelling opsporing hoort het technologiegebruik 'Binding'

Wanneer er sprake was van Binding, werd er hetzij op alledrie de hypothesen (logischerwijs) 'Nee' geantwoord, maar toch werd er bij drie initiatieven één keer 'Ja' geantwoord en wel bij het voldoen aan hypothese drie: de versplinterde moraal.

Dit gold voor de initiatieven Technische voorzieningen, Catch-ken, Elektronisch huisarrest en het Voetbalsmsje. Deze vier bleken als handhavingstrategie 'opsporing' te hebben. Drie van deze vier initiatieven zijn ondanks 'één keer ja' toch onder Binding geschaald omdat, ondanks de vergevorderde technologie die gebruikt is, de communicatie toch niet interactief was. Deze eenzijdige communicatie valt te verklaren uit het feit dat de burger alleen bij deze drie initiatieven werd gezien als (potentiële) overtreder. En, zoals aangegeven, je gaat geen dialoog aan met een overtreder via netwerktechnologie (sms: 'u bent in overtreding', sms terug: 'echt niet', sms terug: 'echt wel').

Het Voetbalsmsje is een vreemde eend in de bijt. Het algemeen doel is wel opsporen maar de methode is anders dan de voorgaande drie omdat deze methode ook gebruik maakt van de overtreders zelf om op te sporen. Tevens is er een bepaalde mate van interactiviteit en wordt er gebruik gemaakt van een expliciete boodschap, in tegenstelling tot de andere drie initiatieven.

Opvallend is dus dat deze vier initiatieven allemaal als algemeen doel opsporing hebben. Dit betekent dat zij alledrie netwerktechnologie inzetten door het op bepaalde plaatsen (realtime) beschikbaar stellen van informatie met het doeleinde om op te sporen. Echter, de tweede helft van de hypothese gaat niet op: deze informatie wordt niet beschikbaar gesteld om utilitair denken te bewerkstelligen maar om de politie van informatie te voorzien over de geografische locatie van de (potentiële) overtreder.

3. Het voetbalsmsje, het SMSalarm en de Risicokaart maken geen onderscheid tussen de burgerrollen

Bij het Voetbalsmsje, het SMSalarm en de Risicokaart is er iets interessants aan de hand. Bij alle andere initiatieven wordt de burger hetzij als helpende hand, hetzij als (potentiële) overtreder gezien. In deze twee gevallen wordt daar geen onderscheid in gemaakt. Bij de twee laatstgenoemden wordt iedereen op het moment van alarm of op het moment van raadplegen van de website als (potentieel) slachtoffer gezien, ongeacht zijn 'criminal record'. Bij de eerstgenoemde, het Voetbalsmsje, zijn de overtreders worden benaderd in feite tevens de helpende hand van de politie om ook weer andere overtreders te vinden. De ontvanger van het smsje weet dus enerzijds dat hij in verbinding staat met de politie en de politie dus de helpende hand kan reiken, anderzijds weet hij ook dat 'het collectief' hem kan verraden.

4. Er is een verband tussen gebruik maken van een bestaand Ding en de Burgerrol

Een aantal initiatieven maakte gebruik van een bestaand 'Ding' (mobiele of vaste telefoon of de pc), en een aantal initiatieven maakte gebruik van zelf ontwikkelde Dingen (de Buba en de elektronische enkelband). Opvallend was dat de burger bij deze laatste twee niet nauw betrokken was bij het veiligheidsproces. De burger werd bij de enkelband als (potentieel) overtreder beschouwd. Bij de Buba werd alleen de wijkprofessional ingeschakeld als helpende hand en niet alle burgers. Bij de initiatieven met mobiele telefoons werden de burgers wel als helpende hand gezien. Het blijkt dus dat wanneer het initiatief de burger nauw wil betrekken bij de strijd voor veiligheid, er gekeken moet worden welke 'Dingen' in het verlengde van de burger liggen, en er niet zelf apparaten moeten worden ontworpen.

5. Een belangrijk verschil tussen Burgernet en Amber Alert is anonimiteit en realtime optreden

Burgernet en Amber Alert lijken op het eerste gezicht veel op elkaar: in beide gevallen worden de ogen en oren van de burger benut om iemand op te sporen en zien zij de burger als helpende hand en worden mobiele telefoons ingezet als de Dingen. Echter, bij Amber Alert is er drie keer 'Nee' geantwoord en bij Burgernet twee keer 'Ja'. Dit schuilt in de mate van anonimiteit van het initiatief. Bij Burgernet is het bekend wie er deelneemt en de deelnemers staan op een vaste locatie (huisadres: vaste telefoon). Bij Burgernet wordt het bericht tevens 'realtime' doorgezonden omdat zij ervan uitgaan dat het eerste halfuur cruciaal is. Dus alle oren en ogen staan op dat moment dat het bericht telefonisch wordt verzonden veel sterker met elkaar in verbinding, en na afloop van de 'actie' krijgen alle deelnemers feedback. De tijdsspanne is dus een stuk kleiner waardoor de betrokkenen zich veel meer verbonden voelen en er minder anonimiteit is dan een mededeling via sms en andere media zoals bij Amber Alert dat er iemand vermist is waar naar uitgekeken moet worden. Bij Amber Alert is er duidelijk sprake van een delay-effect.

6. Het medium staat niet zonder meer garant voor Verbinding

Het blijkt ook dat het medium niet zonder meer garant staat voor Verbinding! Het gaat er ook om hoe je het medium 'inpakt'. De mobiele telefoon onder het SMSalarm en Amber Alert zijn niet in staat Verbinding te genereren terwijl de mobiele telefoon onder het Voetbalsmsje dat wel doet. Het gaat ook om de sociale aankleding van het initiatief, en niet alleen om de technische details. Dus ookal heeft het Ding de mogelijkheden, er wordt niet altijd gebruik wordt gemaakt van die mogelijkheden tot selectiviteit en interactiviteit.

7. Er wordt weinig gebruik gemaakt van (positieve) communicatieboodschappen in de initiatieven

Opvallend is de initiatieven die worden gebruikt ten behoeve van opsporing en de burger zien als (potentiële) overtreder geen boodschappen worden verzonden. Er is één uitzondering op deze regel: het smsje naar een gestolen mobiele telefoon. Hier wordt de dader wel direct 'aangesproken' op zijn gedrag via een communicatieboodschap en gaat er niet alleen daadkracht uit van de verbinding. De overige initiatieven gebruiken wel allemaal (tekstuele of ingesproken) communicatieboodschappen, maar aan deze boodschappen zou veel meer aandacht kunnen worden besteed.

Daarnaast zou het ook interessant kunnen zijn om in plaats van negatieve communicatieboodschappen naar potentiële overtreders, positieve boodschappen te formuleren: 'U heeft de juiste snelheid toegepast op de Ax, dit betekent dat het aantal slachtoffers met uw medewerking dit jaar met x procent is gedaald'. Hier is in geen enkel initiatief aan gedacht.

8. De communicatie is overal topdown en repressief van aard!

Bij alle initiatieven gaat het eerste 'initiatief' uit van de veiligheidssector. Ook wanneer er bij de informatieverkeersstromen 'conversatie' is ingevuld, was er pas sprake van conversatie nadat de veiligheidsbranche de eerste aanzet had gedaan tot communicatie. Een schat van informatie dat 'op de straat' of 'onder de mensen' leeft, komt zo niet aan het licht. Pas op het moment dat er actie vereist is, wordt de burger ingeschakeld als helpende hand. De burger is in geen enkel geval zelf als eerste 'aan zet'. Wanneer bijvoorbeeld onder hypothese twee 'ja' is geantwoord omdat er sprake is van conversatie, dan nog is het in alle gevallen zo dat de eerste aanzet tot deze conversatie uitgaat van de politie en niet van de burger zelf, daarna bestaat er de mogelijkheid om de conversatie verder uit te breiden, maar weer ligt de macht daartoe bij de politie. In dit geval werd er dan ook 'gedeeltelijk' ingevuld bij de hypothese in plaats van 'ja'.

Het is mogelijk dat de opvallende topdown communicatie binnen de initiatieven voortkomt uit het feit dat alleen initiatieven waar de politie aan deelneemt zijn onderzocht. Er zouden initiatieven kunnen zijn waar de politie wel aan deelneemt maar waarbij het initiatief sterker bij de burger ligt? Bijlage III laat een aantal initiatieven zien waarbij de burger meer centraal staat. Deze initiatieven komen van de website *Social Quality Matters* (www.sqm.nl). Deze initiatieven zijn meer gericht op leefbaarheid dan op veiligheid, maar zijn desalniettemin illustrerend voor initiatieven waarbij de burger sterker aanwezig is.

9. Zonder boodschap geen interactiviteit, met boodschap .... ook niet altijd...

Wanneer een expliciete boodschap ontbreekt, kan er ook geen sprake zijn van interactiviteit. Maar, op het moment dat er een expliciete boodschap aanwezig is, betekent dit niet automatisch dat er dan wel sprake is van interactiviteit. Dit blijkt bijvoorbeeld uit 'Technologische voorzieningen in gestolen objecten' en het 'SMSAlarm': in beide gevallen is er een expliciete boodschap alleen bestaat er niet de mogelijkheid om daarop te reageren. Een expliciete boodschap betekent dus niet automatisch dat het initiatief interactiever wordt voor de burger.

10. Er is geen sprake van interactiviteit wanneer de veronderstelde burgerrol 'overtreder' is

Wanneer er bij de veronderstelde burgerrol (potentiële) overtreder is ingevuld, was er bij geen van deze initiatieven sprake van interactiviteit. Het betreft hier de initiatieven 'Technologische voorzieningen', 'Elektronisch huisarrest', en 'Catch-Ken'. In twee van de drie gevallen was er ook geen sprake van een expliciete boodschap (en bij 'Technologische

voorzieningen alleen in het geval van de gestolen mobiele telefoon). En, zoals het vorige punt weergeeft, dan kan er ook geen sprake zijn van interactiviteit. Enigszins logisch is het uiteraard wel dat er geen sprake is van interactiviteit wanneer de burger al gezien wordt als overtreder. Immers, de SMS-discussie 'Deze mobiele telefoon is gestolen...' 'Echt niet' 'Echt wel' is misschien wat vruchteloos.

Concluderend...

... in het theoretische gedeelte van dit onderzoek is gepleit voor het erkennen van een duale situatie in plaats van een paradoxale situatie. Ter verduidelijking. In hoofdstuk één gaf Breedveld aan dat de samenleving die door de opkomst van ICT meer dan ooit het lot in eigen hand neemt op tal van terreinen maar tegelijkertijd de kennelijke behoefte heeft aan politieke leiding, aan een instantie die richting geeft en die er voor waakt dat het in het grenzeloze universum van internet ordelijk toegaat, er op toeziet dat burgers de nodige cohesie aan de dag leggen, en met elkaar de solidariteit overeind houden. Maar, zoals in paragraaf 1.4 is uitgelegd, deze situatie is niet paradoxaal maar dual: er moet geen keuze worden gemaakt (Breedveld noemt dit namelijk een 'Duivels dilemma') maar beide situaties moeten naast elkaar worden gezien. De burger moet enerzijds als helpende hand worden gezien, maar anderzijds moet de overheid ook als centrale actor erop toezien dat alles in goede banen verloopt. Netwerktechnologie werd genoemd als de oplossing hiervoor omdat netwerktechnologie in staat is zowel de technologische als sociale aspecten van sociaal-morele gedragsbeïnvloeding met elkaar te verbinden (zie voor meer informatie hierover paragraaf 2.2). Het technische aspect van netwerktechnologie (verbinding) zorgt ervoor dat de veiligheidssector toch voldoende centraal kan optreden tegen ongewenst gedrag. De sociale component van netwerktechnologie (boodschap) zorgt ervoor dat de burger zich toch voldoende vrijgelaten voelt in zijn gedragingen.

De twee praktische onderzoeksvragen die werden gesteld, nemen deze twee kanten samen en vragen zich af:

(Hoe) Heeft de politie netwerktechnologie ingezet voor de ontwikkeling van normconform gedrag waarin de politie een verminderde centrale rol speelt maar waar...

- a. burgers zelf als decentrale actor de daadkracht van netwerktechnologieën kunnen benutten om door middel van samenspraak met andere burgers en (locale) overheid hun eigen veiligheid te waarborgen (burger in de hoedanigheid van helpende hand) en waar ...
- b. burgers via netwerktechnologieën (informatieve) feedback verkrijgen op hun eigen veilige en onveilige gedrag? (burger in de hoedanigheid van-potentieel- overtreder)

Is het nou gebleken dat de veiligheidssector deze dualiteit heeft (h)erkend? Enerzijds kan netwerktechnologie dus ingezet worden voor naleving en handhaving van de wet door middel van informatieve feedback verstrekken op het gedrag van de burger (onderzoeksvraag b: tegemoetkomen aan de wens om een centraal sturende overheid). Anderzijds kan netwerktechnologie ook worden ingezet om burgers zelf hun veiligheid te laten waarborgen (onderzoeksvraag a: tegemoetkomen aan de wens om zelfsturing).

Wanneer we deze vraag willen beantwoorden moeten we teruggrijpen naar de veronderstelde burgerrollen. Er kan op basis van de besproken initiatieven een onderverdeling worden gemaakt in de volgende burgerrollen in combinatie met de manier hoe de burger in deze rol wordt aangesproken:

1. De burger als overtreder: direct gerelateerd aan opsporen en repressief van aard.

Dit is een zuiver technologische benadering van opsporen en hieronder vallen de initiatieven *Technische voorzieningen in gestolen goederen, de Catch-ken en het Elektronisch huisarrest*. Hier worden netwerken gezien in een zuiver technologisch verband, de knooppunten zijn dingen/labels/chips en niet de burger zelf. Vaak bestaat de neiging om netwerken eerst technologisch te benaderen.

Hier ligt de focus dus puur op de (technologische) Verbinding en niet op de boodschap.

Een kleine uitzondering hierop vormt zoals al aangegeven het smsberichtje, hier ligt de focus niet meer puur op de technische Verbinding maar ook op de menselijke kant vanwege de boodschap per sms.

Zie voor een paar interessante meningen van de Amsterdamse korpschef Bernard Welten en Arthur Docters van Leeuwen, nu voorzitter van de financiële toezichthouder AFM, het artikel in Bijlage II.

2. De burger als slachtoffer: de burger wordt gezien als slachtoffer en er wordt topdown informatie verstrekt over gevaarlijke situaties. Vaak is er wel sprake van een boodschap maar deze boodschap is niet interactief.

Hieronder vallen het *Smsalarm en de Risicokaart*.

3. De burger als verlengstuk van de veiligheidsbranche: de burger wordt topdown aangesproken op het moment dat er actie vereist is. Het is direct gerelateerd aan handhaven en opsporen en daarom repressief van aard. In dit geval wordt er zowel gebruik gemaakt van een Verbinding als van een boodschap. De boodschap is vaak ook interactief, maar het *initiatief* ligt nog altijd bij de veiligheidsbranche zelf, en niet bij de burger. De burger wordt pas ingezet op het moment dat de Veiligheidsbranche dit nodig acht.

Hieronder vallen *Burgernet, Buurtbeeld, het Voetbalsmsje en Amber Alert*.

Wanneer de burger wordt gezien als overtreder wordt er dus louter naar de technologische mogelijkheden (Verbindingen) van netwerktechnologie gekeken. Wanneer de burger wordt gezien als slachtoffer en als helpende hand, krijgt de burger al wel een persoonlijke boodschap en is er niet meer alleen sprake van Verbinding, maar de boodschap is nog niet interactief en in beide voorgaande gevallen heeft de burger geen kans tot reactie. De burger die wordt gezien als een verlengstuk heeft wel de mogelijkheid tot reactie maar pas op het moment wanneer de veiligheidssector een eerste aanzet heeft gedaan. De vraag die dan opdoemt is: waar zijn de **autonome burgerinitiatieven**: bottom-up en preventief van aard?

Burgers krijgen dus wel, centraal gestuurde, feedback op hun onveilige gedrag (onderzoeksvraag b). Bijvoorbeeld de technische voorzieningen in gestolen goederen zorgen ervoor dat op het moment wanneer een dader een goed ontvreemd hij getraceerd kan worden. Dat is niet zozeer feedback in expliciete vorm maar wel feedback in de vorm van het 'we are watching you' principe. Ook bijvoorbeeld het Voetbalsmsje en de Catch-ken laten duidelijk zien dat door middel van Verbindingen het gedrag van de burger in de gaten wordt gehouden.

Maar, zoals uit het bovenstaande al is gebleken: de burger wordt zelf niet als decentrale actor de mogelijkheid gegeven om zelf het initiatief te nemen tot het benutten van de daadkracht van netwerktechnologie. Dit zou een groter focuspunt van de veiligheidsbranche moeten worden. Temeer omdat de burger zich wel steeds meer autonoom verenigt in dergelijke initiatieven. Voor de volledigheid is in bijlage III een aantal van deze initiatieven

opgenomen waarin de burger veel meer zelf het 'initiatief' in handen heeft of waar de overheid slechts als facilitator optreedt. Het is interessant voor de veiligheidsbranche om zich eens af te vragen of het een idee is om zich in deze initiatieven te mengen.

In plaats van een paradox die bestreden moet worden, moet er een oplossing worden gezocht om beide kanten van sturing en zelfsturing vredig naast elkaar te laten bestaan. De oplossing hiervoor ligt in netwerktechnologie. Zoals gezegd is netwerktechnologie in staat zowel de technologische als sociale aspecten van sociaal-morele gedragsbeïnvloeding met elkaar te verbinden. Het technische aspect van netwerktechnologie (verbinding) zorgt ervoor dat de veiligheidssector toch voldoende centraal kan optreden tegen ongewenst gedrag. De sociale component van netwerktechnologie (boodschap) zorgt ervoor dat de burger zich toch voldoende vrijgelaten voelt in zijn gedragingen. De focus ligt nu nog te sterk op de Verbindingen (focus op technologie pur sang, een overblijfsel van de jaren '90 zoals paragraaf 2.2 pleit) en te weinig op de boodschap (het sociale aspect). We denken dat we het wel redden met alsmaar meer registratie van het gedrag van de burger en de geografische locatie waar de burger zich bevindt, maar registratie zonder voldoende interactieve (!) communicatie met de burger zal zich uiteindelijk wreken.

7. Toekomstschets: zes tips

Dit onderwerp is nog dermate recent dat het niet eenvoudig is om meteen initiatieven op te starten die voldoen aan alle netwerktechnologie eisen zoals geformuleerd in het theoretische raamwerk. Echter, er zijn wel een zestal tips die het waard zijn om op te volgen wanneer u een nieuw initiatief start waarbij u gebruik wilt maken van netwerktechnologie.

1. Vul het theoretische raamwerk in voor uw initiatief.
2. Bedenk goed wat u als 'Ding' wilt gebruiken om uzelf met de burger of de burger onderling met elkaar in contact te laten treden. Wat is het Ding en hoe kunnen we daar een Verbinding (interactief en selectief!) van maken? Immers, zoals bleek uit de conclusie, het medium an sich staat niet direct garant voor een Verbinding.
3. Denk eens goed na over de boodschap die u mee kunt geven met netwerktechnologie. Hoe formuleert u deze boodschap? Positief ('U heeft de juiste snelheid toegepast') of negatief ('Deze mobiele telefoon is gestolen')? Of zendt u helemaal geen boodschap mee?
4. Denk goed na over de rol die de burger volgens u moet innemen. Wie heeft het initiatief binnen het initiatief? Is de communicatie top-down of wilt u de burger ook gelegenheid geven om passief als oren en ogen te fungeren, dus niet alleen wanneer er actie vereist is omdat er een verdachte opgespoord moet worden. Bedenk u wat een schat aan informatie dit kan opleveren.
5. U doet er goed aan zich te bedenken hoe de technologie de sociale kant ondersteunt, maar ook andersom (mix!). De sociale kant wordt sterk ondersteund door een sterke mix van zowel de daadkracht van de verbindingen (selectiviteit) alsmede de daadkracht van de boodschap (interactiviteit).
6. Let erop op welke plaatsen u welke info beschikbaar wilt hebben over de burger en de netwerken waarin hij of zij zich bevindt. RFID (Radio Frequency Identification) is een nieuwe technologie dat opsporen een stuk eenvoudiger maakt. Misschien zouden de (sociale) ogen en oren van de burger hierdoor vervangen kunnen worden. Bij Burgernet worden nog menselijke capaciteiten (oren en ogen) ingezet ten behoeve van opsporing. Deze zouden vervangen kunnen worden door technische capaciteiten (opsporen via RFID methoden bijvoorbeeld, wanneer in de toekomst ooit iedereen via een chip traceerbaar zal zijn?). De menselijke kwaliteiten zouden dan weer ingezet kunnen worden op een manier dat burgers zelf als decentrale actor de daadkracht van netwerktechnologieën kunnen benutten om door middel van samenspraak met andere burgers en (locale) overheid hun eigen veiligheid te waarborgen (burger in de hoedanigheid van helpende hand)). Dus niet repressief ten behoeve van opsporing, maar preventief ten behoeve van het voorkomen van onveilige situaties. Het is uit dit onderzoek immers gebleken dat de burger nog te veel wordt ingezet als verlengstuk van de politie, en er te weinig wordt gekeken naar eigen autonome inbreng van de burger.

Succes!

Bijlage I Informatieverkeersstromen

Allocutie

Gelijktijdige verspreiding van informatie over een collectief van decentrale eenheden, door een centrum dat zowel de bron als de bepaler (van het onderwerp, het tijdstip, het tempo) van deze informatie is. Een voorbeeld hiervan is televisie.

Consultatie

Het raadplegen van informatie bij een centrum door (voornamelijk) individuele decentrale eenheden waarbij dit centrum de bron is en de decentrale eenheid de bepaler (van een kiesbaar onderwerp, tijdstip en tempo). Voorbeelden van oude consultatieve media zijn boek, krant en audio. Voorbeelden van nieuwe consultatieve media zijn teletekst en elektronische databanken.

Registratie

Het verzamelen van informatie door een centrum, dat het onderwerp, het tijdstip en het tempo bepaalt, bij een of meer decentrale eenheden die de bron (kunnen) zijn van deze informatie en eveneens het initiatief tot informatieoverdracht kunnen geven.

Voorbeelden met oude media zijn verkiezingen, enquêtes of examens. Deze kunnen tegenwoordig ook door middel van nieuwe media worden vormgegeven. Voorbeelden van nieuwe media zijn reserveringen en telebankieren.

Conversatie

De meest fundamentele verandering treedt op bij conversatie. Dit is het uitwisselen van informatie door twee of meer decentrale eenheden zonder centrum maar met een medium, waarbij deze eenheden onderling het onderwerp, het tijdstip en het tempo bepalen.

Voorbeelden van oude media zijn de telefoon. Een telefoon laat slechts een geringe hoeveelheid gegevens toe. Nieuwe media geven nieuwe mogelijkheden tot het combineren van spraak, data en tekst in een bericht.

Geïntegreerde netwerken

Een combinatie van bovenstaande informatieverkeerspatronen.

Bijlage II "Weg met de angst voor nieuwe opsporingstechniek"

"Weg met de angst voor nieuwe opsporingstechniek"

17 september 2005 Door Remko Tanis AMSTERDAM (GPD) – „Waarom maken we auto's die harder dan 120 kunnen, als we vinden dat je helemaal niet harder mag rijden dan 120?" Bernard Welten kijkt volstrekt serieus bij het stellen van de vraag. Hij meent het ook. Wie bedenkt hoe je kunt voorkomen dat mensen niet harder rijden dan 120 kilometer per uur, kan rekenen op zijn sympathie. Wellicht zelfs op de Gonsalvesprijs, een aanmoedigingsprijs die eind dit jaar voor het eerst wordt uitgereikt voor het beste nieuwe idee om het recht te handhaven.

Arthur Docters van Leeuwen, nu voorzitter van de financiële toezichthouder AFM, en Welten zijn verontwaardigd. „Overall verwachten mensen dat de overheid vernieuwt, zoals bij de belastingdienst of de jeugdzorg," zegt Docters van Leeuwen. „Maar zodra iemand voorstelt een nieuw middel te gebruiken in de rechtshandhaving, reageert de massa altijd met: 'Dat mag niet!' of 'Kan dat wel?' Daardoor heeft het bijvoorbeeld jaren geduurd voordat de politie met pepperspray mocht lopen."

De knop moet om, vinden beiden. Nieuwe ideeën, nieuwe technieken die bijdragen aan meer veiligheid en minder criminaliteit moeten niet eerst afkeurend worden benaderd. Zoals Welten's idee om rond grote steden een 'digitale slotgracht' aan te leggen: camera's op alle toegangswegen, die registreren wie de stad binnenkomt. Zodra een verdacht kenteken of persoon wordt herkend, gaan er bellen

af. Het idee is direct kritisch benaderd. 'Je reinste totalitair staatstoezicht', 'de staat wil burgers compleet gaan controleren', roepen tegenstanders, die bang zijn voor bedreiging van de privacy en grondrechten.

„Grondrechten? Grondrechten worden ondeskundig en dus vaak veel te ruim uitgelegd en bovendien niet in de context van nu geplaatst," vindt Docters van Leeuwen. „Als iemand nu een idee heeft, krijgt hij direct tegenwerking. Maar als er eindelijk iets mag, vragen diezelfde mensen luidkeels waarom de techniek niet veel eerder werd gebruikt en hoor je van hen als eerste dat het een schande is als er een fout wordt gemaakt, bijvoorbeeld in DNA-onderzoek."

Welten: „Bij iedereen die nu een gevangenisstraf van vier jaar of langer krijgt, wordt DNA afgenomen. Het heeft zo lang geduurd voordat dat mocht. Nu is het er eindelijk en dan krijgen wij weer het verwijt waarom we niet meer zaken oplossen. 'Julie hebben nu toch DNA?' hoor je dan."

Docters van Leeuwen: „De enige manier waarop rechtshandhaving mag vernieuwen, is efficiënter, lees: goedkoper, werken. Laten we nu toch eens de nadruk leggen op het gebruik van nieuwe technieken. Het gaat niet om het verruimen van de bevoegdheden van politie en justitie, maar om het inzetten van de techniek van deze tijd. De politie mocht al kijken. Wat maakt het dan uit of een agent dat op straat doet of via een camera? De tegenpartij gebruikt de nieuwste technieken allang, hoor."

Welten: „We vinden het nu heel normaal om, voor je gaat vliegen, je schoenen uit te doen bij de beveiliging. Je weet dat iedereen dat moet doen en dat het nodig is om veilig te kunnen vliegen. Waarom zouden we dan geen nieuwe technieken gebruiken die er voor zorgen dat je een stad niet inkomt als daar een reden voor is. Daarmee maak je de stad toch veiliger?"

Door om het jaar de Gonsalvesprijs toe te kennen aan iemand die met een nieuw idee komt op het gebied van rechtshandhaving, hopen beide juryleden dat de

ideeën worden overgenomen. En dat iedereen gaat nadenken over wat hij of zij zélf kan doen om criminaliteit tegen te werken en het oplossen en bestraffen van misdaden te verbeteren.

„Fabrikanten moeten zich realiseren dat alles wat ze op de markt brengen roofofgoed is," vindt Welten. „Er zitten honderden chips in een computer. Waarom dan niet ééntje erbij, waardoor zo'n ding te lokaliseren is als die is gestolen? Waarom geen tags in bromfietsen om dezelfde reden? Zorg dat criminelen niet de mogelijkheid krijgen."

Er zijn volgens Docters van Leeuwen legio mogelijkheden om rechtshandhaving te verbeteren. „Het is nu nog steeds teveel dweilen met de kraan open."

*Dit interview met de curatoriumleden Docters van Leeuwen en Welten is zaterdag 17 september 2005 gepubliceerd in de regionale kranten die zijn aangesloten bij de GPD
161406 sep 05 (c) GPD 2005*

Bijlage III Autonome burgerinitiatieven

De website Social Quality Matters heeft reeds een duidelijke en uitgebreide inventarisatie gedaan van verschillende sociale initiatieven. Deze waren onderverdeeld in verschillende noemers (zie www.sqm.nl) . Er is gezocht onder de noemers 'burgerinitiatief', 'buurt', 'sociale activering', 'wijk', 'preventie' en 'politiecapaciteit' .

1. Haagsejongeren.nl

De digitale broedplaats Den Haag en de gemeente realiseren een website voor jongeren in het algemeen en jonge vrijwilligers in het bijzonder. Doelstelling van de website is het verhogen van de bekendheid van verschillende Haagse jongerenorganisaties en instanties en jongeren te informeren over de verschillende manieren van burgerparticipatie.

2. e-Samenwerking wijkorganisaties

Veertien jongerenorganisaties in de aandachtswijk Saint Augustin in de Franse stad Nice hebben een virtueel, interactief netwerk opgezet waarin ze agenda's delen en gegevens uitwisselen.

3. Het geheugen van de buurt

Allerdaagse herinneringen en verhalen van buurtbewoners doen het goed op internet. In Amsterdam worden herinneringen van de wijk op een website geconserveerd. Door deze persoonlijke verhalen en anekdotes van bewoners leren mensen hun buurt beter kennen. In navolging van dit succesvolle project heeft ook het Amsterdamse stadsdeel Geuzenveld Slotermeer een site opgezet waar bewoners herinneringen aan hun stadsdeel kunnen ophalen.

4. Buurt bijt Hond

Door middel van korte filmpjes, die op internet geplaatst worden, willen de gemeente Hoorn in gesprek komen met buurtbewoners.

Hoe krijgen men een dialoog op gang met wijkbewoners waardoor vraag en aanbod beter op elkaar afgestemd kan worden?

5. Straatnamen online

Een ICT initiatief dat bewoners informatie verschaft over de oorsprong en de achtergrond van hun straat en tevens de mogelijkheid biedt met elkaar in contact te treden. Het project is erop gericht de buurtbetrokkenheid en het onderling contact onder bewoners te vergroten.

6. Burgerinfo

Burgerinfo e-mailt gratis de gemeentelijke informatie van Apeldoorn aan burgers die daar om hebben gevraagd. Op basis van GPS software wordt alleen de relevante buurtinformatie in een straal van 300 meter rond het huisadres gestuurd.

7. Engelsbergen

Een project voor verbetering van de sociale cohesie in de wijk Engelsbergen door een eigen, deels besloten, website. De website bevat ondermeer informatie over de buurtvereniging en de wijk. Ook is er aandacht voor rubrieken als Vraag & Aanbod en Forum.

8. Pleinmanagers en burgers in contact via elektronisch logboek

Via een elektronisch logboek houden pleinmanagers van verschillende pleinen en buurtbewoners in de Haagse Schilderswijk elkaar op de hoogte van het wel en wee in hun

buurt. Deze integraal en gebiedsgerichte pleinenaanpak heeft als doel de leefbaarheid in de wijk te verbeteren en de buurtbetrokkenheid te verhogen.

9. Virtuele marktplaats

Grote steden worden gekenmerkt door een toenemende anonimisering van contacten, die zich met name in de achterstandswijken lijkt te concentreren. Op de virtuele marktplaats van Moerwijk worden vraag en aanbod van (informele) zorg-diensten en goederen in een buurt in kaart gebracht. Op deze wijze zal de sociale interactie tussen bewoners toenemen en zal vooral de ondersteunende functie die het netwerk biedt de anonimisering doorbreken.

10. Kiek Mij Nou

Via een 'streetmailzuil' kunnen bewoners een foto maken. Deze foto wordt dan geplaatst in een digitale Ansichtkaart die via e-mail wordt verstuurd. In een speciale mailbox van de website worden deze foto's verzameld. Hier kunnen bewoners informatie over zichzelf toevoegen aan hun foto.

Hoe kun je zorgen dat mensen in de buurt meer van elkaar te weten komen en elkaar beter leren kennen?

11. Food and Friends

Foods and Friends biedt mensen de mogelijkheid hun sociale netwerk te verbreden door online reserveringen te maken voor een tafel in een restaurant met nog onbekende stads- en/of buurtbewoners

12. Stapcontact

Het project Stapcontact biedt Amsterdammers de mogelijkheid om op een leuke, originele en eenvoudige wijze hun sociale contacten uit te breiden door oproepen te plaatsen en contact te zoeken in de online activiteitenagenda's van Amsterdam. Stapcontact is voor iedereen toegankelijk.

13. Veilig winkelcentrum met ICT

De digitale broedplaats Den Haag en de gemeente trachten winkelcentrum Leyweg veiliger te maken met behulp van ICT-toepassingen.

Een aantal initiatieven is samengenomen vanwege sterke overlap. De initiatieven zijn samengenomen op basis van de activiteit die ondernomen is en niet bijvoorbeeld omdat de doelgroep ('jongeren') overeen komt. Dit leverde onderstaande volgende 'hoofdinitiatieven' op. Deze zijn verdeeld in 'Delen', het delen van buurtinformatie, 'Informeren', het informeren aan en over de buurt vanuit een overheidsinstantie en 'Ontmoeten', de mogelijkheid bieden om elkaar voor diverse doeleinden te ontmoeten via nieuwe media.

Delen:	<i>initiatief 3, 4, 5, 7, 8, 10</i>
Informeren:	<i>initiatief 1 en 6</i>
Ontmoeten:	<i>initiatief 2, 9, 11, 12, (5)</i>

Bijlage IV RFID Chip

De auteur heeft ten tijde van dit onderzoek een lezing over de RFID technologie van Cap Gemini in New York bijgewoond. Twee onderzoeksverslagen bevatten deze RFID chip: het onderzoeksverslag dat in bezit is van de Universiteit Twente en het onderzoek dat in het bezit is van de auteur. Misschien dat het in de toekomst het nog een keer nodig is dit onderzoek op te sporen...

RFID Chip niet aanwezig in dit verslag

Bijlage V Literatuurlijst

Burgers, J.P.L. De schaal van solidariteit. Een studie naar de sociale constructie van de omgeving. Proefschrift ter verkrijging van de graad doctor aan de Katholieke Universiteit Brabant op gezag van de rector magnificus, prof. Dr. R.A. de Moor. 11 maart 1988 14.15. Leuven/Amersfoort: Acco

Dijk, J.A.G.M. van (2001, 2006). *The Network Society, Social aspects of new media*. Sage Publications.

Dijk, van, J.A.G.M. (2001). De Netwerkmaatschappij. Sociale aspecten van nieuwe media. Leiden: Hilarius producties. pp. 19-21, 30.

Dijk, van, J.A.G.M. (2001). De Netwerkmaatschappij. Sociale aspecten van nieuwe media. Leiden:

Frissen, p.h.a. *De lege staat*. Nieuwezijds: 1999.

Heijerman, E, Jacobs, F, Korthals, M. e.a. *Vuile handen. Basisboek praktische filosofie*. Utrecht: De tijdstroom/ISVW: 2003. p. 132

Loo, van der, Hans en Reijen, van, Willem. *Paradoxen van modernisering*. The present order is the disorder of the future. Bussum Coutinho: 1997.

Ministerie van VROM. Directoraat-Generaal Milieubeheer. Jelsma, Popkema, Geels en Achterhuis. *Gedragbeïnvloeding door technologie*. Publicatiereeks milieustrategie Nr. 1998/1.

Terpstra, J.B. en Kouwenhoven, R.M. *Burgers als deelnemers aan lokale veiligheidsnetwerken*. In: Tijdschrift voor veiligheid en veiligheidszorg. Jaargang 1, nummer 4, maart 2005. pp.7

Verbeek, P.P. *De moraliteit van de dingen*. Verschenen in: I. Devisch en G. Verschraegen (red.). *De verleiding van de ethiek – over de plaats van ethische argumenten in de huidige cultuur*. Amsterdam: Boom, 2003.

Verbeek, P.P. Pleidooi voor een materiële techniekfilosofie.

Krant

Leijendekker, M. (10 september 2005). De stelling van Herman Wijffels: veel in de samenleving moet op zijn kop worden gezet. *NRC Handelsblad*, p. 17 Opinie en debat.

Lezingen/Speeches (Internet)

Lezing sociaal-filosoof Ad Verbrugge. *Bevangen in vrijheid in een tijd van onbehagen*. Opgehaald 20 april van:
http://www.oboss.nl/groene_engel_lezingen_bibliotheek.htm#1e_lezing_-_zondag_21_november_2004

Speech Wouter Bos (6 april 2005). *De burger bestaat niet. Gesproken woord telt*. Opgehaald 20 april van:
<http://www.futur.nl/documenten/Futurlezing%206%20april%202005%5B1%5D.doc>

Speech minister Donner van Justitie ten behoeve van het Congres "De handhavende bestuurder" 15 mei 2003. Opgehaald april 2005 van:
www.handhavenopniveau.nl/Themas/Programmatisch_handhaven/Publicaties/index.asp

Organisaties (Internet)

Alarmbericht: <https://www.alarmbericht.nl/>

Amber Alert: <http://www.amberalert.com/how.php>

Cartalk: www.cartalk2000.net

Gemeente Friesland : <http://www.fryslan.nl/risicokaart2/risicokaart/colofon.htm>

In-Pact: <http://www.in-pact.nl/>

Politie Rijnmond: <http://www.politie-rijnmond.nl/Spoorzoekers/intro.htm>

Politie Zuid Holland: http://www.politie.nl/Zuid-Holland-Zuid/Images/23_102626.pdf

Reinforce: <http://www.reinforce.nl/>

Overheid (Internet)

Breedveld, W. (april 2000). *De burger als magiër in de nieuwe ICT-samenleving*. Geschreven voor de workshop Politieke Samenhang in Den Haag. Opgehaald april 2005 van: www.infodrome.nl/publicaties/domeinen/01_essay_bree.html

Expertisecentrum Rechtshandhaving. (2004). *Handhaven: eerst kiezen, dan doen. Sociaal-wetenschappelijke mogelijkheden en beperkingen*. p. 39. Opgehaald twee april 2005 van: www.justitie.nl/Images/deelrapport1_binnenwerk_tcm74-39109.pdf

Ministerie van binnenlandse zaken en koninkrijksrelaties. *Veiligheid*. Opgehaald mei 2005 van: www.minbzk.nl/veiligheid

Programma politie en wetenschap (2005). *Call 2005. Oproep voor het indienen van onderzoeksvoorstellen in het kader van het programma politie en wetenschap*.

Raad van Hoofdcommissarissen. *Tegenhouden Troef*. (november 2003). Een nadere verkenning van Tegenhouden als alternatieve strategie van misdaadbestrijding. Projectgroep Opsporing-2. Opgehaald mei 2005 van: www.politie.nl/Overige/Documentatie/tegenhouden_troef.asp

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. *Naar een veiliger samenleving*. Opgehaald 8 april 2005 van: www.minbzk.nl/contents/pages/3450/veiliger_samenleving_10_02.pdf

Widlak, A. *Thom de Graaf volgt met "Andere Overheid" de bestuurlijke logica*. Opgehaald 2 juni 2004 van: http://www.politiek-digitaal.nl/e-government/andere_overheid_volgt_de_bestuurlijke_logica

Universiteiten (Internet)

Erasmus Universiteit. Scriptie. Opgehaald 1 december 2005 van: <https://ep.eur.nl/scripties/bitstream/2105/3679/1/SCRIPTIE+Keijzers%5B1%5D.pdf>

Universiteit van Amsterdam. Wellinga, B.J. Sociale aspecten van IK-4. Opgehaald 2 juni van: hcs.science.uva.nl/socik/socik-4.ppt

Universiteit van Amsterdam. Benschop, A. *Virtuele organisatie en communicatie*. Opgehaald 21 november 2005 van: <http://www2.fmg.uva.nl/sociosite/websoc/organisatie.html>

Universiteit Twente. Portfolio of projects DIES is currently involved in. Opgehaald 28 oktober 2005 van: <http://dies.cs.utwente.nl/research/>

Universiteit Twente. Publications of project SmartSurroundings staff and PhD students. Opgehaald 28 oktober van: <http://wwwhome.cs.utwente.nl/~pieter/refs/DIES-SmartSurroundings.html>

Universiteit Twente. Theorieënoverzicht. Opgehaald 2 april van: <http://www.tcw.utwente.nl/theorieenoverzicht/Theory%20clusters/Interpersonal%20Communication%20and%20Relations/index.html>

ABSTRACT

Optimal freedom en maximum safety and livability in our society. On the first hand, the relationship between these two couples seems to be contradictory. Although... this research is trying to unite these two sides with the help of network technology.

The purpose of this research is first of all a theoretical effort to find a solution to unite both sides. It appears that network technology is giving this solution. The second (practical) purpose of this research is to investigate the application of network technology in safety processes.

Key words: network technology, new media, citizen, compliance, safety, livability, connection (selectivity), message (interactivity).

In our modern society, three elements are specifically important when talking about the behaviour of the citizens:

1. The complexity of our society (the citizen can't look through his own way of acting)
2. The differentiation and emancipation (the citizen is more on his own in his life)
3. The splintered morality (the average citizen does not exist anymore)

Evidently, the safety sector in the Netherlands, reacts on a classic en centralistic way on these elements in the society, but the citizen wants freedom and individuality more and more. This brings a lot of tension in our society. This research acknowledges this tension and tries to find alternative ways to react on these three elements. We have to acknowledge that it isn't the question 'either this' or 'either that' anymore, we have to unite both sides: both individuality and central authority.

The magic word is: connection. We have to connect both optimal freedom with maximum safety through network technology. The power of network technology is that it not only takes into regard the technical aspects of networks, but also takes into account the social aspects. The technical aspects of networks can be used to exercise central authority. But, the modern citizen doesn't go along with central authority nowadays and wants to have a little bit of authority himself. The second part of network technology, the social part, which includes much communication messages, the citizen can participate more and more in the battle for safety.

This research conducts three powers of networktechnology as an answer for the three elements of our new society:

1. Network technology can strengthen the connection between citizens and reduce the complexity in society. The citizen can feel safer.
2. Network technology focuses on the power of the connection instead of the power from a centre. The citizen can participate more in making the Netherlands safer.
3. Network technology is an embedded technology and that means that is can make available relevant (factual) information anytime anywhere. The citizen can be influenced in his behavior with this information but with regard to a certain amount of freedom.

It appeared that the citizen in the Netherlands can be divided in three roles, according to the safetysector.

1. The citizen as an offender

2. The citizen as a victim

3. The citizen as an extension of the safety sector (a helping hand for the police)

This research has shown that the citizen in the Netherlands get a good amount of (central) feedback on their (bad) behaviour, but they don't get enough possibility as a citizen to do something about their (own) safety with the help of network technology. Sometimes the citizens are regarded as a helping hand for the police. E.g. when they are looking for a suspect (the initiative 'Burgernet' (Citizennet) in the Netherlands), but the initiative is always from the police (top-down). There is much relevant information 'on the streets' and it's worth to do something with that. Network technology makes collecting this information much more easier. So why wait to let the citizen be more involved in our safety processes?